

Near East University

Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa KKTC

KKTC

YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HALK BİLİMİ EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

**KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDEKİ YATIRILAR
VE KUTSAL ADAK YERLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

AYŞE ÇAKIR

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. HABİB DERZİNEVESİ

Lefkoşa – 2009

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Ayşe Çakır'a ait "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ndeki Yatırlar Ve Kutsal Adak Yerleri" adlı çalışma, jürimiz tarafından Halk Bilimi Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Orhan Çiftçi:

(Üye): Prof. Dr. Habib Derzinevesi:

(Üye): Dr. Ahmet Güneyli:

ONAY

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

...../...../2009

Doç. Dr. Cem Birol
Enstitü Müdürlüğü

ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ	viii
AMAÇ	xii
1. BÖLÜM	
1.1 Araştırmada kullanılan yöntem	1
1.2 Araştırmada kullanılan teknik	1
1.3 Araştırmada kullanılan araç-gereçler	1
1.4 Verilerin toplanması	1
1.5 Verilerin analizi	1
2. BÖLÜM	
2.1 Kıbrıs'ın Konumu	2
2.2 Kıbrıs Tarihi	2
3. BÖLÜM	
TANIMLAR	
3.1 Din	3
3.2 Kutsal nedir? Kıbrıs'taki kutsallık kavramı	4
3.3 Şehit	5
3.4 Şehida	5
3.4.1 Şehida mahaline girmeden önce yapılması gerekenler	6
3.4.2 Şehida sandukası	6
3.4.3 Şehidaların üzerine örtülen örtüler	7
3.5 Ermiş	7
3.6 Evliya	7
3.7 Tekke	8
3.8 Türbe ve türbedar	9
3.9 Adak adama	10

3.9.1 Mum yakma	11
3.9.2 Yağ kandili yakma	11
3.9.3 Ağaçlara bez bağlama	11
3.9.4 Kurban kesme	13
3.9.5 Adak kurbanlarının nitelikleri	13

4. BÖLÜM

4.1 KUZHEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ'NDEKİ YATIRLAR VE KUTSAL ADAK YERLERİ'NİN BÖLGELERE GÖRE DAĞILIMI

A- GİRNE BÖLGESİ

A.1 Emir Suyu	15
A.2 Hisarköy'deki Şehida	16
A.3 Garip Dede Şehidası	18
A.4 Ali Paşa Adak Yeri	21
A.5 Halil İbrahim Paşa	25
A.6 Kayalı Şehida	27
A.7 Kavaklı Dede Adak Yeri	29
A.8 Sakallı Dede Adak Yeri	31
A.9 İnpınar Adak Yeri	33
A.10 Esmer Safi	35
A.11 Kara Kadı ve Diyarbekirli Hüseyin Efendi	37
A.12 Hacı'nın Mezarı Adak Yeri	40
A.13 Osman Paşa Şehidası	42
A.14 Banaya Kilisesi	44
A.15 Mevlidiu	46
A.16 Ay. Fodi Adak Yeri	47
A.17 Ay. Marina Adak Yeri	49
A.18 Hz. Ömer Tekkesi	50
A.19 Cezayirli Sadık Paşa	56
A.20 Ay. Yorgi Kilisesi	58

B- LEFKOŞA BÖLGESİ	60
B.1 Ahırvan Dede Türbesi	61
B.2 Goggoz Dede Türbesi	63
B.3 Akkavuk Türbesi	66
B.4 Kırklar Tekkesi	67
B.5 Şehit Ali Dede Adak Yeri	71
B.6 Kalavaç Şehidası	73
B.7 Koca Taş Adak Yeri	75
B.8 Seyran Dede Adak Yeri	76
B.9 Aziziye Tekkesi	79
B.10 Ethem Dede Türbesi	80
B.11 İttik Dede Türbesi	81
B.12 Kaç Kaç Dede Türbesi	83
B.13 Kurt Baba Türbesi	84
B.14 Üç Şehitler Türbesi	86
B.15 Yediler Tekkesi	87
B.16 Zahra Burcu Türbesi	89
B.17 Evkaf İdaresi Arkasındaki Türbeler	91
B.18 Mevlevi Tekkesi	93
B.19 Abdi Çavuş Adak Yeri	94
B.20 İzzet Efendi Sokağı Adak Yeri	95
B.21 Mahmut Paşa Adak Yeri	98
B.22 Karababa Türbesi	100
C- MAĞUSA BÖLGESİ	102
C.1 Ağlayan Dede Tekkesi	103
C.2 Öksüz Dede Kabri	105
C.3 Canbulat Türbesi	107
C.4 Kutup Osman Tekkesi	110
C.5 Memesinden Süt Akan Evliya	112
C.6 Durmuş Dede Türbesi	113

C.7 Hasan Hüseyin Evliya Adak Yeri	116
C.8 Uzun Etekli Mehmet Efendi Adak Yeri	119
C.9 Hürrem Dede Adak Yeri	121
C.10 Konedra Şehidası	122
C.11 Görneç Evliyası	124
C.12 Değirmişam Adak Ağacı	126
D- YENİ İSKELE BÖLGESİ	129
D.1 Kilitkaya Şehidası	130
D.2 Ay. Fodi Adak Yeri	132
D.3 Ayandronigo Adak Yeri	135
D.4 Aynagofu Adak Yeri	136
D.5 Galatya Şehidası	137
D.6 Ay. Marina Şehidası	139
D.7 Memeler Deresi Adak Yeri	141
D.8 Buluşa Manastırı	142
D.9 Aya Bekya	144
D.10 Apostolos Andreas Manastırı	145
D.11 Ahmet Seydül Bedevi	149
E- GÜZELYURT BÖLGESİ	151
E.1 Acendu Suyu	152
E.2 Osman Paşa'nın Mezarı	153
4.2 GÜNEY KIBRIS'TA BULUNAN VE MÜSLÜMANLARCA KUTSAL KABUL EDİLEN ADAK YERLERİ	155
4.2.1 Hala Sultan Tekkesi	156
4.2.2 Turabi Dede	160
4.3 KAYNAKLARIN KİMLİKLERİ	162
5.BÖLÜM
5.1 YERSİZ YURTSUZ ABU DARDAR DEDE	165
5.2 ABU DADAR PİLAVI.....	166

SONSÖZ167

KISALTMALAR169

KAYNAKÇA170

ÖZET

Bu çalışma Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde yapılmış olup, çalışmada burada bulunan tekkeler, türbeler, yatırlar, adak yerleri ve bunlarla ilgili anlatılan kerametler ve halkın bunlara olan inançları ele alınmıştır.

Bunun yanında bugün Kıbrıs'ın ikiye bölünmüş yapısı içerisinde Güney kesiminde Larnaka'da bulunan ve Müslümanlarca kutsal kabul edilen Hala Sultan Tekkesi'nden ve yıkıldığı için günümüze kadar gelemeyen Turabi Dede'den de bahsedilmiştir.

ABSTRACT

This study is conducted within the borders of the T.R.N.C. It deals with the Dervish Lodges, Tombs, Saints, places of sacrifice and with miracles related to them as well as the relevant beliefs of the locals.

Additionally, it includes Muslim Holy places from South Cyprus such as the Hala Sultan Lodge and the Turabi Dede, which has not survived as it was destroyed.

ÖNSÖZ

Kıbrıs'ta yatır sözcüğü pek kullanılmamaktadır. Bunun yerine şehida denmektedir. Şehida sözcüğünün anlamı da; "Öldükten sonra da mucizeler kerametler gösterdiğine, insanlara yardım ettiğine inanılan ermiş."¹

Yaşamda birçok istediğimizi, dileğimizi gerçekleştirebiliriz. Ama üstesinden gelemediğimiz çok sayıda olay ve sorunlarımız vardır. Başaramadığımız konulardan sıyrılmak için son çare olarak insanlarımız yatırlara ve doğa üstü güçlere başvurmaktadırlar. Dinimize göre her ne kadar da Tanrı ile kul arasında aracı olmamasına karşın yine de halkımız yatırları dileklerinin gerçekleşmesi için aracı bir kurum olarak görmektedirler. İnsanlarımızın bu yöndeki inanışları ve davranışları sonucu günümüzde yatırlara mumlar yakılmakta, ağaçlara bez parçaları bağlanmaktadır.

Buralara yapılan ziyaretler çeşitli nedenlere bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Örneğin; gerçekleşmesi istenilen dilekler için, iş bulmak için, hasta ise eski sağlığına yeniden kavuşmak için, kısmetinin açılması için, evlenme çağına gelmişse kendine uygun iyi bir eş bulmak için.

Bu gidilen yerler türbe, tekke olabildiği gibi çoğu zaman kutsal sayılan ağaç, taş, kilise veya su olabilmektedir. Hatta bunların bir kısmı gerek Türkler gerekse Rumlar tarafından kutsal sayılmaktadır. Örneğin; Kozanköy'de (Larnaka Dis Lapityu) bilinen Türk yatırı yoktur. Köy halkından bazı kişiler adak adama ritüelini uygulamak için Rumların kutsal saydıkları ve adak adadıkları bu yere gelip görev saydıkları işi yerine getirmektedirler. Başka bir deyişle Rumların Aynos'unu onlar da kutsal saydıklarından orada mumlarını yakmaktadırlar. Tıpkı geçmişte Kıbrıs Türklerinin Apostolos Andreas Manastırı'na gidip adak adayıp kurban kesme ritüelinin bir benzerini yaşamaktadırlar.

Tekkelere yapılan ziyaretlerde adağı gerçekleştiren kişiler ziyaret sırasında beraberinde halı, kilim veya baş örtüsü götürüp orada bırakmaktadırlar. Hz. Ömer Tekkesi'nde ve Yediler Tekkesi'nde bu duruma rastlanmaktadır.

¹ Büyük Larousse, C:24, s:12455

Bazı bölgelerimizde mezar yoktur. Ancak kutsallığına inanılan ağaç veya taş vardır. Bilindiği gibi ağaçlara ve çeşitli nesnelere bez bağlama adeti Türklerin çok eski dini olan Şamanizm’de de vardır. Başka bir deyişle bez bağlama ritüeli eski Türk dininin günümüze uzantısıdır. Bu gelenek Kıbrıs’ta da uygulanmaktadır. Örneğin; Çınarlı köyünde bulunan Değirmişam adak ağacı bunun en güzel örneğidir. Kutsal kabul edilen bu ağacın üzerinde halen bugün adak yapmaya gelenler tarafından asılan rengarenk bez parçaları bulunmaktadır. Kutsallığına inanılan taş ise Dilekkaya köyünde bulunan Koca Taş’tır.

Memo: Halkımızın yatırlara mum yakma geleneği ve ritüeli sürmektedir. Fakat eskiye göre karşılaştırma yaptığımız zaman günümüzde daha az uygulanmaya başlamıştır.

Yıldız: Günümüzde yatırlarla ilgili ritüeller daha az uygulanmaya başlandığı için birçok bilgi ve söylence unutulmaya başlanmıştır. Bu tezi hazırlarken insanların bunları unutmaları yaşadığım en büyük sorundur. Bu kaygı ve düşüncelerle gittiğim köylerde çok fazla kişiyle görüşmek zorunda kaldım.

Danış: Araştırma sırasında Girne, Lefkoşa, Mağusa, Yeni İskele ve Güzelyurt bölgesinde ve bu bölgelere bağlı köylerde araştırma yaptım. Tezin dördüncü bölümünde “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’ndeki Yatırlar ve Kutsal Adak Yerleri’nin Bölgelere Göre Dağılımı” verilmiştir. Bu bölümde yatırların bulunduğu yerler ve buralara gidiliş nedenlerinden bahsedilmiştir. Ayrıca haklarında anlatılan ve nesilden nesile aktarılarak günümüze kadar gelen rivayetler de anlatılmıştır.

Önceki: Örneğin; bazı yatırların geceleyin bulunduğu yerden çıkıp abdest aldığı, namaz kıldığı, bazı kişilere görünerek onları ikaz ettiği, mevsimin dışında çiçek yetişmesi, duvarın üzerine bastonuyla çizgi çekme, yattığı yeri belli etme, deniz üstünde yürüme, adak yerinde nur doğması, bulunduğu yerden su çıkması, bulunduğu yerden taş alınması veya çiçek kesilmesi durumunda geceleri rüyaya girme, türbeleri yıktıranların çeşitli şekillerde ölümlerine sebep olma, çoğu geceler bulunduğu yerden bir mum ışığıyla çıkıp dolaşma ve sonra yerine geri dönme gibi yaygın söylencelerden de bahsedilmiştir.

Örneğin; halkımızdaki kimi kişilerin inancına göre bazı yatırların geceleyin mezarlarından Hızır kimliğine bürünerek çıktıkları söylenceleri de vardır. Bunlardan biri de Tuncer Bağışkan'ın derlediği ve Halk Sanatları Dergisi'nde yayımlanan Sakallı Dede Şehidası'dır.

Tezin kapsamı içerisinde, yıkıldığı için günümüzde bulunmayan; fakat bazı kaynak kişiler tarafından bizzat hatırlandığı için hakkında bilgilere ulaşılan bir kısım yatırlardan da bahsedilmiştir. Girne kazasına bağlı Tepebaşı'nda bulunan Hacı'nın Mezarı adak yeri, Yeni İskele kazasına bağlı Ağıllar köyünde bulunan Memeler Deresi Adak Yeri, Kilitkaya'da bulunan Kilitkaya Şehidası ve Kalavaç köyünde bulunan Kalavaç Şehidası bunlar arasındadır.

Ayrıca bu bölümde geçmiş yıllarda var olan; fakat çeşitli nedenlerle yıkıldığı için günümüze kadar gelemeyen Ethem Dede Türbesi, Evkaf İdaresi Arkasındaki Türbeler ve Güney Kıbrıs'ta Larnaka'da bulunan ve Müslümanlarca kutsal sayılan Turabi Dede Türbesi'nden de bahsedilmiştir. Bu konuda daha önceden yazılan kitaplardan yararlanılmıştır. Örneğin: Tuncer Bağışkan "Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri" adlı kitabında "Tekkeler" ve "Adak Yerleri" adlı bölümde, Mustafa Gökçeoğlu, "Efsanelerimiz" adlı kitabında "Yatırlarla İlgili Efsaneler" adlı bölümde, Mahmut İslamoğlu "Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler" adlı kitabında "Kıbrıs'ta Türk İslam Yatırları ve Bunlara İlişkin Efsaneler" adlı bölümünde bazı yatırlardan bahsetmişlerdir.

Son olarak şunu söyleyebilirim ki; yatır, tekke ve türbe ziyaretlerinin günümüzde varlığını sürdürmesinin nedeni insanın her zaman için kendinden daha yüce bir güce ihtiyaç hissetmesidir.

Bu tezi hazırlamaktan dolayı kendimi mutlu sayıyorum.

Tezimin her aşamasında bana yardımcı olan, hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Habib Derzinevesi'ye çok teşekkür ediyorum. Ayrıca tezim süresince kütüphanesini açarak bana yardımcı olan, hiçbir zaman bilgilerini esirgemeyen Mustafa Gökçeoğlu'na yardımlarından dolayı çok teşekkür ediyorum. Araştırmam süresince gittiğim yerlerde beni yalnız

bırakmayan, maddi, manevi her konuda bana destek olan annem Ferdan Çakır'a ve babam Metin Çakır'a teşekkürü bir borç bilirim.

Girne- 2009

Ayşe Çakır

AMAÇ

İnsanlık tarihini gözden geçirdiğimizde toplumların, dolayısıyla kişilerin her dönemde sığınacakları büyük bir gücün gölgesini aradıklarını görürüz. Özellikle başları sıkıya girdiğinde ya da üstesinden gelemedikleri olaylarda duygu ve korku her dönem yaşanmıştır. İnsanları koruyan, esirgeyen ve de yaptıkları hataları, yanlışları bağışlayan birisinin ya da birilerinin olmasını istemişlerdir. İlk çağlarda insanlar arayışlarını sürdürmüşlerdir. Yaptıkları çalışmalar sonucu totemlerini oluşturdular.

Orhan Hançerlioğlu'nun İnanç Sözlüğü'ne göre; "Totem bir insan ya da bir insan topluluğuyla dinsel-büyüsel ilişkisi olduğuna ve o insanı ya da topluluğu koruduğuna, kader birliği kurduğuna inanılan hayvan, bitki, cansız nesne, doğasal olay"²

Totemlerden sonra çok Tanrılı dinler dünyada uzun süre egemenliğini sürdürdü ve dolayısıyla tapınım biçim değiştirdi. Çünkü her dinin kendine özgü bir tapınım sistemi vardır. Kuralları ve yasakları ortaya konmuştur. Bireyler bu kurala kesin kez uyarlardı. Uymayanlar toplumdan dışlanırlardı. İşte bu aforoz sistemi Orta Çağda Hristiyanlar arasında çok yaygın biçimde uygulanmıştır. Ayrıca büyük günah işleyenlere de büyük işkenceler uygulandı. Kutsal mekanlara giriş çıkışları yasaklandı.

Daha sonraki yıllarda insanoğlu semavi dinlerle buluştu. Bu dinler de kendi ilkelerine göre insan yaşamını biçimlendirdi. Artık birçok olayda Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim'deki kurallar insan yaşamına egemen olmaya başladı. Ama eski dinler de büsbütün unutulmadı. Onların kimi uygulamaları günümüzde bile belirli kesimler tarafından sürdürülmektedir.

İslam inancına göre ölümlere tapınım büyük bir günah olmasına karşın ülkemizde kimi kişiler şehidalar (yatırlardan) medet ummaktadırlar. Bu inançlara bağlı olarak şehidaları ziyaret etmek, adaklar adayıp, kurbanlar kesmektedirler. Oysa bizim dinimize göre ölü tapıcılığı çok günahdır. Din kitabımız olan Kur'an-ı Kerim'de şehidalara adakta bulunulması ve kurban

² Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, s:643

kesilmesini öneren hiçbir ayet yoktur. Kurban Müslüman dininde vardır; ama kesilen kurban şehida adına değil, Allah adına yapılmaktadır. Çünkü İslamda Allah ile kul arasına kimse giremez. Kişi duasını doğrudan Tanrı'ya yapmaktadır. Dolayısıyla dileğin gerçekleşmesi için şehidayı veya ulu sayılan bir kişiyi vasıta etmeye gerek yoktur.

Kıbrıs Türk nüfusunun büyük bir çoğunluğu Müslümandır ve Müslümanlıkta bulunan Tanrı arasına başkasının girmesi dince yasaklanmış olmasına karşın kimi yerleşim birimlerinde insanlar şehidaları Tanrı'ya vasıta ederek dileklerinin gerçekleşmesi için adaklar adamakta, yatırlara mum yakmakta ve bez bağlamaktadır. Yapılan bu uygulamalar Şamanizm'den günümüze kadar ulaşan uygulamalardır.

Tezimde şehidalara mum yakma, adak adama ve kurban kesmeyle ilgili uygulamaları ve yapılan bu işlerin yaygınlığını ortaya koymaya çalıştım.

1. BÖLÜM

1.1 Araştırmanın yöntemi:

Araştırma sırasında kaynak taraması ve derleme yöntemi kullanıldı. Konu ile ilgili daha önceki araştırmalarda çeşitli dergi, kitap, bildiri ve makalelerde yayımlanan bilgiler gözden geçirildi. Ardından derleme çalışmalarında öğrenilen rivayetlerle daha önceden yazılanların karşılaştırılması yapıldı.

1.2 Araştırmanın tekniği:

Araştırma sırasında gözlem ve görüşme tekniği kullanıldı. Gidilecek yerlerin hangi bölgede veya köyde bulunduğu dair bir listesi çıkarılarak araştırmaya başlandı. Gidilecek yerlerle ilgili sorulabilecek sorular önceden hazırlandı. Kaynak kişilerle yüzyüze görüşüldü. Gidilen yerlerde konu ile ilgili en çok bilgi sahibi olan kişilerle görüşmeye özen gösterildi.

1.3 Araştırmada sırasında kullanılan araç ve gereçler:

Araştırma sırasında not defteri, fotoğraf makinesi ve telefon kullanıldı.

1.4 Verilerin toplanması:

Araştırma sırasında verilere ulaşabilmek için öncelikle kaynak taraması ve derleme yöntemi kullanıldı. Gezilen yerlerde bilgi alınacak kişi bulunmamışsa bu konuda bilgi sahibi kişilere nasıl ulaşılacağı öğrenildikten sonra gerekirse telefon numarası alınarak telefon aracılığı ile kendilerine uygun bir günde görüşme imkanı sağlandı.

1.5 Verilerin analizi:

Derleme çalışmalarında görüşülen kişilerden öğrenilen bilgiler önce not defterine yazıldı. Ardından okunup yorumlandıktan ve değerlendirildikten sonra yazılarak bilgisayara aktarıldı.

2. BÖLÜM

2.1 Kıbrıs'ın Konumu:

Kıbrıs, Akdeniz'in Sicilya ve Sardunya'dan sonra üçüncü büyük adasıdır. Yüzölçümü 9251 km²'dir. Bunun 3242 km²'lik kısmını Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyet'i oluşturmaktadır. Kıbrıs'ta Doğu Akdeniz iklim tipi görülür. Bu iklim tipinin özelliği yazlarının sıcak ve kurak, kışlarının ise ılık ve yağışlı olmasıdır. Kıbrıs'ın bitki örtüsü makidir.

2.2 Kıbrıs Tarihi:

Kıbrıs Adası, sahip olduğu coğrafi, jeopolitik ve stratejik konumu itibarıyla çağlar boyunca Doğu Akdeniz'de sahiplenilmek istenen önemli bir ada olmuştur. Tarih boyunca birçok medeniyetlere ev sahipliği yapmış, farklı ırklara ve dinlere mensup milletlerin önemli bir kesişme noktası olmuştur. Milattan önceki yıllardan itibaren günümüze kadar uzanan tarih süreci içinde adada, Fenikeliler, Asurlular, Mısırlılar, Persler, Makedonyalılar, Bizanslılar, Romalılar, Hititler, Lüzinyanlar, Cenevizliler, Venedikliler, İngilizler, Türkler ve başka diğer uluslar yaşamışlardır.

3. BÖLÜM

TANIMLAR

3.1 Din nedir:

“Din, insanları, iyiliğe yöneltmek için, Yüce Allah’ın, Peygamberleri vasıtasıyla bildirdiği emirler ve hükümlerdir. Kainat’ın yaratıcısı Allah ile, yaratılan insan arasındaki ilişkileri düzenler, insanın Allah’a ve O’nun yarattıklarına karşı vazifelerini gösterir. Her insan, kendisinde mevcut akıl gücüyle bu Kainat’ın bir Yaratıcısı, olduğunu anlayabilir. Fakat insan, Allah ile doğrudan temas kurma, O’nunla konuşma yeteneğine sahip bulunmadığı için, Allah’ın kendisine neleri emredip, neleri yasakladığını bilemez. O halde, Yüce Allah’ın emirlerini insanlara duyuracak, Allah’a nasıl kulluk edileceğini öğretecek bir elçiye ihtiyaç vardır. İşte Yüce Allah, insanlar arasından seçtiği bir elçi vasıtasıyla onlara emirlerini bildirmiştir. “Peygamber” dediğimiz bu elçilerle gönderilen ilahi emir ve hükümlere “Din” denir.

Din, akla hitap eder. Ancak, akıllı insan dinin emirleriyle yükümlüdür. Çünkü, insanı sorumlu kılan akıldır. Akıl yeteneğinden yoksun olan insan, iyiyi ve kötüyü ayırtmaktan aciz olduğu için dinin hükümleriyle yükümlü değildir”.¹

¹ Prof. Dr. Süleyman Ateş; İslam İlmihali 1. Cilt s:7

3.2 Kutsal nedir? Kıbrısta'ki kutsallık kavramı:

Kutsal: "1. Güçlü bir dini saygı uyandıran veya uyandırılması gereken, kutsi, mukaddes.

2. Tapınılacak veya yolunda can verilecek derecede sevilen, kutsi, mukaddes.
3. Bozulmaması, dokunulmaması, karşı çıkılmaması gereken, üstüne titrenilen.
4. Tanrı'ya adanmış olan, tanrısal olan"² gibi anlamlara gelmektedir.

Kıbrıs'ta kutsal yerlere olan ilgi halen bugün günümüzde devam etmektedir. Adak adamak, dua etmek için gidilen bu yerler insanoğlunun manevi yaşamında önemli bir yere sahiptir. Bu gibi yerleri ziyaret etmek, buralarda adak adamak, türbelerin pencere demirlerine veya kutsal sayılan ağaçlara bez bağlama, şifalı olduğuna inanılan sudan içerek hastaların sağlıklarına kavuşacaklarına olan inanışları günümüzde yapılan uygulamalar arasındadır. İnsanlar gerçekleşen bu dileklerini mezarın manevi gücüne bağlarlar.

Halen bugün günümüzde bu yerlerin mübarek gün ve gecelerde ziyaret edildiği ve mumlarla aydınlatıldığı bilinmektedir.

Gerek Müslümanlar gerekse Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilen bu yerlerin bazıları özellikle yılın belirli günlerinde ziyaretçi akımına uğramaktadır. Örneğin; bayram günlerinde Müslüman Türkler'in Hala Sultan Tekkesi'ne veya Hz. Ömer Tekkesi'ne yaptıkları ziyaretler veya önemli günlerde Rumlar'ın Apostolos Andreas Manastırı'na yaptıkları ziyaretler bunun en güzel örneğidir.

² Türkçe Sözlük 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, s:939

3.3 Şehit nedir:

“Allah yolunda canını feda eden, dinini, vatanını, namusunu müdafaa ederken ölen, haksız yere öldürülen Müslüman.”³

3.4 Şehida (Yatır):

Şehida sözcüğünün anlamı “Öldükten sonra da mucizeler, kerametler gösterdiğine, insanlara yardım ettiğine inanılan ermiş; onun mezarı; evliya” .⁴

Ülkemizde hemen hemen her yerleşim biriminde en az bir tane yatır bulunmaktadır. İnsanlarımız belli koşullara bağlı dileklerinin gerçekleşmesi ya da daha erken yaşanması için günümüzde şehidalara mum yakmaktadırlar.

³ Yeni Rehber Ansiklopedisi, C:18, s:240

⁴ Büyük Larousse, C:24, s:12455

3.4.1 Şehida mahaline girmeden önce yapılması gerekenler:

Kişi şehida mahaline girmeden önce Besmele çeker ve önce sağ ayağını atarak içeriye girer. İlk olarak bir Fatiha Suresi okur. Ardından şehidanın başucunda bulunan tenekelerin içerisinde mum yakar ve ardından bir Fatiha Suresi daha okur. Daha sonra şehidanın ayak ucuna gider el avuçlarını açar, dileğini söyler, adağını adar ve bildiği duaları okur. Ardından şehida mahaline arkasını dönmeden oradan geri geri çıkarak gider ve dileğinin gerçekleşmesini bekler. Dileği gerçekleştiği zaman adadıklarını yerine getirir.

Adananlar şehidaya yeniden mum yakma olduğu gibi, çeşitli kurbanlar ya da yedi komşuya yardım etme gibi adaklar da olabilir. Kimileri de bir yoksulu giydirir.

3.4.2 Şehida sandukası:

“Mezarın üzerine yerleştirilmiş, tabut büyüklüğünde tahta veya mermer sandık.”⁵

⁵ Türkçe Sözlük 2, Türk Dil Kurumu Yayınları, s:1255

3.4.3 Şehidaların üzerine örtülen örtüler:

Şehidaların üzerinde yeşil renkte, çuha bezden yapılmış örtüler bulunmaktadır. Türbe örtüsü olarak bilinen bu örtülerin üzerinde Kur'an-ı Kerim'den yazılmış ayet-i kerimeler bulunur. Bu yazılar genelde sarı renkte işlenmiştir.

3.5 Ermiş:

“Kendisini Allah’a adanmış ve bu yolda ileri dereceye, velilik derecesine varmış kişi, Allah’ a kavuşan, arif, aşık, veli.”⁶

3.6 Evliya:

“Allahü tealaya yakın ve sevgili kimseler. Arapça olan evliya kelimesi, veli kelimesinin çoğuludur. Evliyaya, “evliyaullah” da denir.

Evliya, Allahü tealanın razı olduğu şeyleri yapan, O’nun sevgisini yani rızasını kazanan, peygamberlerin gösterdiği doğru yolda bulunan zatlardır.”⁷

⁶ İslami İlimler Sözlüğü, Hasan Akay, s:121-122

⁷ Yeni Rehber Ansiklopedisi, C:7, s: 69

3.7 Tekke:

“Tekke, tarikat ehlinin (mensuplarının) toplandığı, dervişlerin oturdukları, hizmet ettikleri yerdir.”⁸

Kıbrıs'ta tekke, türbe ve manastırlar gerek Türk toplumu, gerekse Rum toplumu tarafından kutsal ibadet ve dua yerleri olarak sık sık ziyaret edilmektedir. Bu tür dua ve ibadet yerlerinin ziyaret edilme nedeni insanın bazı maddi ve manevi sıkıntılarının giderilmesine yardımcı olacağı düşüncesidir. Bunların bazılarının iki ayrı dine mensup, her iki toplum tarafından da kutsal sayılıp, hem Müslümanlar hem de Hristiyanlar tarafından ziyaret edildiği bilinmektedir. Örneğin; Karpaz'da bulunan Apostolos Andreas Manastırı günümüzde her iki toplum tarafından da kutsal sayılıp ziyaret edilmektedir. Geçmiş yıllarda Timbu köyü yakınlarında bulunan Kırklar Tekkesi'nin ve Larnaka'da bulunan; fakat yıkıldığı için günümüze kadar ulaşamayan Turabi Dede Türbesi'nin de gerek Müslümanlar gerekse Hristiyanlar tarafından kutsal sayılıp ziyaret edildiği bilinmektedir.

⁸ İsmail Özcan, İslam Ansiklopedisi, s:327

3.8 Türbe ve Türbedar:

Türbe:

“Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapı.”⁹

Türbedar:

“Türbelerin bakımıyla uğraşan ve gelen ziyaretçileri gezdiren görevli, türbe bekçisi.”¹⁰

⁹ Meydan Larousse, C:19, s:468

¹⁰ Meydan Larousse, C:19, s:468

3. 9 Adak:

Adak sözcüğünün tanımı Orhan Hançerlioğlu'nun İslam İnançları Sözlüğü'nde şöyle yapılmaktadır: "Bir dileğin yerine getirmesi ya da bir tehlikeden koruması için gücüne inanılana verileceği vaat edilen şey..."¹¹

Aynı türün İslami Terimler Sözlüğü'ndeki tanımı ise şöyledir: "Allah'ın sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesini sağlamak için dince mahzuru bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a söz vermek."¹²

¹¹ Orhan Hançerlioğlu, İslam İnançları Sözlüğü, s: 9

¹² Hasan Akay, İslami Terimler Sözlüğü, s: 14

3.9.1 Mum yakma:

Yatır ziyaretlerinde isteğin, dileğin gerçekleşmesi için mum yakılmaktadır. Yakın geçmişe kadar yakılan mumlar bal mumundan yapılırdı. Mum yaktırmaya “mum döktürme” denirdi. Döktürülen mumlar düğün, dernek davetlerinde kullanıldığı gibi adak mumu olarak da yakılırdı. Günümüzde artık bir petrol türevi olan parafiden yapılmış mumlar yakılmaktadır. Teknolojinin ilerlemesi sonucu kibrit ortaya çıkınca da mumlar kibritle yakılır oldu. Yalnız toplumumuzda bir gelenek vardır. Şehidaya mum yakıldığında kibriti orada bırakmak bir gelenektir. Bunun nedeni de daha sonra gelenlerin çeşitli nedenlerle kibritinin yanmaması veya getirmeyi unutmayı gibi onunda mumunu yakıp, adağını yapması içindir.

3.9.2 Yağ kandili yakma:

Geçmişte mum yerine zeytin yağı kandilleri yakılırdı. Bir kase nin içerisine zeytin yağı dökülür, ardından bir parça kumaş parçası kesilerek bir tarafı kase nin içerisinde, bir tarafı ise kase nin dışarısında kalacak şekilde yakılırdı. Bilindiği gibi Kıbrıs bir Akdeniz ülkesidir. Dolayısıyla en bol bulunan yağ ile kandil yakıtı zeytinyağıydı. O günlerde her şehidanın başucunda bir tane zeytin yağı kandili bulunurdu. Günümüzde ise mum yakılmaktadır.

3.9.3 Ağaçlara bez bağlama:

Türkler’de bez bağlamanın tarihi geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Bilindiği gibi destanların tarihi de çok eskilere dayanır. Bu destanların bir tanesinin adı da Huban Arığ’ dır. Bu destanın dizeleri arasında kutsal ağaç ve ona bağlanan bezlerden söz edilmektedir.

“Altın yapraklı pay hazın: Pay Hazın, Hakas Türkçesinde “Bay Kayın” ağacı, yani kutsal kayın anlamındadır. Eski Tüerkçede olduğu gibi günümüzdeki Hakas Türkçesinde de bay, yani zengin sözcüğü hem zengin hem de kutsal anlamını içermektedir. Bu ise maddi ve manevi zenginlik demektir.”¹³

¹³ Huban Arığ, Hakas Türkler’inin Kadın Yiğitlik Destanı, s:263

“Etrafında dikilen altın çalamaları: Hakas Türkçesinde Şaman (Kam) giyiminde dikilmek suretiyle kullanılan uzun dörtgen bezler. Bunlar aynı zamanda ağaçların budaklarına dilek tutulup bağlanan çaputlar olarak da yaygın bir biçimde kullanılır.”¹⁴

¹⁴ Huban Arıĝ, a.g.e, s:273

3.9.4 Kurban kesme:

Kurban; adağın yerine gelmesi için kesilen hayvanlardır. Kurbanda yapılması gerekli olan kan akıtmaktır. Kurban kesilecek hayvana işkence yapmamalı, kesim yerine incitmeden götürülmelidir. Kesim sırasında keskin bıçak kullanılmalıdır. Kurbanı kestirecek olan kişi kesecek kişiye vekil verir. Ardından kurbanlık hayvan Kible' ye doğru, sol yanı üzerine yatırılarak kesilir. Kurbanı kesecek olan kişi kesmeden önce "Bismillahi Allahu Ekber, Allahu Ekber, Allahu Ekber" dedikten sonra hayvanın boğazına bıçak sürülür, ardından kan akıtılır. Adak kurbanından adayan kimse kesilen hayvanın etinden yeyemez. Ayrıca adak sahibinin annesi, babası, çocukları ve torunları da yeyemez. Kesilen kurban yedi kapıya dağıtılır.

3.9.5 Adak kurbanlarının nitelikleri:

Adak kurbanı olarak kesilecek hayvanların kör veya bir gözlü, kesim yerine gidemeyecek derecede hasta, topal, boynuzlarının biri veya ikisi kökünden kırılmış, kemiklerinin içinde iliği kalmamış derecede zayıf, dişsiz, kulakları veya kuyruğu yaratılışından bulunmayan veya çoğu kesik olan ve meme başları kopuk olan hayvanlar kurban edilemez.

Derlendiği yer: Tepebaşı

Derleme tarihi: 12/03/2009

Kaynak kişi: Salih Kanak

Mesleği: İnşaat müteahiti

Yaşı: 73-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Nenesinden ve dedesinden öğrendi

A.1 EMİR SUYU

Emir Suyu Girne kazasına bağlı Çamlıbel ile Geçitköy arasında bir yamaç içerisinde bulunmaktadır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Emir Suyu şifalı olduğuna inanılan ve sağlık amaçlı olarak Rumlar ve Türkler tarafından ziyaret edilen küçük bir gölmüş. Bu göl kaynağını dağdan alıyormuş. Yumurta kokusunu anımsatan bir kokusu varmış. Burayı ziyarete gelen insanlar buradaki sudan alırlar, ellerini ve yüzlerini yıkarlarmış. Bu sayede hastalıklarının geçeceğine ve sağlıklarına yeniden kavuşacaklarına inanırlarmış. Emir Suyu' nun yaklaşık olarak 1964 yılına kadar sıkça ziyaret edilen bir yer olduğu, fakat artık günümüzde kullanılmadığı kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Hisarköy
Derleme tarihi: 12/03/2009
Kaynak kişi: Hasan İnsel
Mesleği: Emekli
Yaşı: 68-Dul
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Dedesinden öğrendi

A.2 HİSARKÖY'DEKİ ŞEHİDA

Girne kazasından yaklaşık 28 km uzaklıkta olan Hisarköy'de bulunmaktadır. Eski ismi Kambili olarak bilinmektedir. Yaklaşık 230 civarında nüfusu bulunan Hisarköy Türk köyüdür. Yatırın köyde bir tarla içerisinde bulunan mağaranın içerisinde mezarı bulunmaktadır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre yatırın kimliği hakkında herhangi bir bilgi bilinmezmiş. Günümüzden yetmiş yıl kadar önce dedesine beyaz bir atın üzerinde, beyaz kıyafetler giyinmiş bir zat olarak görünmüş. Şimdiki mezarının bulunduğu mağaranın yanına kadar gelmiş ve orada gözden kaybolmuş. Burada bir şehit olduğu anlaşılınca buraya mezarı yapılmış ve adak yeri olarak kullanılmaya başlanmış. Eskiden köy halkı tarafından burada adaklar yapılmakta ve mumlar yakılmaktaymış. Fakat günümüzde burası artık ziyaret edilmiyormuş.

Araştırmacı-yazar Mahmut İslamoğlu'nun "Kıbrıs Türk Kùltür ve Sanatı Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler" ve Bener Hakkı Hakeri'nin "Kıbrıs' taki Tarihi Eserler" adlı yapıtlarında Hisarköy'de bulunan şehidanın adının Armutlu şehida olduğu ve yanında bir meyve bahçesi olduğundan köy halkı tarafından buraya bu ismin verildiği yazmaktadır.

Derlendiği yer: Zeytinlik

Derleme tarihi: 08/01/2009

Kaynak kişi: Afet Kıran

Mesleği: Emekli hemşire

Yaşı: 63-Dul

Eğitim durumu: Hemşirelik okulu mezunu

Kimden duydu: Köyün yaşlılarından öğrendi

A.3 GARİP DEDE ŞEHİDASI

Garip Dede Şehidasi Girne kazasına bağlı Zeytinlik köyünde bulunmaktadır. Eski ismi Templos olan Zeytinlik Girne'ye yaklaşık 5 km uzaklıktadır. 2000 civarında nüfusu olan Zeytinlik bir Türk köyüdür. Özellikle yaz aylarında nüfusunda artış göstermektedir. Garip Dede Şehidasi köy içerisinde, yol kenarında, etrafı demir parmaklıklarla çevrili mezar şeklinde bir adak yeridir. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre hakkında anlatılanlar iki rivayete dayanmaktadır:

RİVAYET I:

1571'de Kıbrıs'a çıkartma yapan birlikler savaşırken adı şanı bilinmeyen bir asker burada şehit edilmiş. Fakat adamın şehit düştüğünü kimse görmemiş. Köyün Hristiyan ahalisi korkudan dağa kaçmış. Savaşan Türk

birlikleri de ilerlemiş, köyde birisi kalmamış. Savaş bittikten sonra köye dönen Türk askerleri şimdi yatırın olduğu yerde birisinin yattığını görmüşler. O gün de hava çok sıcakmış ve Allah tarafından şehidin başucunda hayıt ağacı bitmiş, şehide gölge yapıyor. Adamın adını bilmedikleri için ona Garip Dede demişler ve insanlar orayı adak yeri olarak kullanmaya başlamışlar.

RİVAYET II:

Bu rivayete göre köyün ileri gelenlerinden bir zat birkaç defa gece rüyasında şimdi türbenin bulunduğu yerde uzun, beyaz elbiseli bir adam görmüş. Bu adam elinde fenerle türbenin bulunduğu yere kadar gelip orada kayboluyormuş. Buna benzer rüyaları köyden birkaç kişi daha görmüş. Ve orada bir yatır olduğu anlaşılınca oraya bir türbe yapmışlar. Dileği olan insanlar buraya gelirler dua okurlar, mum yakarlarmış. Dilekleri gerçekleşenler ise adama şekline göre buraya gelirler ya mum yakarlar veya yeşil bez getirip buraya bağlarlarmış, sonra da birkaç kere türbenin üstünü okşarlarmış. Bu da dileğim olduğu için teşekkür ederim anlamına gelirmiş.

Araştırmacı yazar Ali Nesim'in Halkbilimi dergisinin 51. sayısında yayınlanan Templos-Zeytinlik adlı makalesinde Garip Dede ile ilgili anlatılan rivayet şöyledir:

RİVAYET III:

"Köye Venedikliler'den sonra gelen aşiretin başında ak sakallı bir 'Derviş' varmış; herkes ona 'Dede' dermiş. Aşiret üyeleri köyde içecek temiz su olmadığı gerekçesiyle yerleşmek istememişler. Fakat yaşlı adam, köy meydanına yakın yerdeki hayat ağacını göstererek; "Bu ağacın kökleri ta suya kadar iner. Buraya bir kuyu kazın!" emrini vermiş. Kazmışlar çok güzel bir su bulmuşlar. Derviş ölünce bunu tamamlayan ikinci bir efsane daha ortaya çıkmış. Köylülerin 'Şehida' adını verdiği hayat "ağacı-mezar-kuyu" üçlüsü zamanla unutulmuş, önemini yitirmişti. Kuraklık yüzünden bitişikteki yağ değirmeni kapanmış, değirmenci Nalbant Mustafa Efendi de kahvecilik yaparak hayatını kazanmak zorunda kalmıştı. Günlerden bir gün, gün

doğmadan kahvesine giden Mustafa Efendi bir sandalyede oturan ak sakallı bir ihtiyar görmüş. İhtiyar, hem Derviş' e hem huzura benziyordu. Sade bir kahve istemiş, Mustafa Efendi kahvesinin kalmadığını görünce telaşa kapılmıştı. Bunu gören ihtiyar, "İyi bak dibeğin dibinde mutlaka bir kaşık kahve vardır" demiş. Hakikaten bir salımlık kahve varmış. İhtiyar kahvesini içmiş ve ayrılırken tepsiye bir kuruş bırakmış. Kahveci "benden olsun amca, zaten üstünü veremem" demiş. Yaşlı adam "Bu parayı çekmecene koy ve hiç çıkarma. Gönülden verilen bir şeyin bedelini sadece Allah keser. Dediğimi unutma!" diyerek kaybolmuş. Bu para uğurlu gelmiş olacak ki Mustafa Efendi kısa zamanda toparlanmış, çoluk çocuğuyla rahat geçinmeye başlamış. Bir gün eski bir alacaklı gelmiş, parayı denkleştirmek için çekmecedeki o kuruşu da toparlamış ve borcunu kapatmış. İşte o günden sonra işleri yine hep ters gitmeye başlamış, iki yakası bir araya gelmemiş. Bir sabah kahvehanesini açarken yine o aksakallı ihtiyarı kuyu başında oturur görmüş ama yanına varmadan ortadan kaybolmuş. Bu olay üç kez tekrarlanmış, Mustafa Efendi, Hızır mıdır, Derviş midir nedir bilinmez, bu ihtiyarı gücendirdiğini anlamış. Kahvesinin alet edevatını satarak kuyu dibindeki mezarı bir güzel yaptırmış. Zaten çocukları da okumuş, evlenmiş olduklarından geriye kalan zamanını namaz kılarak, dua ederek geçirmiş."¹⁵

¹⁵ Ali Nesim, "Templos – Zeytinlik", Halkbilimi Dergisi, Sayı:51, s:190-191

**OZANKÖY'DE BULUNAN ÜÇ ADAK YERİ:
ALİ PAŞA, HALİL İBRAHİM PAŞA VE KAYALI ŞEHİDA
ADAK YERLERİ**

Derlendiği yer: Ozanköy

Derleme tarihi: 03/02/2009

Kaynak kişi: Ayşe Gökalp

Mesleği: Ev hanımı

Eğitim durumu: İlkokul

Yaşı: 78-Evli

Kimden duydu: Nenesinden ve dedesinden öğrendi

A.4 ALİ PAŞA ADAK YERİ

Ali Paşa adak yeri Girne kazasına 5 km uzaklıkta olan Ozanköy'de bulunmaktadır. Eski ismi Kazafana olarak bilinmektedir. 1974 yılına kadar Rumların ve Türklerin birlikte yaşadığı karma bir köy olan Ozanköy' ün şu anda yaklaşık nüfusu 3.800' dür. Yapmış olduğum araştırmalarda Ozanköy' de Ali Paşa adak yerinin dışında Halil İbrahim Paşa ve Kayalı Şehida denilen iki

adak yerinin daha bulunduğunu öğrendim. Ancak bunlar arasında köy halkı tarafından en fazla bilinen ve ziyaret edilen yerin Ali Paşa adak yeri olduğunu, Halil İbrahim Paşa ve Kayalı Şehida adlı adak yerlerinin de çok eskiden ziyaret edilip adak adanılan ve mum yakılan yerler olmasına rağmen zaman aşımında unutulduğu ve günümüzde bu yerlerin sadece köyün yaşlıları tarafından bilindiği kaynak kişiler tarafından öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Ali Paşa adak yeri hem Türklerin hem de Rumların kutsal sayıp adak adadığı ve mum yaktıkları fırın şeklinde bir adak yeridir. Yapmış olduğum derleme çalışmalarımda Ali Paşa ile Halil İbrahim Paşa hakkında anlatılan rivayetler ikisinin de savaşa birlikte katıldığı doğrultusundadır.

RİVAYET I:

ALİ PAŞA İLE HALİL İBRAHİM PAŞA:

Rivayete göre Ali Paşa, Hz. Ömer Paşa ile dört kardeşi ve arkadaşları Halil İbrahim Paşa' dan oluşan yedi kişilik bir grup düşmanların saldırılarından kaçmak için şu anda Hz. Ömer Türbesi' nin bulunduğu yerde bulunan mağaradan denize çıkarak kayalıkların üzerinden kaçıma çalışmışlar. Fakat Hz. Ömer Paşa ile dört kardeşi kurtulamayıp düşmanlar tarafından vurularak orada şehit düşmüşler. Ali Paşa ile arkadaşı Halil İbrahim Paşa kurtulmayı başarmışlar. Atları ile birlikte kaçarak Ozanköy' e varmışlar. Fakat kısa bir süre sonra onlar da Ozanköy'de şu anda buldukları yerde şehit düşmüşler. Önceleri Ozanköy sakinleri bu şehitlerin buldukları yerlerden haberdar değillermiş. Fakat 1900'lü yıllarda yaşanan bir olayla burada şehit olduğunun farkına varmışlar. Her sene aynı tarihte (tarih bilinmez) gece saat 01.00'dan sonra Ali Paşa ve altı arkadaşı atların üzerinde köyde gezerken görülmüş. Söylentiye göre bu yedi kişi gece saat 01.00 sularında şehit edilmiş. Yine böyle bir tarihe ve saate denk gelen bir gecede köy halkı atın üzerinde gezen bu yedi kişiyi görmüş ve kayboluncaya kadar onları izlemeye karar vermişler. İzledikleri zaman beş kişinin Hz. Ömer Tekkesi'nin buldukları yere giderek kaybolduklarını, diğer iki kişinin de Ozanköy'e şimdi buldukları yere gelerek kaybolduklarını fark etmişler. Daha sonra köylüler şehitlerin buldukları bu yerleri temizleyip düzenleyerek adak amaçlı olarak

kullanmaya başlamışlar. Dileği olanlar buraya gelirler dua ederler, mum veya yağ yakarlar. Adak bittikten sonra şehidanın bulunduğu yerden geri geri çıkarlar.

Ali Paşa ile ilgili daha öncede araştırmalar yapılmış ve farklı rivayetler ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Sayın Efsane Toprakları adlı kitabında Ali Paşa ile ilgili rivayetleri şöyle anlatıyor:

RİVAYET II:

“... Ahmet çobandı. Gari deresi içinde koyunlarını yaymış, bir ağacın gölgesinde oturmakta imiş. O zamanlar o bölgede ne ev varmış ne insan. Bir dut ağacı üzerinde, pembe gelinlikleri içinde çok genç ve çok güzel bir kızın bir takım sesler çıkararak ona baktığını görmüş. Kız dut yemekteymiş; demek ki dut zamanıydı. Biraz meraktan ama daha çok erkeksi arzu ile yerinden doğrulup o yana seyirtmiş. Görüntü birden kaybolmuş. Bir saniye sonra kız, az ötede ona bakarken görünmüş. O yana doğru koşmuş. Tam kızı kucaklayacak iken kız kolları arasında kayboluvermiş.”¹⁶

Halk söylencesine göre Ali Paşa'nın türbesinden çıkıp gezdiği söylenmektedir. Gördüğünü söyleyenlerden biri de Sevgül Hanım' dır.

RİVAYET III:

“Üç kız arkadaş idik. Ya 70 ya da 71 yılları idi; zira son sınıftık. Okuldan çıkmıştık ve kestirmedir diye Gari Deresi' nden geçmekteydik. Ali Paşa' nın olduğu yere çok yakın bir alanda çok güzel tavşankulakları olduğunu gördük. Ben bu çiçeği çok severim. Hemen bir demet topladım. Tam o sırada karşımıza beyaz giysiler içinde beyaz at üzerinde bir hayal belirdi. Atlı birden üzerimize gelmeye başladı. Yanımdaki arkadaşım çığlık çığlığa, “gız Ali Paşa'dan çiçek kesmek, koparmak yasaktır; bilmez misin?” diye bağırdı. Ellerimi açıp çiçekleri yere boşalttım. Görüntü birden kayboldu.”¹⁷

¹⁶ Mustafa Kemal Sayın, Efsane Toprakları, s:158

¹⁷ Mustafa Kemal Sayın, a.g.e, s:158

Mustafa Kemal Sayın'ın Nazlı Pono'dan dinlediği rivayet de şöyle anlatılmıştır:

RİVAYET IV:

“...Genç kızlığımda Kazafana'da çok okumuş bir adam vardı. Adı Emin Hoca idi. Çocukları olmamış. O da bir çocuğum olursa Ali Paşa'nın üzerine bir kubbe yaptıracağım ve muradıma bir mum yakacağım” demiş. O gece düşüne Ali Paşa gelmiş. Ona; Emin, benim evimin olmadığını ya da damının açık olduğunu mu sandın. Benim yer altında saraylarım vardır. Atla atımın terkisine!” demiş ve yattığı yer olarak inanılan o yamaca gelmişler. Mum adanan yerin ardından yer altına bir kapı açılmış. Orada evler, bahçeler ve akar sular varmış. “Benim yerim ne güzel? Sen de gelsene!” demiş. Emin Hoca ter içinde uyanmış. Düşünü karısına da anlatmış. Karısı ise ahababı Laika Hanım'a aktarmış. Nedeni ise, bu hanımın yaşlı annesinin köyde düş yoruculuğu ile nam salmış olması imiş. Yaşlı kadın evine dönünce kızı Laika, arkadaşının kocasının gördüğü düşü aktarmış. Kadının suratı asılmış ve “fena rüya! demiş;” Emin ölecek”. Gerçekten on beş gün geçmeden Emin Hoca ölmüş.”¹⁸

¹⁸ Mustafa Kemal Sayın, a.g.e., s:158

Derlendiği yer: Ozanköy

Derleme tarihi: 05/02/2009

Kaynak kişi: Emine Hacıahmetoğlu

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 68-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Babasından öğrendi

A.5 HALİL İBRAHİM PAŞA

Halil İbrahim Paşa olarak bilinen bu adak yeri Ozanköy sakinlerinden Emine Hacıahmet adlı kişinin evinin avlusunda bir ağaç altına bulunmaktadır. Etrafı taşlarla çevrili küçük bir adak yeridir. Halil İbrahim Paşa ile ilgili anlatılan rivayeti Ali Paşa adak yerini anlatırken bahsetmişim.¹⁹

Günümüzde kullanılmayan bu adak yeri bazı günler ev sahibi Emine Hanım tarafından aydınlatılmaktadır. Bunlara ek olarak Halil İbrahim Paşa hakkında anlatılan değişik rivayetler de vardır. Kaynak kişim olan Emine Hanım bizzat kendisinin yaşadığı bir olayı şöyle anlattı:

¹⁹ Bkz. Ali Paşa ile Halil İbrahim Paşa, Rivayet I, s:22-23

RİVAYET I:

“Şehidanın bulunduğu yerde eskiden beri bulunan delikli bir taş vardır. Halen bugün taş buradadır. Bir gün bu taşı bulunduğu yerden aldım ve evin avlusunda başka bir yere koydum. Gece şehida rüyama geldi. Bana; “Aldığın taşı yerine koy. Çünkü o dilek taşıdır” dedi. Ben de rüyayı gördüğümün ertesi günü taşı aldım ve eski yerine koydum”.

RİVAYET II:

Şehidanın bulunduğu yerde delikli taş dışında büyük bir taş daha bulunuyormuş. Adamın biri bir gün yoldan geçerken bu taşı almış ve arabasının arkasına koyarak buradan götürmüş. Gece şehida rüyasına girmiş ve “Aldığın taşı yerine koy. Koymazsan sana zararım dokunacak” diye onu uyarmış.

RİVAYET III:

Bir rivayete göre de Rum bir kadın günün birinde buraya gezmeye gelmiş. Şehidanın bulunduğu yere küçük abdestini yapacaktı. Orada bulunan insanlar buraya yapma burada şehida vardır deyip onu uyarmışlar. Fakat kadın söylenenlere aldırmış etmemiş. Şehidanın bulunduğu yerdeki taşlara ayağıyla tekme vurmuş. Daha sonradan bu kadının ayaklarının sakatlandığı kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Ozanköy

Derleme tarihi: 06/03/2009

Kaynak kişi: Emete Bora

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 62-Evli

Eğitim durumu: Ortaokul

Kimden duydu: Köyün yaşlılarından öğrendi

A.6 KAYALI ŞEHİDA

Kayalı Şehida Ozanköy'de Emete Bora adlı kişiye ait tarlanın içerisinde bulunmaktadır. Etrafı taşlarla çevrili küçük bir yer olan Kayalı Şehida günümüzde köy halkı tarafından pek bilinmemektedir. Burası günümüzde kullanılmamaktadır. Bazı günler ev sahibi Emete Hanım tarafından aydınlatılmaktadır.

Hakkında anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Kayalı Şehida hakkında anlatılan rivayet; Hala Sultan zamanında savaşmak için Kıbrıs'a geldiği ve Kayalı Mevkisi denilen bu yerde şehit

düştüğü doğrultusundadır. Bulunduğu yerden dolayı Kayalı ismini alan şehidanın kimliği hakkında herhangi bir bilgi bilinmezmiş.

RİVAYET II:

Bir rivayete göre zamanın birinde bir kişi şehidanın bulunduğu yerden bir taş almış. Bu olay gece rüyasına gelmiş. Rüyasında biri ona “Aldığın taşı gidip yerine koy. Eğer koymazsan sana zararım dokunacak” demiş. Bu olayı duyan insanlar o zamandan sonra burada bulunan taşlara dokunmaya korkar olmuşlar.

RİVAYET III:

Bir zamanlar şehidanın bulunduğu yerin yanına bir selvi ağacının ekildiği, bu ağacın büyüyerek ulu bir ağaç olduğu, fakat zaman aşımında kuruyup yok olduğu kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır. Ağacın kuruması halk tarafından şehidanın burada bulunmasına yorumlanmıştır.

Derlendiği yer: Girne

Derleme tarihi: 09/01/2009

Kaynak kişi: Mustafa Çırakoğlu

Mesleği: Emekli Öğretmen

Eğitim durumu: Öğretmen Koleji mezunu

Yaşı: 67-Evli

Kimden duydu: Babasından ve amcalarından öğrendi

A.7 KAVAKLI DEDE ADAK YERİ

Yukarı Girne’de Yazıcızade Camisi’nin karşısında Cemal Gürsel ile Namık Kemal Sokakları’nın kesiştiği köşede yol kenarında bulunan Kavaklı Dede adak yeri gelip geçenler tarafından sürekli ziyaret edilen bir yerdir. Deniz ticareti ile geçimini sağlayan Akdeniz ülkeleri ile, korsanların uğrak yeri olan şarap ve bakır madeni ile ünlenen Kıbrıs Adası 1571 yılına kadar Venedikliler’in egemenliği altında idi. Osmanlılar’ın yükselme dönemi içerisinde, güney kıyı şeridinin güvenliği ve de yerleşik halkın Venedik yönetiminden kaynaklanan huzursuzluğunu gidermek amacıyla II. Selim’in padişahlığı döneminde Lala Mustafa Paşa ve Piyale Paşa komutasındaki deniz ve kara kuvvetleri ile Mağusa-Limasol-Lefkoşa yapılan savaşlarla teslim oldu. Girne kentinde geniş kapsamlı bir savaş olmamakla beraber, Girne Kalesi’nde

şehit düşen "Cezayirli Sadık Paşa'nın" türbesi bulunmaktadı. Yukarı GİRNE'DE ŞEHİT DÜŞEN, Bektaşî askerine ait olduğu söylenen ancak adı bilinmeyen bir yatırım Tahir Hacıahmet'e ait arazide bulunan mezarı inşaatı nedeniyle açılarak kemikleri bugünkü yerine taşınarak türbesi yapılmış, çevresi koruma altına alınmıştır. Türbenin yanına dikilen Kavak Ağacı nedeniyle yatırım ismi "Kavaklı Dede" olmuştur. Şehidin buraya nakli rahmetli Ozanköylü "Fehim Efendi" tarafından yapılmıştır. Bu noktaya nakli ifsanesi şöyledir:

Tahminen 100 sene önce Ozanköy'de (Kazafana) "Horoz" lakaplı bir kabadayı vurularak öldürülür. Bunun Fehim Efendi tarafından yaptırıldığı tahmin edilerek polis tarafından tutuklanır. Olay mahkemeye yansır. Yargı sonucu Fehim Efendi delil yetersizliğinden serbest kalır. Fehim Efendi, GİRNE Kalesi'nde hapisteyken kurtulduğu gün yatırım bugünkü noktaya taşınarak türbesinin kendisi tarafından yaptırılacağı sözünü verir. Tutukluluk döneminin sonunda bunu yerine getirir. Türbenin yanına çam ağacı ekilir, sırt dışına kente gelen içme suyundan yararlanılarak çeşme yapılır. Buradan yararlanan vatandaşlar Kavaklı Dede'ye hem dua ediyor, adak mumu yakıyor, hem de türbenin bakımını yapıyor. Sonraki yıllarda buraya çok yakın noktaya GİRNE'nin ilk Türk kahvesi olarak Yusuf'un kahvesi yapılıyor. Daha sonra karşısına Kanat'ın kahvesi yapılıyor. 1968 yılında türbe yanındaki tarihi çeşme Rum Belediye'si tarafından yıkılıyor. Yolların genişlemesi projesi kapsamında aynı belediye türbenin de yıkılması için karar alıyor. Ancak, Türk toplumunun kesin karşı duruşu nedeniyle bundan vazgeçmek zorunda kalıyorlar.

Derlendiği yer: Ağırdağ
Derleme tarihi: 20/03/2009
Kaynak kişi: Şenay Kelebek
Mesleği: Ev hanımı
Yaşı: 66-Evli
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Atalarından öğrendi

A.8 SAKALLI DEDE ADAK YERİ

Sakallı Dede adak yeri Girne kazasına bağlı Ağırdağ köyünde bulunmaktadır. Girne Boğazı'nın yaklaşık 1.5 km batısında olan Ağırdağ 400 civarında nüfusu bulunan bir Türk köyüdür.

Burada bulunan Sakallı Dede adak yeri köy halkının sıkça ziyaret ettiği ve mum yaktığı bir adak yeridir. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre burada yatan kişinin bir asker olduğu söylenmekteymiş. Fakat hakkında pek bilgi bilinmezmiş. Adak adamak için buraya gelen insanlar şehidanın sağ tarafından girerler adaklarını yapıp dua ederler ve mum yakarlarmış. Adak bittikten sonra mumu yaktıkları kibriti de orada bırakarak şehidanın sol tarafından geri geri çıkmaları adettenmiş. Eskiden burada pamuk ipliği de yakanlar olurmuş.

Yalnızca cuma akşamları burada adak yapılmazmış. Çünkü Cuma akşamları Sakallı Dede'nin kendi gecesi olduğuna inanılmış.

Yapılan önceki araştırmalarda Sakallı Dede ile ilgili farklı rivayetlerin olduğu görülmektedir.

“Ağırdağ Köyü İle Çevresinin Uzak ve Yakın Geçmişi Üzerine Bir Ön Çalışma” adlı araştırma yazısında Tuncer Bağışkan Sakallı Dede Şehidası ile ilgili şöyle yazmaktadır:

RİVAYET I:

“Bir rivayete göre, bazı geceler burada yatan kişi köydeki kamışlıktan çıkıp mezarın olduğu yerde kaybolurmuş. Bu kişi de insanlara çıplak bir Arap çocuk şeklinde görünür ve görüldüğü kişilere zarar vermezmiş.”²⁰

RİVAYET II:

“Bir başka rivayete göre ise, Sakallı Dede'nin beyaz çarşaf giydiği ve bazı kişilere yuvarlanan beyaz bir cisim şeklinde görüldüğü doğrultusundadır. Bir gece kaynak kişilerinden (rahmetlik) Leman Karadeniz'in rüyasına girmiş. Elinde değnek tutan bu kişi, kısa boylu ve göbeğine kadar sakallıymış. Kendisini Hızır Aleyhi selam olarak tanıtmış. Her seferinde duvarın önündeki mezardan çıkar ve yine orada kaybolurmuş. Önemli bir olay olacağına, bir gece önce, Leman Karadeniz'in rüyasına girermiş.”²¹

²⁰ Tuncer Bağışkan, “Ağırdağ Köyü İle Çevresinin Uzak ve Yakın Geçmişi Üzerine Bir Ön Çalışma, Halkbilimi Dergisi, Sayı:51, s:152-153

²¹ Tuncer Bağışkan, a.g.m, s:152-153

Derlendiği yer: Ağırdağ

Derleme tarihi: 20/03/2009

Kaynak kişi: Şenay Kelebek

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 66-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Atalarından öğrendi

A.9 İNPINAR ADAK YERİ

İnpinar adak yeri Girne kazasından 9 km uzaklıkta Boğaz-Dikmen anayolu üzerinde taş ocaklarının güney kesiminde keskin kayalıkların olduğu yerde bulunmaktadır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre hakkında anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Yedi kız arkadaş atlarıyla beraber gezintiye çıktıkları bir sırada düşmanlar arkalarına düşmüş. Kızlar korkuya kapılarak düşmanlardan kurtulmak için atlarını hızla sürmeye başlamışlar. Şimdiki adak yerinin bulunduğu yere kadar gelmişler. Fakat kaçabilecekleri başka bir yer olmadığı için orada kalakalmışlar. Düşmanların saldırıp namuslarına zarar gelmesinden korkan bu yedi kız arkadaş "Ey Allahım! Bizi düşmanların elinden kurtar.

Namusumuza zarar gelmektense yer yarılınsın da içine girelim” diye dua etmeye başlamışlar.

O sırada kayalıklar açılmaya başlamış. Kızlar da atlarıyla beraber açılan kayalıkların içine girmişler ve parçalanarak kayalıkların arasına karışmışlar.

Böylelikle düşmanların saldırından kurtulmuşlar. Halen bugün buradaki taşların arasında kemik yığınları bulunmaktadır. Buraya adak adamaya gelenlerin buradaki taşlardan alıp adak yerine attıkları zaman ertesi gün o taşların dışarıya çıktığı kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

RİVAYET II:

Bir rivayete göre de zamanın birinde burada bulunan çakıl ocakları için adak yerinin bulunduğu kayalıkları patlatıp çakıl çıkarmak istemişler. Oraya giden işçi kayalıkları patlatmak için kullandığı patlayıcıdan korunmak için kamyonun altına girmiş. Patlayan kayalardan bir parça kamyon kasasının içine gelmiş ve kamyon kasasını delip altında korunan işçinin ölmesine sebep olmuş.

İnpınar adak yeriyle ilgili anlatılan çeşitli rivayetler vardır. Benim kaynak kişim olan Şenay Kelebek buradaki kişilerin yedi kız olduğunu belirtirken, Mustafa Gökçeoğlu'nun Efsanelerimiz adlı kitabında “Taşa Dönüşen Üç Kız Kardeş” adlı efsanesinde buradaki kişi sayısı üçtür. Tuncer Bağışkan'ın “Ağırdağ Köyü İle Çevresinin Uzak ve Yakın Geçmişi Üzerine Bir Ön Çalışma” adlı araştırma yazısında buradaki kişilerin kadınlı erkekli yedi kişiden oluştuğu yazmaktadır.

Derlendiği yer: Pınarbaşı
Derleme tarihi: 19/03/2009
Kaynak kişi: Havva Karamehmet
Yaşı: 84-Dul
Mesleği: Ev hanımı
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Kendisi gördü

A.10 ESMER SAFİ

Esmer Safi adlı adak yeri Girne kazasına bağlı Pınarbaşı'nda bulunmaktadır. Eski ismi Kırnı olarak bilinen Pınarbaşı Girne'den yaklaşık 10 km, Lefkoşa' dan ise 12 km uzaklıktadır. Şu an 600 civarında nüfusu bulunan köy Türk köyüdür. Köyün içerisinde yol kenarında bulunan Esmer Safi adlı adak yeri köy sakinleri tarafından çok bilinen bir yer değildir. Daha çok köyün en yaşlıları tarafından bilinmektedir. Bu konuda bilgi edinmek için görüştüğüm köyün en yaşlı kişisi olan Havva Karamehmet buradaki şehidanın kendisine esmer, iri bembeyaz dişleri olan bir kişi olarak görüldüğünü söylüyor ve bizzat kendisinin yaşadığı bir olayı bana şöyle anlatıyor:

“Orak biçme zamanıydı. Her gün sabaha karşı uyanır hazırlanıp teyzemin evine gider onu uyandırırđım. Birlikte ovaya orak biçmeye giderdik.

Yine böyle bir günde sabahın erken saatlerinde Zalihe teyzeme gitmek için yola çıkmıştım. Fakat o gün her gün gittiğim saate göre biraz gecikmişim. Yolda telaşla yürüyordum. Eve yaklaştığım zaman evin karşısındaki duvarın üzerinde beyaz çarşafı, esmer bir kişinin oturduğu gördüm. Onu teyzem sanıp seslendim. Sesimi duyduğu zaman bana yüzünü dönerek ağzını açtı ve dişlerini gösterdi. Ben korktum. Şehida olduğumu anladım. Besmele çekmeye başladım ve yavaş yavaş oradan uzaklaştım. Bu yaşadığım olayı köyün imamına anlattım. Ona kitap açtırdım. Ayrıca köyün içerisindeki insanlara anlattığım zaman bana; “Seni parçalamadığına dua et dediler”.

Buraya adak adayan, mum yakan insan sayısı yok denecek kadar azdır. Ara sıra Havva Hanım tarafından aydınlatılmaktadır.

Derlendiği yer: Lapta

Derleme tarihi: 25/03/2009

Kaynak kişi: Esat Faik Muhtaroglu

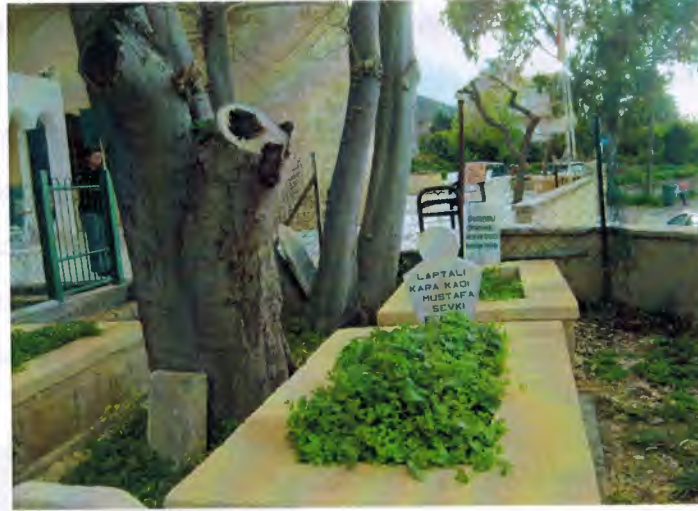
Mesleği: Emekli öğretmen

Yaşı: 81-Evli

Eğitim durumu: Öğretmen koleji

Kimden duydu: Aile büyüklerinden öğrendi

A.11 KARA KADI VE DİYARBEKİRLİ (DİYARBAKIRLI) HÜSEYİN EFENDİ

Kara Kadı ve Diyarbakirli Hüseyin Efendi'nin mezarları Lapta Aşağı Haydarpaşazade Mehmet Bey Cami'sinin avlusunda bulunmaktadır. Girne'nin batısında, yaklaşık 15 km uzaklığında olan Lapta' da 1963 yılında 400 Türk 3000 de Rum yaşıyormuş. Şu an yaklaşık nüfusu 5000'dir. Kara Kadı ve Diyarbakirli Hüseyin Efendi hakkında bilgi edinmek için görüştüğüm kaynak kişim olan Esat Faik Muhtaroglu'ndan öğrendiğim bilgiler şöyledir:

Kara Kadı zamanın sinir ve ruh doktoruymuş. Bir psikologmuş. Fakat üniversite mezunu bir doktor değilmiş. Davranışlarıyla, yaklaşımlarıyla hastalarını iyi ediyormuş. Fakat o kadar etkileyici ve inandırıcı bir doktormuş

ki ünü Kıbrıs sınırları dışına çıkıp Orta Doğu'ya taşmış. Günün birinde gemi ile Girne'ye zincirle bağlı bir hasta getirmişler. Kara Kadı gidip hastayı karşılamış ve bağlı olan zincirlerini çözmelerini istemiş. Fakat hastanın yakınları bu işe karşı çıkmış. Çünkü hastanın birilerine saldırıp zarar vermesinden korkmuşlar. Daha sonra Kara Kadı'nın ısrarı üzerine hastanın zincirlerini çözmüşler. Kara Kadı hastayı yanına almış ve ona güler yüz ve yakınlık göstererek güzel bir şekilde sohbet etmeye başlamışlar. Hatta Lapta'ya geldikleri zaman Kara Kadı onu evine misafir etmiş, onunla samimiyet kurup dost olmuşlar. Birlikte gezmeye başlamışlar. Kara Kadı'nın bu tutumu zincire bağlı deliyi uysal, sakın bir insan yapmış.

Aradan zaman geçtikten sonra Kara Kadı, Diyarbakır'da bir bilgin kişi olduğunu öğrenmiş ve onunla görüşüp ondan bilgi almayı aklına koymuş ve çıkıp Diyarbakır'a gitmiş. Diyarbakırlı hocayı bulmuş ve onun öğrencisi olmuş. Ondan bilgi almak, bilgisini artırmak için bir süre orada kalmış. Daha sonra Kıbrıs'a dönmüş. Diyarbakırlı hocayı da Kıbrıs'a davet etmiş. Aradan zaman geçtikten sonra Diyarbakırlı hoca, Kıbrıs'a gelip öğrencisi Kara Kadı ile görüşmeye karar vermiş. Fakat o sıralarda bir de rüya görmüş. Gür ağaçların bulunduğu, şarıl şarıl çeşmelerin aktığı bir yerde ölmüş ve oraya gömülmüş. Diyarbakırlı hoca Lapta'ya geldiği zaman namaz kılmak için aşağıdaki camiye gitmiş.

Oradaki gür ağaçları ve üç çeşmeden şarıl şarıl akan berrak suları görünce çok şaşırılmış. “İşte benim rüyamda gördüğüm yer tam burasıdır” demiş. Diyarbakırlı hoca öğrencisi Kara Kadı'nın misafiri olarak bir süre Lapta'da kalmış. Kara Kadı,

Diyarbakırlı hocanın her gün sabahın erken saatlerinde uyanıp evden çıktığını görüyormuş. Her gün bu kadar erken saatte nereye gittiğini merak etmiş ve onu izlemeye başlamış. Takip edildiğinin farkına varan Diyarbakırlı hoca arkasına dönüp bakmadan Kara Kadı'ya “Beni izlemekten vazgeç ve bir kere daha sakın izleme” diye onu ikaz etmiş. Aradan zaman geçtikten sonra Diyarbakırlı

Derlendiği yer: Tepebaşı

Derleme tarihi: 12/03/2009

Kaynak kişi: Salih Kanak

Mesleği: İnşaat müteahhiti

Yaşı: 73-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Nenesinden ve dedesinden öğrendi

A.12 HACI'NIN MEZARI ADAK YERİ

Hacı'nın Mezarı adak yeri Girne kazasına yaklaşık 30 km uzaklıkta olan Tepebaşı köyünde bulunmaktadır. Eski ismi Yorgoz olan bu köy Girne kazasına bağlıdır. Tepebaşı'nda 1963 yılında 410 Türk, 650 Rum yaşıyormuş. Karma bir köymüş. Şu an yaklaşık nüfusu 1200'dür. Bir zamanlar köy içerisinde insanların adak adayıp mum yaktıkları Hacı'nın Mezarı adlı adak yeri bulunuyormuş. Fakat yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir. Halen bugün bulunduğu yerde eski zamandan kalma taş kalıntıları vardır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Hacı'nın Mezarı adak yeri etrafı taşlarla çevrili küçük bir yermiş. Köy halkı tarafından sıkça ziyaret edilirmiş. Dileği olanlar buraya gelirler dua okurlar, mum yakarlarmış. Ayrıca burada yağmur duası da yapılırmış. Yatırın kimliği hakkında herhangi bir bilgi

bilinmezmiş. Osmanlı döneminde bir bölüğün başı olduğu ve yapılan savaşta mezarının bulunduğu yerde şehit düştüğü söylenirmiş. Bundan dolayı yatırın bulunduğu bölgeye de Bölük Başı ismi verilmiş.

Derlendiği yer: Arapköy

Derleme tarihi: 17/03/2009

Kaynak kişi: Ali Avcısoy

Mesleği: Emekli

Yaşı: 60-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Atalarından öğrendi

A.13 OSMAN PAŞA ŞEHİDASI

Osman Paşa Şehidasi Girne kazasına 10 km uzaklıkta olan Arapköy’de bulunmaktadır. Şu an yaklaşık 400 civarında nüfusu bulunan Arapköy’de 1974 yılından önce 52 aile Rum, 3 aile de Türk yaşıyormuş. Rumların çoğunlukta olduğu bir köymüş. Köy içerisinde bulunan Osman Paşa adak yeri hem Türkler hem de Rumlar tarafından ziyaret edilirmiş. Fakat burası gerek köy halkı tarafından gerekse Rumlar tarafından “Arkancelo” olarak bilinirmiş. Ayrıca köy içerisinde Rumlar tarafından ziyaret edilen Banaya Kilisesi ve Mevlidiu adlı kiliseler de vardır.

Osman Paşa adak yeri köyün içerisinde yamaç bir alan üzerinde etrafı taşlarla çevrili bir adak yeridir. Hem Rumlar hem de Türkler burada adak adamakta ve mum yakmaktadırlar. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Osman

Paşa yapılan savaşta burada şehit düşmüş. Bu konuda anlatılan çeşitli rivayetler vardır.

RİVAYET I:

Bu rivayete göre çok eskiden bu köyde yaşayan yaşlı bir Rum kadın varmış. Şehidanın bulunduğu yerin karşısındaki evlerden birinde oturuyormuş. Gece olunca dışarıdan bir ses geldiğini duymuş. Sürekli duyduğu bu sesin ne olduğunu merak edermiş. Yine bir gece ses duyduğu zaman dışarıya çıkmış. Beyaz bir atın üzerinde beyaz kıyafet giyinmiş, üzerinde de kırmızı cübbesi bulunan bir zat görmüş. Şehida olduğunu anlamış. Şimdiki bulunduğu yere kadar gelir daha sonra da geldiği yerden geri kaçarmış. Bu olayı yaşayan kadının sonradan gözlerinin kör olduğu kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

RİVAYET II:

Bir zamanlar köy sakinlerinden bir adam şehidanın bulunduğu yeri çöplük olarak kullanırmış. Köy halkı tarafından sürekli olarak “Buraya çöplerini dökme. Çünkü burada şehit vardır” diye çok kereler uyarılmış. Fakat adam köylünün söylediklerine hiç aldırmayıp aynı şekilde çöplerini buraya dökmeye devam edermiş. O dönemlerde de adamın karısı hamileymiş. Fakat kısa bir süre sonra kadın çocuğunu düşürmüştü. Söylenenlerin doğruluğuna inanan adam bu olay başına geldikten sonra bir daha çöplerini oraya dökmemiştir.

RİVAYET III:

Çok eskiden şehidanın yanında bir badem ağacı varmış. Köy sakinlerinden bir çoban günün birinde şehidanın bulunduğu yere gidip ineğini burada bulunan badem ağacının üstüne bağlamış. Fakat inek bağlı bulunduğu yerde duramayıp ağacın üzerine asılmış ve ipe dolanarak ağacın üzerinde asılı kalmış. Ön ayağı sakatlanmış fakat ölmemiştir. Bu olayı da şehidanın burada bulunmasına yorarlarmış.

Derlendiği yer: Arapköy

Derleme tarihi: 17/03/2009

Kaynak kişi: Ali Avcısoy

Mesleği: Emekli

Yaşı: 60-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Atalarından öğrendi

A.14 BANAYA KİLİSESİ

Banaya Kilisesi köy içerisinde bulunan Rumlar'a ait bir kilisedir. Rumlar burada adak adamakta ve mum yakmaktaymış. Eskiden Türkler tarafından da ziyaret edilirmiş. Kilisenin avlusunda Rumlar'a ait mezarlık vardır. Eskiden Rumların cenaze törenleri de burada olurmuş. 2003 yılında kapıların açılmasından sonra burası tekrar ziyaret edilmeye başlanmış. Rumlar buraya gelirler ve mezarlık ziyareti yaparlarmış. Arapköy halkı buraya Meryem Ana Kilisesi, Rumlar da Banaya Kilisesi derlermiş.

Söylenceye göre çok eskiden bu köyde tilkiler varmış. Çobancılık yapan insanların da sürekli hayvanları kaybolurmuş. Bu kaybolan hayvanları buradaki tilkilerin yediğinden şüphelenilirmiş. Bu yüzden insanlar hayvanlarını tilkilerden korumak için kilisenin avlusuna bağlarmış. Ayrıca Rumlar bayram günlerinde veya yılbaşlarında köyü gezerler odun bulurlarmış.

Buldukları odunları kilisenin avlusuna götürüp burada yakarlar ve etrafında sabaha kadar otururlarmış. Türkler de buraya gelirler ve hep birlikte sabaha kadar oturup sohbet ederlermiş.

Derlendiği yer: Arapköy

Derleme tarihi: 17/03/2009

Kaynak kişi: Ali Avcısoy

Mesleği: Emekli

Yaşı: 60-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Atalarından öğrendi

A.15 MEVLİDİU

Mevlidiu daha çok Rumlar tarafından ziyaret edilen bir yermiş. Rivayete göre; bir zamanlar burada yaşayan Rum karı-koca varmış. Bu çiftin deniz sahiline yakın bir yerde malı varmış. Günün birinde adam bu yeri satıp buradan alacağı parayla kilise yaptıracağını sözünü vermiş. Fakat adam yeri sattıktan sonra kiliseyi yapmamış. Ardından bir yıl gibi zaman geçtikten sonra adamın iki gözü kör olmuş. Bunun üzerine hanımı ona; “Sen malını satıp buradan aldığın parayla kilise yaptıracağın için söz vermiştin. Fakat malını sattıktan sonra verdiğin sözü yerine getirmedin, kiliseyi yaptırmadın” demiş. Bunun üzerine adam kiliseyi yaptırmış. Bu olaydan sonra bir gözü görmeye başlamış.

Derlendiği yer: Karşıyaka
Derleme tarihi: 12/03/2009
Kaynak kişi: Cemaliye Efendi
Mesleği: Ev hanımı
Yaşı: 48-Evli
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Annesinden öğrendi

A.16 AY. FODİ ADAK YERİ

Ay. Fodi adak yeri Girne'nin yaklaşık 20 km ilerisinde olan Karşıyaka'da bulunmaktadır. Eski ismi Vasilya olarak bilinmektedir. 1963 yılından önce Türklerin ve Rumların birlikte yaşağı karma bir köy olan Karşıyaka'nın şimdiki nüfusu yaklaşık 2000'dir. Ay. Fodi adak yeri de köy içerisinde ovalık bir alanda bulunmaktadır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Ay. Fodi 1963 yılından önce de varmış. Burada yatan kişinin bir Rum olduğu söylenirmiş. Fakat hem Rumlar hem de Türkler tarafından ziyaret edilirmiş. Adak yapmak isteyenler buraya gelirler burada bulunan yağ tenekelerinin içerisinde mum veya yağ yakarlarmış. Kaynak kişim olan Cemaliye Hanım kendisinin de annesinden

öğrendiği ve eski zamandan başlayıp hala bugün de devam ettirmekte olan inanışlarını şöyle anlatmaktadır:

Kayra Zeytin zamanı zeytin toplamak için buraya gelenler zeytinlerini toplayıp bitirdikten sonra adak yerine giderler dua ederler ve zeytinleri olduğu için teşekkür ederlermiş. Ardından da burada bulunan tenekelere zeytin yağı döküp kibritle yakarlarmış. Yaktıkları kibriti de orada bırakırlarmış. Bu adettenmiş.

Derlendiği yer: Kozanköy

Derleme tarihi: 12/03/2009

Kaynak kişi: Hatice Beşiktepeli

Mesleği: Serbest

Yaşı: 45-Evli

Eğitim durumu: Lise

Kimden duydu: Rum arkadaşından öğrendi

A.17 AY. MARİNA ADAK YERİ

Ay. Marina adlı adak yeri Girne kazasına bağlı Kozanköy'de bulunmaktadır. Eski ismi Larnaka Dis Lapityu olarak bilinen Kozanköy 480-500 civarında nüfusa sahip olup, Girne'ye 20 km uzaklıktadır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre burada bulunan Ay. Marina adlı adak yeri Rumlar' a ait bir yermiş. Fakat hem köy sakinleri tarafından hem de Rumlar tarafından ziyaret edilir, adak adanır ve mumlar yakılmış. Köy halkı tarafından buranın ismi Ay. Yorgi olarak bilinirmiş. Fakat 23 Nisan 2003 yılında kapıların açılmasından sonra burayı ziyaret etmeye başlayan Rumlar'dan buranın isminin Ay. Marina olduğu ve eski bir kilise kalıntısı üzerine kurulduğunun öğrenildiği kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Ozanköy

Derleme tarihi: 05/02/2009

Kaynak kişi: Emine Hacıahmetoğlu

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 68-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Babasından öğrendi

A.18 HZ. ÖMER TEKKESİ

Hz. Ömer Tekkesi Girne'nin 5 km doğusunda Çatalköy'de deniz kenarında bulunmaktadır. İki katlı bir bina olan Hz. Ömer Tekkesi'nde giriş kapısının hemen sağında yedi mezar bulunmaktadır.

Müslümanlar tarafından kutsal sayılıp ziyaret edilen Hz. Ömer Tekkesi'nde adak adamaya gelen insan sayısı çoktur. Burayı ziyaret etmeye gelenler burada adak adarlar, kurban keserler. Burada adakta bulunacak kişiler mezarların üzerinden toprak alırlar ve dilekleri gerçekleşince toprağı getirip yerine koyarlar.

Hz. Ömer ile ilgili anlatılan çeşitli rivayetler vardır.

RİVAYET 1:

Söylenceye göre Hz. Ömer ve beraberindeki altı arkadaşı Arap akınları sırasında yapılan savaşta şimdiki türbesinin bulunduğu yerde şehit düşmüşler. Aradan uzun seneler geçtikten sonra cesetleri hiç bozulmamış olarak mağaranın içinde bulunmuş ve buraya türbeleri yapılmış.

Kaynak kişim olan Emine Hanım çok uzun seneler önce babası (rahmetlik) Ahmet Bey'in buranın türbedarlığını yaptığını söylüyor ve babasından dinlediği bir rivayeti şöyle anlatıyor:

RİVAYET II:

Bazı geceler sabah namazı saatlerinde babasının uyuyakaldığını ve bu yedi kişinin kendisine görünerek "Ahmet Efendi kalk namaz saati geldi" diye onu uyandırdıklarını anlatıyor.

RİVAYET III:

Hz. Ömer ile ilgili anlatılan bir rivayet de Ali Paşa adak yeri anlatılırken bahsedilmiştir.²²

Hz. Ömer Türbesi'yle ilgili bir rivayeti Mustafa Kemal Sayın şöyle anlatmaktadır:

RİVAYET IV:

"Hazret-i Osman zamanı, Arablar Ada'yı almayı akıllarına koyuyorlar. Zira, bir dini söylence vardır. Müslümanlar buna çok inanmaktadırlar: Miraç sırasında, Hz. Muhammed Kıbrıs'ı görüp yoldaşı Hz. Cebrail'e sormuş: "Ya ahired kardeşim, bu güzel yer neresidir?" diye, Hz. Cebrail de "Cezire-i Hadıra'dır (Yeşil Ada). Müslümanlara kısımettir", demiş.

Bu nedenledir ki bu adayı Araplar almayı akıllarına koymuşlardı. Bu amaçla ada hakkında fikir edinsin, çevreyi tanıyıp bilgi toplasın diye gönüllü birliklerini gizlice Ada'ya çıkarmışlar. Verilen emir gereği, hiç çatışmaya girmeyeceklerdi. Yedi kişi de Girne'ye çıkarılır. Bu insanlar, çobanlarla,

²² Bkz. Ali Paşa ile Halil İbrahim Paşa, Rivayet I, s:22-23

köylülerle arkadaşlıklar kurup çevre hakkında bilgi almaya çalışmaktadırlar. Göya kazanç kapısı arayan Arab tüccarlarıdır, bu görüşmeler sırasında Çatalköy dolaylarından bir çoban ile ahbablığı koyulaştırıyorlar. Çoban onların asıl niyetlerini anlıyor. Kalben Müslüman oluyor fakat bunu askerlere de söylemiyorlar. Yalnız, para karşılığı onların adına çalışmış gibi görünüyor. Bu sırada, Girne valisi bu Arab casusların varlığını öğrenip etrafa arayıcılar çıkarıyor. Çoban bu yedi kişiyi sahildeki kulübesinde saklayıp koruyor. Yemek getiren yanaşması onların varlığını sezip Kale'ye jurnallıyor. Çoban bunu anladığı zaman, "Kıyıda öyle bir mağara var ki benden başkası bilmez ve denizden bile görünmez. Ben onu, birgün keçim kaybolduğunda, o kıyılarda arar iken bulmuştum, tam bir rastlantı ile" diyerek o gizli yere getiriyor. Askerlerin hepsi de hastalanmışlardır. O mağarada kendilerini almaya gelecek gemilerini bekliyorlar. Casus gemisi ise bir fırtınada batmıştır. Her gece mağara kapısında üç mum yakıp bekliyorlar. Artık çoban da gelmemektedir. Bilmiyorlar ki, kuşku üzerine Kale'ye hapis edilmiştir ve sorgulanmaktadır. Bir süre sonra salıverilir, çoban. O gece gizlice mağaraya iner. Bakar ki hepsi de açlık, susuzluk ve hastalıktan ölmüşler. O mağaranın zeminine kazabildiğince bir çukur açıp hepsini yan yana yatırıp üstlerini taşlar ile kapatıyor. Yalnız, adı Ömer olan reislerinin göğsüne, boş zamanlarında okudukları musafı koyup öyle gömüyor. Kendisi de kalben Müslüman olup becerdiğince dua ediyor. Mağaranın kapısını ise taşlarla iyice kapatıyor. Bu sırrı da yalnız ölmezden evvel oğluna söylüyor. Her olasılığa karşı, mezarların yerini söylemiyor. Aradan yıllar geçtikten ve Ada'ya Müslüman akıncıları gelmeye başladıktan sonra, kayıp olan bu yedi asker aranıyor, yalnızca ölmüş ve Çatalköy dolaylarında bir mağarada gömülmüş olduklarını öğreniyorlar. O mağaranın bulunduğu yerin üstüne büyük bir kaya dikip gidiyorlar.

Çok uzun yıllar geçtikten sonra, Osmanlılar'ca ada alınınca , bazı din bilginleri birtakım kitaplardan derledikleri bilgiler ışığında bu yedi kayıp askeri aramaya başlıyorlar. Çevreden de edinilen yarım bilgilerle kaya, sonra da altında kalan mağara bulunup açılıyor. Gerçekten, yazılı kaynaklardan aktarıldığı gibi yedi iskelet bulunuyor, mağarada. Hemen üst kısmına bir oda ve mezarların üzerine gelecek biçimde yedi sanduka yaptırılıp mağara tekrar

kapatılıyor. Bu oda daha sonraları restore ettirilip sağlam bir yapıya dönüştürülüyor”.²³

Hız. Ömer Türbesi'yle ilgili bir başka rivayeti de Engin Anıl şöyle anlatmaktadır:

RİVAYET V:

“Zamanında Kıbrıs'a çok korsan uğrarmış. Her tarafı talan ederler, çobanların kuzularını, köylülerin yükte hafif, pahada ağır eşyalarını ganimetlerlermiş. Bunları yapmakla da kalmayıp genç kızların ırzına geçip onları kaçırmışlar, genç delikanlıları da kılıçtan geçirirlermiş.

Bundan en az üç yüz sene kadar önce Osmanlı devrinde Girne'nin doğusunda çobanlık yapan kendi halinde yalnız başına yaşayan bir çoban varmış. Bu çobanın ismi Hacı Hasan'mış. Hacı Hasan o kadar safmış ki, bu saflığı çoğu zaman bönlüğe yorumlanırmış. Bütün hayatı boyunca ne birine fenalık etmiş ne de kötü bir laf söylemişmiş. Kısacası kalbinde hiçbir kötülük olmayan iyi kalpli bir adammış. Bir yaz günü şimdiki Hız. Ömer Tekkesi'nin yakınlarında davarını beklerken denizde kurudirek giden bir gemi görmüş. Gemi kıyıya yaklaştıkça onun bir korsan gemisi olduğunu anlamış. Korsanlar kıyılardan geçerlerken uzaktan görülüp anlaşmasınlar ve tedbir alınmasın diye yelkenlerini toplayıp kürek çekerek giderlermiş.

Bulunduğu yerden onları görünce üzüntülü bir şekilde topuzuna dayanmış düşünceye dalmış. Ansızın yakınlardan gelen çatır çutur seslerle ve at kişnemeleriyle kendisine gelmiş. Bakmış yedi tane kırmızı atın üzerinde beyaz sakallı yedi kişi kayalıklardan atlarını sürerek gelir. Bu yedi kişi gelip Hacı Hasan'ın yanında durmuşlar. İçlerinden biri,

-“Ne düşünün ihtiyar?” demiş.

Hacı Hasan da,

-“Nasıl düşünmeyim efendi, bak yine korsan gemisi görüldü. Kaç kız çalacaklar bizden, ne kadar can telef olacak?” demiş.

Onlar da;

²³ Mustafa Kemal Sayın, “Girne Bölgesinde Anlatılan Şehit Mezarları İle İlgili Dört Söylence”, Halkbilimi Sempozyumları IV, s:32-33-34

-“Üzülme, biz de gördük, aha oraya gidiyoruz” demişler.

Sürmüşler atlarını gitmişler. Hacı Hasan bir de bakmış ki bu yedi ak sakallı efendi denizin üstünde atlarıyla dolu dizgin giderler. Ne atlar batar, ne bir damla su sıçrar. Hacı Hasan hayret ve şaşkınlık içinde arkalarından bakakalmış. Onlar geminin yanına gittikleri vakit gemi de kaybolmuş, atlar da, atlılar da.

Gece olup da köyüne dönünce koyunlarını ağıla bırakıp kahveye gitmiş. Kahvedekilere o gün olanları bir bir anlatmış. Kahvedekiler korsan gemisi hakkında,

-“Korsan gemisi görüldüğünü duyduyduk, demek ki doğruymuş” demişler.

Ama Hacı Hasan’ın diğer dediklerine hiç inanmamışlar.

-“Etme eyleme, hiç öyle şey olur mu? Eyiden deliliğe mi vurdu senin saflığın?” demişler.

Hacı Hasan’da:

-Yarın giderik da görürsünüz. Atların gözlerinden şimşek gibi şeyler çıkardı, gayaların üzerinde atların nallarının izlerini görürsünüz” demiş.

Ertesi gün sabahleyin erkenden oraya gidip bakmışlar. Gerçekten kayaların üzerinde yedi atın nal izleri durmuş. O zaman, herkes Hacı Hasan’ın dediklerine inanmış ve o türbeyi de oraya o vakit yapmışlar.

Ak sakallı, kırmızı atlar üzerindeki kişiler dinimizde hicab-ı gaip denilen kişilermiş. Bunlar Allah yolunda dininden ayrılmayan insanlarmış. Allah’tan ilham geldiği zaman kimseye kendilerini bildirip söylemezlermiş. Böyle insanlar kendi hallerinde olup zor anlarda ortaya çıkar çaresiz insanların yardımına koşarlarmış.”²⁴

Hz. Ömer Tekkesi hakkında bilgi edinmek için görüştüğüm ikinci kaynak kişim olan araştırmacı-yazar Mustafa Gökçeoğlu yakın geçmişimize kadar Hz. Ömer Tekkesi’nin yanında bulunan mağaranın Rumlar ve Türkler tarafından ziyaret edildiğini ve buralara bez parçalarının bağlandığını anlatmaktadır.

²⁴ Engin Anıl, Bir Efsane: Hz. Ömer Tekkesi, Halkbilimi Dergisi 87/5 s: 7

Halen bugün
mağaranın yanındaki
kayalıkların üzerinde adak
yapmaya gelenler tarafından
bağlanan bez parçalarının
bulunduğu
gözlemlenmektedir.

Derlendiği yer: Girne

Derleme tarihi: 04/05/2009

Kaynak kişi: Süeda Kemal Çarkıcı

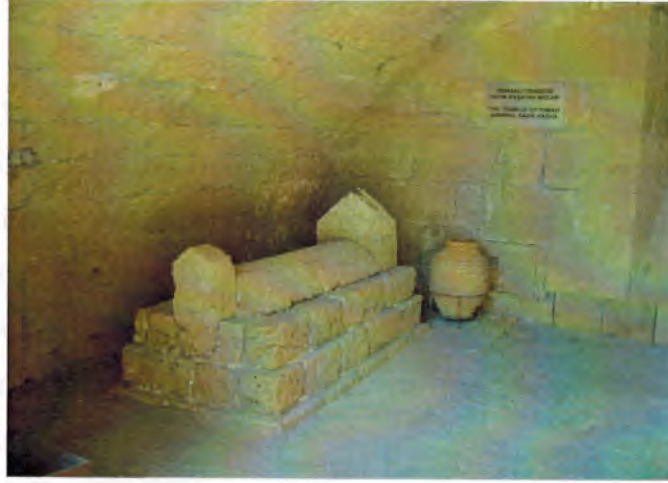
Mesleği: Ev hanımı

Eğitim durumu: İlkokul

Yaşı: 76-Dul

Kimden duydu: Ablasından ve eniştesinden öğrendi

A.19 CEZAYİRLİ SADIK PAŞA

Cezayirli Sadık Paşa'nın mezarı Girne Kalesi'nin içerisinde bulunmaktadır.

Kaynak kişiden edindiğim bilgiye göre çok eskiden burası halk arasında "Dede" olarak bilinirmiş. Daha sonra yapılan araştırmalarda isminin Cezayirli Sadık Paşa olduğu öğrenilmiş.

Kaynak kişim olan Süeda Kemal Çarkıcı, bir zamanlar eniştesinden benim de dedem olan (rahmetlik) Mustafa Çakır'dan dinlediği bir rivayeti bana şöyle anlatıyor:

RİVAYET I:

Bir zamanlar (rahmetlik) Mustafa Çakır'ın babası (rahmetlik) Mehmet Çakır Girne Kalesi'nde hapisteymiş. Bazı geceler içki içer, içkiyi fazla kaçırdığında herkesle kavga edermiş. Bu olaylar o kadar sıklaşmış ki artık gardiyanlar usanır olmuş.

Bir gece kavga ettiği sırada gardiyanlar ona göz dağı vermek için onu alıp "Dede" nin yanına koymaya karar vermişler. O dönemlerde de Dede'nin bulunduğu yer kapalı bir odaymış. Onu alıp içeriye koymuşlar. İçeriye girdiği zaman başını türbenin üzerine dayayıp uyuyakalmış. Uykusunda gözünü açmış ve karşısında Kömürcü'den tanıdığı yaşlı bir ihtiyar görmüş. İhtiyar benekli bir ceket giyiyormuş. Gördüğü ihtiyara:

-“Hayırdır arkadaş sen ne suç işledin”? diye sormuş.

İhtiyar da ona:

- “Başını kaldırıp biraz daha ileriye koy” demiş.

Bu sırada kapıda bekleyen gardiyanlar adamın içeride biriyle konuştuğunu duyuyorlarmış. Ertesi gün gardiyanlar kapıyı açtıklarında adama; “Akşam Dede seni korkuttu” demişler.

Adam ise o sırada gece yaşadığı olayı hatırlamış ve kapı kapalı olduğu için içeriye birinin giremeyeceğini düşünmüş ve o sırada gördüğünün şehida olduğunu anlamış.

Bunun üzerine gardiyanlara dönüp:

-“Neden korkutsun bana arkadaşlık etti” demiş.

RİVAYET II:

Bir rivayete göre de günün birinde Cezayirli Sadık Paşa Limasollu bir gardiyana görünmüş ve adam korkusundan ölmüş.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 07/06/2009

Kaynak kişi: Mariya Lagu

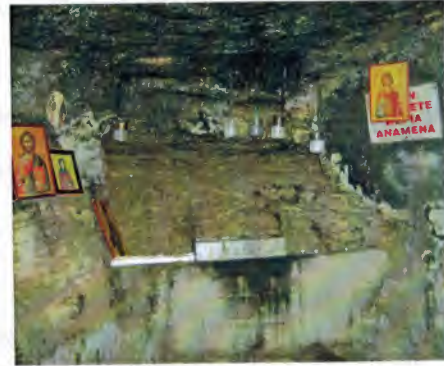
Mesleği: Ev hanımı

Eğitim durumu: Lise

Yaşı: 45-Evli

Kimden duydu: Annesinden öğrendi

A.20 AY. YORGİ KİLİSESİ

Ay. Yorgi Kilisesi Girne kazasına bağlı Karaoğlanoğlu'nda Mete Adanır Stadyumu'nun aşağısında deniz kenarında kayalıkların olduğu yerde bulunmaktadır. Girne'ye yaklaşık 7 km uzaklıkta olan Karaoğlanoğlu'nun yaklaşık nüfusu 5000'dir.

Burada bulunan Ay. Yorgi Kilisesi daha çok Rumlar tarafından kutsal sayılıp ziyaret edilen bir yerdir. Az da olsa Türkler de burada adak adamakta ve mum yakmaktadır. Burası Türkler tarafından Ay. Yorgi Kilise'si, Rumlar tarafından da Ayyos Fanuryos olarak bilinirmiş. 2003 yılında kapıların açılmasından sonra burası Rumlar tarafından restore edilmiş ve adak yeri olarak kullanılmaya başlanmıştır.

Kaynak kişim olan Maria Lagu kendisi de bir zamanlar annesinden dinlediği rivayetleri şöyle anlatıyor:

RİVAYET I:

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre şehidanın kimliği hakkında pek bilgi bilinmezmiş.

Söylenceye göre burada yatan kişinin annesi kötü bir kadınmiş. Bu yüzden kendisi de kadınları pek sevmezmiş. İnsanlardan uzak duran bir kişiymiş. Bir zamanlar şimdiki adak yerinin bulunduğu yerde tek başına yaşamış. Beyaz renkte çok sevdiği bir de atı varmış. Günün birinde atı burada ölmüş. Fakat kendisinin buradan çıktığını gören olmamış.

RİVAYET II:

Bir rivayete göre de Yunanistan'da bir adaya gitmiş ve orada ölmüş.

Rumlar kaybettikleri eşyalarını bulmak için buraya adak adarlar ve adakları gerçekleşince gelip burayı ziyaret ederlermiş.

Ziyaret etmeden önce kaybettiğim (.....) bulayım, Ayyos Fanuryos'a adak yapayım derlermiş.

Eğer kaybettikleri eşyalarını bulmuşlarsa buraya gelirler ve adaklarını yaparlarmış. Burada mum yakarlar ve beraberlerinde pasta yapıp getirirlermiş.

Bir kısmının inancına göre bu yapılan pastanın içerisinde 7 çeşit malzeme olacakmış. Adaklarını yapıp mumlarını yaktıktan sonra yapılan pastadan hiçbir parça kalmayacak şekilde dini Müslüman veya Hristiyan fark etmeksizin 7 kişiden fazla kişiye dağıtırlarmış.

Bir kısmının inancına göre de bu yapılan pastadan ya 7 bekar kız yeycek veya başından tek nikah geçmiş 7 kişi yeyebilirmiş.

B- LEFKOŞA BÖLGESİ

Mesarya Ovası'nın ortasında yer alan Lefkoşa Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti' nin başkentidir. Nüfus bakımından en kalabalık şehirdir. Lefkoşa' da önemli devlet daireleri, millet meclisi, alışveriş merkezleri, fabrikalar, iş yerleri bulunur. Lefkoşa ilçesine bağlı toplam 30 yerleşim yeri bulunmaktadır.

Yapmış olduğum araştırmada **Lefkoşa'nın Türk mahallerinde, Lefkoşa kazasına bağlı Gönyeli, Dilekkaya, Cihangir, Kalavaç, Hamitköy ve Timbu köyünde** adak yerlerine rastlanmaktadır.

Derlendiği yer: Gönyeli

Derleme tarihi: 18/02/2009

Kaynak kişi: Halide Aksaç

Mesleği: Emekli aşçı

Eğitim durumu: Okula gitmedi

Yaşı: 80-Evli

Kimden duydu: Köyde yaşayan büyüklerden öğrendi

B.1 AHIRVAN DEDE TÜRBESİ

Ahırvan Dede Türbesi Lefkoşa kazasına bağlı Gönyeli'de bulunmaktadır. Lefkoşa'nın yaklaşık 7 km batısında bulunan Gönyeli 15.000 nüfusu olan Türk köyüdür. Gönyeli'de Ahırvan Dede Türbesi'nin yanısıra Goggoz Dede'nin Türbesi de bulunmaktadır. Ahırvan Dede Türbesi Halide Aksaç ve Hacı Lemi Evliya çiftinin oturdukları evin avlusunda duvar kenarında bulunan tek odalı küçük bir yapıdır. Ev sakini Halide Aksaç'tan aldığım bilgiye göre hakkında anlatılan rivayet şöyledir:

Ahırvan Dede 1571 yılında Osmanlılar zamanında Kıbrıs'ta yapılan savaşa katılmış bir kişiymiş. Savaş sırasında yaralanmış ve yaralı halde düşmanlarla savaşarak yavaş yavaş Gönyeli'ye gelmiş ve şimdiki mezarının bulunduğu yerde şehit düşmüş. Yatırın bulunduğu evde bir zamanlar Adem Hacı Tahir isminde bir kişi oturuyormuş. Bir gece rüyasında atın üzerinde bir

kişi görmüş. Gördüğü kişi kendisine; “Ben burada şehit oldum, adım Ahırvan Dede’dir. Mezarım evin avlusundaki duvarın arkasındadır” demiş. Ona şimdiki mezarının bulunduğu yeri kılıçla çizerek göstermiş ve oraya mezarının yapılmasını istemiş. Gördüğü rüyanın etkisinde kalan Adem Hacı Tahir şehidanın duvarda açtığı çizgiyi görünce evinin bahçesinde bulunan bu yere mezarı yaptırmış. Adem Hacı Tahir’in vefatından sonra yatırın bulunduğu bu ev birkaç kez el değiştirmiş.

Gönyeliler tarafından sıkça ziyaret edilen bir adak yeri olan Ahırvan Dede Türbesi’nin gerekli bakımı ve temizliği şu an bu evde kalanlar tarafından yapılmaktadır. Adağı olan insanlar buraya gelirler dua ederler ve buhur yakarlar.

Derlendiği yer: Gönyeli

Derleme tarihi: 26/03/2009

Kaynak kişi: Vedat Karaokçu

Mesleği: Emekli

Yaşı: 73-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Dedesinden öğrendi

B.2 GOGGOZ DEDE TÜRRESİ

Goggoz Dede Şehidası Gönyeli’de Fatma ve Vedat Karaokçu çiftinin oturduğu evin avlusunda bulunan tek odalı bir yapıdır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre şehidanın gerçek kimliği bilinmemektedir. Goggoz Dede hakkında anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Çok eskiden Goggoz Dede’nin şimdi bulunduğu yerin batısında tek odalı kerpiçten yapılmış küçük bir oda varmış. Burası saman muhafaza ettikleri bir depoymuş. Bu saman deposu öğleden sonraları gölge olurmuş. Goggoz Amca adında yaşlı bir adam buradaki samanlığa gelir ve gölgede yatmış. Günün birinde yine orada yatırken rüyasına ak sakallı, elinde baston tutan bir kişi gelmiş. Ona “Burası benim yerimdir. Siz benim yerimde yatıyorsunuz,

yerinizi değştirin” demiş. Adam gördüğü rüyaya pek aldırış etmemiş. İkinci gün yine aynı rüyayı görmüş. Fakat yine rüyadır deyip geçmiş. nc gün yine şehida rüyasına girmiş ve ona kızarak “Burası benim yerimdir. Burada yatma. Sana yerimi bastonumla iziyorum benim yerimi oraya yap” demiş. Adam uyandığı zaman rüyasında gördüğü ak sakallı adamın çizdiği çizgiyi orada görmüş. O dönemin ileri gelenlerine bu olayı aktarmış. Onlar da buraya gelip şehidanın duvara çizdiği çizgiyi görmüşler ve şehidaya türbe yaptırma kararı almışlar.

Evin sahibi Vedat Karaokçu yaklaşık 1935 yılında bu evi almış. Buraya yerleştikleri zaman bazı günler oğlen saatlerinde kapının açılıp kapandığını duyuyorlarmış. Misafir geldiğini sanıp kapıya bakarlarmış. Fakat kimseyi grmezlermiş. Kapı kapandıktan 15 saniye sonra da ezanın başladığını duyarlarmış. Bu olay şehidanın o saatlerde namaz kılmaya gittiğine yorumlanırmış.

RİVAYET II:

Evin şimdiki sahibi buraya yerleşmeden önce şehidanın bulunduğu bu ev Rum bir kadınla evli olan Salahi isminde bir kişinin kirasındaymış. Adam karısıyla bu evde yaşıyormuş. Fakat adam bu kadınla evlenmeden önce kadını Müslüman etmiş. İsmi de değiştirerek Ayla koymuş. Fakat bu eve yerleştiği zamandan beri şehida kadını rahatsız etmeye başlamış. Gece kadının rüyalarına girerek ona: “Bu evi terk et. Burada oturma. Çünkü sen bizden değilsin” dermiş. Rum kadın da: “Hayır ben de artık sizdenim” diye iddialarda bulunurmuş. şehida yine ona dönerek: “Eğer sen bizden olsaydın boğazındaki istavrozu artık takmazdın” dermiş. Sonra da kadının türbenin önünden geçmesine engel olmak için oraya bir çizgi çizmiş. Kadın sabah kalktığı zaman şehidanın buraya çizgiyi çizgiyi görmüş ve komşularına çağırıp bu çizgiyi göstermiş. Daha sonra Rum kadın ve kocası bu evden taşınıp başka yere yerleşmek zorunda kalmışlar.

RİVAYET III:

Bir başka rivayete göre ise Elye'de yaşayan bir kadın burada türbe olduğunu bilmezmiş. Bir gece ak sakallı yaşlı bir adam rüyasına girerek ona Gönyeli' de bulunan Goggoz Dede'nin yerini tarif ederek gelip buraya mum yakmasını, eğer yaparsa dileklerinin gerçekleşeceğini söylemiş. Günün birinde kadın Gönyeli'ye gelmiş. Sora sora türbeyi bulmuş. Kapıdan içeriye girdiği zaman kadın içini çekerek parmaklarını ısırılmış. "İşte benim rüyamda gördüğüm yer burasıdır" demiş.

Gönyeli halkı tarafından sıkça ziyaret edilen bir adak yeri olan Goggoz Dede Türbesi'ne adak adamaya gelenler için evin sokak kapısı ev sahipleri tarafından hep açık bırakılmaktadır. Adak adamaya gelenler burada dua okurlar ve mum yakarlar. Özellikle sınav döneminde sınıflarını geçmek için buraya adak adamaya, mum yakmaya gelen öğrenci sayısının çok olduğu kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 11/02/2009

Kaynak kişi: İbrahim Çolakoğlu

Mesleği: Kunduracı

Eğitim durumu: İlkokul

Yaşı: 91-Dul

Kimden duydu: Eskiden burada yaşayan insanlardan öğrendi

B.3 AKKAVUK TÜRBEŚİ

Akkavuk Türbesi Lefkoşa'nın Türk Mahallesi'nde Akkavuk Mescidi içerisinde bulunmaktadır. Kaynak kişiden edindiğim bilgiye göre 1571 yılında Osmanlı adaya geldiğinde adada ilk şehit düşen asker burada şehit olmuş. Bu olay Türkiye'de yaşayan bir adamın rüyasına girmiş. Rüyasında şehit ona, şehit düştüğü yeri göstererek bir mezar ve türbe yapmasını istemiş. Gördüğü rüyanın etkisinde kalan adam Kıbrıs'a gelmiş ve buraya türbeyi yaptırmış. Yaptırdıktan sonra Türkiye'ye dönmüş ve kısa bir süre sonra ölmüş. Bu şehidimiz beyaz kavuk giydiği için ona Akkavuk Asker adı verilmiş. Çok eskiden adak amacıyla ziyaret edilip mum yakılan bir yer olduğu; fakat artık günümüzde ziyaret edilmediği kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 28/02/2009

Kaynak kişi: Ziya Öztürkler

Mesleği: Öğretmen

Yaşı: 30-Evli

Eğitim durumu: Master

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

B.4 KIRKLAR TEKKESİ

1816 yılında inşaa edilen Kırklar Tekke'si Dilekkaya Köyü'nün güneybatısına ve Timbo'nun kuzeydoğusuna düşen ovalık bölgede kalmaktadır. İçinde 40 şehidin yattığı tekkenin Osmanlı döneminde iki aşamada yapıldığı biliniyor. Şehit düştükleri tarih kesin olmayan 23 şehit 1816 yılında yer altına doğru yapılan ilk binaya gömülürken, diğer 17'si ise daha sonra yapıya eklenen odalara gömülmüştür. Yer altında kalan ilk bina iki ana kısımdan oluşuyor; bir koridor ve iki oda. Basamaklardan inerek girilen koridorun hemen sağında, şehitlerin lideri olduğuna inanılan kişi yatırken, koridorun ileri ucunda bulunan sağlı sollu iki mezarın ardından basamaklar geçilen küçük bir odaya girilir. Koridorun sağında ve solundaki odalara ise; yaklaşık olarak bel hizasındaki kemerli kapılardan geçilir ve bu kapıların her birisi de iki şehidi temsil eder. Sağdaki ve soldaki şehit odalarının ileri uçlarında yine birer küçük oda varken, soldakinin iç duvarında ise daha önce asılmış bir mızrak parçası yer alır. Mescid yer altında olduğundan ortamın havalanması için belirli aralıklarla küçük tepe pencereleri yapılmıştır. Türbenin iki aşamada yapılmasından anlaşıldığı kadarıyla burada yatan 40 yatırın aynı tarihte şehit düşmediği söylenebilir. Fakat 23 şehidin yattığı mezarlar ve üzerlerindeki yeşil örtüler dururken, 17 şehidin gömüldüğü odalar şu anda yerle bir olmuş durumdadır. Tekke'yi Müslümanlığı yaymak amacıyla Osmanlı'nın yaptırdığı ve oradaki yatırların Osmanlı şehitlerinden olduğuna inanılıyor. Bunun sebebini belki de onların görünüşlerine bağlamak doğru olur; çünkü Allah Allah sesleriyle beyaz atları üzerinde ilerlemeleri, kırmızı fesleri,

beyaz kıyafetleri, bellerindeki yeşil kuşakları ve ellerindeki kılınçları Osmanlı askerlerine özgüdür. Bu türbe Alevi bir tarikat tarafından yönetilirdi. Bir anlatıya göre tekkede 40 müslüman dervişin bir de Hristiyan din adamının mezarı bulunmuş. Bu nedenle de burası hem Kıbrıslı Türkler hem de Rumlar tarafından yıllarca ortak bir ibadethane olarak kullanıldı. Kıbrıs'ta 1960 yılında çıkan olaylar nedenleriyle de türbe ibadethane özelliğini yitirip harabeye dönmüştür. Kırklar Tekkesi'yle ilgili anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

40 şehidin yattığı Kırklar Tekke'si Dilekkaya Köyü'nün güneybatısında kalmaktadır. Burada yatan yatırlar Dilekkayalılar'ı her zaman düşmandan korurdu.

Anlatılanlara göre Kıbrıs uzun bir dönem Kıbrıslı Türklerle Rumların varoluş savaşlarına ev sahipliği yapmıştır. Her bölgesinde de bu iki toplum karışık olarak yaşamıştır. Kıbrıs'ın Mesarya Bölgesi olarak bilinen bölgesinde de karışık olarak yaşamlar sürse de, buraya bağlı olan Dilekkaya'da daha önce Rumlar'ın yaşadığına dair en ufak bir kalıntı bile bulunmamaktadır. Rivayete göre Dilekkaya'da yaşam başladığından beri tek bir Rum buraya girememiş, en ufak fırsatta oraya girmek için uğraşmış ama hep başarısız olmuştur. Bir Rum köyü olan Timbo (Kiracıköy) ile Dilekkaya'nın ovaları birbirine bağlıdır ve iki köyün çobanları da sürülerini bu ovalarda bekletirlermiş. Türkler'i yok etmek düşüncesinde olan Rumlar ise hiç giremedikleri Dilekkaya'nın insanlarına daha çok kin besler, ilk fırsatta da onlara saldırırlarmış. Yıllar boyunca Rumlar'ın Dilekkayalılar'a karşı düşündükleri saldırı girişimlerini sonuçsuz bırakan bir engelleri varmış: Dilekkaya'nın kouruyucusu Kırk Şehitler!.. Sürülerini otlatan Türk çobanlarını savunmasız yakalayan Rumlar, düşüncelerini gerçekleştirecekleri anda birden bire bir toz bulutu yükselir; başlarında kırmızı fesleri, beyaz elbiselerinin üzerinde yeşil kuşakları olan kırk tane beyaz atlı adam Allah Allah diyerek oraya doğru gelirmiş. Nereden geldikleri belli olmayan bu atlılar; Dilekkayalı çobanları Rum saldırganların elinden kurtarır, sonra da geldikleri yöne doğru hareket ederek gözden kaybolurlarmış.

RİVAYET II:

Lefkoşa'ya giden Gaziköy-Ercan ana yolu yapılmadan önce Dilekkayalılar başkente farklı bir yoldan varırlarmış. Bu yol Dilekkaya'nın arkasından Kiracıköy'e doğru giden toprak yolu takip eder, Dilekkayalılar da doğal olarak bir Rum köyünden geçmiş olurlardı.

Dilekkayalı bir çift alış veriş için gittikleri Lefkoşa'dan köyelerine dönerken Rumlar'ın saldırısına uğramışlar. Bu çift şanslıymış ki Rumlar'ın öldürme girişimleri olacağı anda birden bire Kırk Şehitler kendilerini atlarının üzerinde köyün girişine kadar getirmişler. Kırk Şehitler'in ortaya çıkışı her zamanki gibi toz bulutlarının arasında ilerleyerek olmuş. Bu ilerleyiş diğerlerinden farksız değilmiş; kırmızı fesleri, beyaz elbiseleri, yeşil kuşakları ve ellerindeki kılınçları eksiksizmiş.

Dilekkayalı çift bu hikayelerini anlattıkları zaman köylü onları tuhaf karşılamazmış. Çünkü; bu tip olaylar sürekli olarak herkesin başına gelirmiş. İşte bu nedenle olmalı ki Dilekkalılar Kırklar Tekkesi'nde yatan kırk şehidi köyelerini kuran ataları olarak da kabul ediyorlar.

RİVAYET III:

Meriç (Mora) köyü Kırklar Tekkesi'nin kuzeybatısında kalan bir köydür. Uzun yıllar önce Mora'nın imamı kırklara günde iki kez gidermiş. Bu ziyaretlerin herbirinde de kırk şehide ait olan bardakların herbirini doldurur ve başuçlarına koyarmış. Bunun sebebi şehitlerin hergün kalkarak bu sularla abdest almalarıymış.

Günün birinde imam yine Kırklar Tekkesi'ne gitmiş ve şehitlerin bardaklarını yine su doldurup evine gitmek için yola koyulmuş. İşte bu dönüş sırasında Rumlar Moralı imamın canına kıymışlar. Kırk Şehitler ise o anda namazlarını kılmakla meşgul oldukları için maalesef imamı kurtaramamışlar.

İNANIŞLAR

Kırklar Tekkesi'nde dilek dileme ile ilgili iki tane inanç vardır:

İNANIŞ I: Dilek tutmak çok eskilere dayanan bir gelenektir. Kırklar Tekkesi'ndeki inanışların ilki mızrakla ilgilidir. Bir Hristiyan papaz tekkeyi savunan kişilerle tartışınca oradaki sorumlular mızrakla papazın kafasını keserler. O anda da mızrak duvara saplanır. İşte bu mızrağın ucunu sıkıca kavrayıp Allah adını üç kez içten söylersek bütün dileklerimiz gerçekleşmiş.

İNANIŞ II: Kırklar Tekkesi'ne mum yakılarak girilirmiş. Burada yatan şehitlerin toprağına elimizi soktuğumuz zaman, elimizde hafif bir yumuşaklık hissederseniz dileğimiz gerçekleşmiş. Fakat elimizin sertleşmesi söz konusu olursa da dileğimiz gerçekleşmezmiş.

Derlendiği yer: Cihangir

Derleme tarihi: 27/01/2009

Kaynak kişi: Ahmet Özer

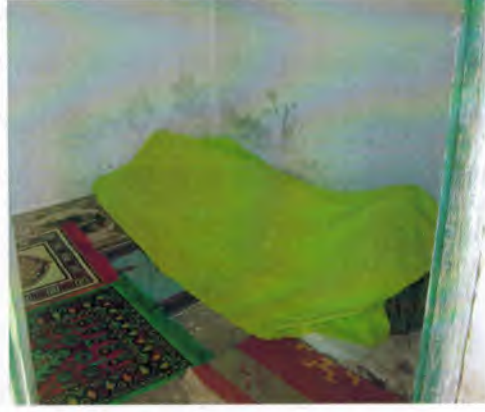
Mesleği: Marangoz

Yaşı: 74-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Babasından öğrendi

B.5 ŞEHİT ALİ DEDE (ŞEYDALİ DEDE) ADAK YERİ

Ercan-Karpaz anayolu üzerinde Lefkoşa'ya bağlı, merkeze uzaklığı 10 km olan Cihangir eski bir Türk köyüdür. Abohor ismiyle de bilinen bu köyde 1571'den önce Venedikliler yaşıyormuş. Şu an yaklaşık olarak 900 civarında nüfusu bulunan köyde halk tarafından adak amaçlı ziyaret edilen Şehit Ali Dede'nin türbesi bulunmaktadır. Şeydali Mahallesi'nde bulunan bu adak yeri daha çok köy sakinleri tarafından ziyaret edilmektedir. Şehit Ali Dede ile ilgili anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Eski zamanların birinde Cihangir köyünde yaşayan bir katil varmış. Günün birinde köyde yaşayan birisini öldürmüş. Polis tarafından aranmaya başlamış. Kurtulmak için çareyi dağa kaçmakta bulmuş. O dönemlerde de dağda ismi Topaktaş olan çok büyük bir taş varmış. Katil gitmiş o taşın altına

gizlenmiş. Yakalanacak korkusuyla oradan kaçmaya bir türlü cesaret edemeyen katil geceyi orada geçirmiş. Gördüğü rüya onun hayatının kurtulmasını sağlamış. Rüyasında biri ona; “3 tarafını polisler sardı. Eğer kurtulmak istersen belindeki bıçağı bu toprak taşına çak bu sayede polislerin olmadığı yerden çıkıp kurtulacaksın” demiş. Katil uykudan uyanmış ve ertesi gün rüyasında gördüğünü aynen uygulamış. Belindeki bıçağı taşın üzerine çakmış, daha sonra bıçağına tutunmuş ve bıçak yardımıyla o büyük taşın üzerinden atlayarak polislere de yakalanmadan kurtulmayı başarmış. Kurtulduktan sonra köye şimdi türbesinin bulunduğu yere gelmiş ve orayı yaptırmış. Fakat burası kerpiçten yapılmış bir bina olduğu için zaman aşımında yıkılmış. 1951 senesinde de köyün gençleri tarafından şimdiki hali yapılmış ve adak amacıyla kullanılmaya başlanmış. Adağı olanlar, adak adamak isteyenler buraya gelirler şehidanın sağ tarafından içeriye girerler dua ederler, dilekte bulunurlar, mum veya yağ yakarlar. Bazıları ise üzerine yeşil örtü örterler. Dualar okunup, adak yapıldıktan sonra şehidanın sol tarafından şehidaya arkalarını dönmeden geri geri çıkarlar.

RİVAYET II:

Cihangir’e komşu olan Rum köyü Eksemedoş’u diğer bir isimle Düzova’ yı Değirmenliğe bağlayan yol Cihangir’ in içinden geçermiş. Şehit Ali Dede Türbesi de bu yol üzerinde bulunurdu. Rumlar şehida kendilerine görünürmüş diye bu yoldan geçmekten korkarlarmış. Çünkü halk arasındaki söylenceye göre gece şehidanın bulunduğu yerden bir kişi elinde fenerle çıkar biraz ilerisinde bulunan köy mezarlığına gider, burayı gezer ve sonra yerine geri dönermiş.

Derlendiği yer: Kalavaç

Derleme tarihi: 26/02/2009

Kaynak kişi: Ömer Meraklı

Mesleği: Emekli memur

Yaşı: 54- Evli

Eğitim durumu: Lise üstü

Kimden duydu: Dedesinden öğrendi

B.6 KALAVAÇ ŞEHİDASI

Lefkoşa kazasına bağlı olan Kalavaç bir Türk köyüdür. Yaklaşık olarak 300 civarında nüfusu bulunan bu köy, Lefkoşa' ya 20 km uzaklıktadır. Kalavaç Şehidası hakkında kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler şöyledir:

Osmanlı Devleti 1571 yılında adayı fethettiği zaman Konya ve Karaman' dan Kıbrıs adasına göçmenler gelmiş. Gelenler ikinci parti göçmenleriymiş. Gelen göçmenlerin bir kısmı Demirhan köyüne yerleşmiş. Bu köyde de herkes tarafından bilinen zengin bir Rum adam varmış. Göçmenler arasından üç kişi bu adamın yanında çalışmaya başlamış. Fakat bunlar özgürlüklerine düşkün kişilermiş. Bu yüzden de başkasının yanında hizmetkar olarak çalışmayı kendilerine yedirememişler. Buradan kaçıp Kalavaç köyüne yerleşmişler. Burada yerleşim yeri olmasına rağmen hiçbir insan yaşamına rastlamamışlar. Sadece köyde yaşayan bir keşişe rastlamışlar. Fakat bunlar

geldikleri yerdeki adetleri burada da yaşatmak istemişler ve köyde egemenlik ilan etmişler. Keşişi buradan atmışlar. Bu toprakları elde etmek için çok uğraşmışlar ve sonunda topraklara hakim olmuşlar. Aradan yıllar geçtikten sonra okulun avlusunda, yüksek tepelik bir yerde yatır olduğu fark edilmiş. Kimliği belirsiz olan bu yatır halk tarafından adak amaçlı olarak kullanılmaya başlanmış. Oraya gidip dilek dileyip, mum yakan insan sayısı çokmuş. Fakat 1920 yılında zamanın ilericisi Sinekçi Ömer lakaplı bir kişi tarafından böyle şeylere inancı olmadığı için yıkılmış. Halen yeri belli olan bu yatır günümüzde yıkılan adak yerleri arasındadır.

Derlendiği yer: Dilekkaya

Derleme tarihi: 13/04/2009

Kaynak kişi: Talat Karapeli

Mesleği: Emekli

Yaşı: 72-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyün yaşlılarından öğrendi

B.7 KOCA TAŞ ADAK YERİ

Koca Taş adak yeri Lefkoşa kazasına bağlı Dilekkaya'da bulunmaktadır. Eski ismi Aya olarak bilinmektedir. Yaklaşık 700 civarında nüfusu olan bir Türk köyüdür. Lefkoşa'ya uzaklığı 30 km'dir. Koca Taş adak yeri hakkında kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler şöyledir:

Koca Taş bir tapınak yeriymiş. 400 yıldan beridir kullanılmış. Eskiden bu taşın altında ateş yakılmış. Daha çok sağlık problemi olan kişiler tarafından ziyaret edilmiş. Buraya gelen insanlar eski sağlıklarına yeniden kavuşmak için dua ederler ve mum yakarlarmış. Eskiden çok sık ziyaret edilen bir adak yeri olmasına rağmen günümüzde kullanılmamaktadır.

Derlendiği yer: Hamitköy

Derleme tarihi: 29/03/2009

Kaynak kişi: Arif Çocuk

Mesleği: İşçi

Yaşı: 48-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köydeki yaşlılardan öğrendi

B.8 SEYRAN DEDE ADAK YERİ

Seyran Dede adak yeri Lefkoşa kazasına bağlı Hamitköy’de Hüseyin Çocuk Sokak’ta bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Eski ismiyle Hamit Mandrez olarak bilinen köy Lefkoşa’nın kuzeyinde, 7 km uzaklığındadır. Bir Türk köyü olan Hamitköy’ün yaklaşık 3000 civarında nüfusu bulunmaktadır.

Taşlarla yapılmış bir yer olup köy halkı tarafından ziyaret edilip mum yakılan bir adak yeri olan Seyran Dede’ nin kimliğine ilişkin kesin bir bilgi bilinmemektedir. Hakkındaki bilgiler söylencelere dayanmaktadır. Kaynak kişiden edindiğim bilgiler şöyledir:

1958 yılında Seyran Dede’nin bulunduğu yere 2 Rum, 2 de İtalyan gelmiş. O sırada da Hamitköy’lü bir çoban koyunlarını bekliyormuş. Onların geldiklerini görünce yanlarına gitmiş ve onlara ne aradıklarını sormuş. Onlar da çobana: “Burası Lüzinyanlardan kalma İtalyan yerleşim yeridir” demişler.

Onların döneminde şehidanın bulunduğu yerde kilise varmış. Onu tamir ettireceklermiş. Fakat 1963 hadiseleri çıkınca burayı tamir ettirememişler. Daha sonra 1571 yılında Osmanlılar adaya gelince Seyran Dede burada şehit düşmüş ve şehit düştüğü yere mezarı yapılmış. Ve yıllardır köy halkı tarafından adak yeri olarak kullanılmış. En son 2009 yılında buranın tamiri yapılmış.

Seyran Dede'yle ilgili anlatılan değişik rivayetleri Tuncer Bağışkan şöyle yazmaktadır:

RİVAYET II:

“Anlatıldığına göre Seyran Dede bir gece Ali Buba'nın damadı olan Hasan Bacavuz'a rüyasında görünerek “ Yeimi kazarsan para bulacaksın demiş”. O da rüyasını bir arkadaşına söyledikten sonra o gece orasını birlikte kazmaya gitmişler. Kazdıkları yerde üzerind ebeş (veya altı) köşeli yıldız olan bir buçuk metre boyunda bir taş ile bir kül yığını bulmuşlar. Rüyanın başka birine söylenmemiş olması halinde buradaki külün yerine altın bulunacağına, rüyanın söylenmesiyle de altınların kül olduğuna inanıldığı anlatılmaktadır.”²⁵

RİVAYET II:

“Seyran Dede'nin ağzından ateş saçan zincire bağlı bir domuz şeklinde Salahi adlı bir köylüye saldırdığı ve onu köye kadar kovaladığı da anlatılmaktadır.”²⁶

RİVAYET III:

“Seyran Dede, gölgesi hafif olanlara total bir katırım sırtında dolaşan papaz, ya da beyaz bir kırsrağa binili sarıklı bir hoca şeklinde görünürmüş. Bir gece “Datlı Guyu' nun çevresinde koyunlarını yatıran İbro'nun oğullarından Cartavalli (Cartavliya) Halil ile Milo Aziz adlı çobanlara görünmüş. Şehidayı ilkin Halil görerek Milo Aziz'e göstermiş. Milo Aziz de korkusundan onu taşlamış. Attığı taşlardan biri kırsrağın başına vurup onu yaralamış. Bunun üzerine Seyran Dede kırsrağıyla peşine düşmüş. Milo Aziz camiye doğru koşarken: “Bırak beni Seyran Dede. Sağ olduğum sürece sana

²⁵ Tuncer Bağışkan, Kıbrıs' ta Osmanlı-Türk Eserleri, s:296

²⁶ Tuncer Bağışkan, a.g.e, s:296

yağ ve mum yakacağım, yeşilini örteceğim” diye adakta bulunmuş. O anda Seyran Dede gözden kaybolmuş. Olay sonrasında Milo Aziz çok uzun bir süre hasta yatmış. Yeniden sağlığa kavuşmak için gitmediği okumuş kalmamış. Nihayet sağlığa kavuştuktan sonra okumuşların önerilerine uyarak ölene kadar Seyran Dede’ye yağ-mum yakmış, ona yeşil örtü götürmüştü.²⁷

²⁷ Tuncer Bağışkan, a.g.e, s:297

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 07/03/2009

Kaynak kişi: İzzet Canpolat

Mesleği: Kayyum

Yaşı: 57-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

B.9 AZİZİYE (AZİZ EFENDİ) TEKKESİ

Aziz Efendi (Aziziye) Tekkesi olarak bilinen bu yer Lefkoşa'da Belediye Pazarı'nın içerisinde bulunmaktadır. Tekkeye Belediye Pazarı'nın içerisinden girilmektedir. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Aziz Efendi hakkında anlatılan rivayet şöyledir:

Aziz Efendi Lefkoşa'nın fethi sırasında orduda Alay Müftüsü olarak görev yapıyormuş. Yardımcı olarak Lala' sını da yanındaymış. Venediklilerle yapılan bir çarpışma sırasında Selimiye Cami'si yakınlarında şehit olmuş. Şehit düştüğü yere II. Selim'in emriyle türbesi yapılmış. Lalası da Aziz Efendi'nin yanına gömülmüş.

Bir zamanlar halk tarafından adak amacıyla ziyaret edilen, mum yakılan bir yer olan Aziziye Tekkesi'nde günümüzde adak yapılmamaktadır.

B.10 ETHEM DEDE TÜRRESİ

Ethem Dede Türbesi günümüzde Uray Sokak olarak bilinen Lefkoşa Belediye Pazarı'nın önündeki sokakta bulunuyormuş. Yıkıldığı için günümüze kadar gelemeyen bu yatır hakkında araştırma sırasında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Yapılan önceki araştırmalarda Ethem Dede hakkında Tuncer Bağışkan şöyle yazmaktadır:

“Ethem Dede'nin kimliği ile ölümüne ilişkin iki ayrı görüş dışında yazılı kaynaklara dayalı herhangi bir bilgi sağlanabilmiş değildir. Birinci görüş Ethem Dede'nin Osmanlı ordusunda bir asker olduğu ve Osmanlı ordusunun Lefkoşa tahkimatını aşarak şehre girdiği 9 Eylül 1570 tarihinde St. Sophia Katedrali civarında göğüs göğüse savaşıırken şehit olup elbiseleriyle birlikte buraya gömüldüğü doğrutusundadır. Ethem Dede'nin mezarına ilişkin ikinci görüş ise, bu mezarın Selimiye Camisi'nin güney bitişiğindeki Selimiye Camisi Mezarlığı'na ait olduğu ve zamanla kullanılmaya başlandığı doğrutusundadır.

Bu mezarın Ethem Dede'ye ait olduğuna inananlar, kaybettikleri eşyalarını bulmak için Ethem Dede'yi ziyaret ederler veya mezarını ziyaret etmeden de ona: “Ethem Dede, Ethem Dede, gömleğin keten Dede. Kaybettiğim (.....) bulayım, sana yedi göbek atacağım” diye adakta bulunurlardı.”²⁸

²⁸ Tuncer Bağışkan, Kıbrıs' ta Osmanlı-Türk Eserleri, s:288-289

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 07/05/2009

Kaynak kişi: Altay Sayıl

Mesleği: Dr. Fazıl Küçük Müze Müdürü

Yaşı: 59-Evli

Eğitim durumu: Lise üstü

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

B.11 İTTİK DEDE (İSMAİL ÇAVUŞ) TÜRBEŞİ

İttik Dede ya da Yitik Dede Türbesi Lefkoşa'da II. Sultan Mahmut Kütüphanesi'nin güneyindeki Kütüphane Sokağı'nın köşesinde bulunmaktadır. İttik Dede Türbesi yaygın olmamakla birlikte İsmail Çavuş Türbesi olarak da bilinirmiş.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre İttik Dede Mora Yarımadası'nda doğmuş, Kıbrıs'ın fethine katılmış ve Lefkoşa'nın fethi sırasında şimdi mezarının bulunduğu yerde şehit düşmüş. Türbe 1960'lı yıllarda iyi hesap bilen, ayrıca eski para koleksiyoncusu olan Musa isimli fakir birisinin yaşam yeri olmuş. Daha sonra türbe harabe haline gelmiş. 1985 yılında da restore edilmiş. 1915 yılında yapılan tapu planında sokağın adının Alay Bey Mehmet Ağa olduğu saptanarak buradaki türbede de yatan kişinin aynı kişiye ait olduğuna inanılarak türbenin üzerine Alay Bey Mehmet Ağa Türbesi yazılmış.

1878 yılında Lefkoşa'da yeniçeri askeri olan İsmail Çavuş adlı asker çoğu asker gibi Türkiye'ye gitmemiş ve burada yaşamıştır. İsmail Çavuş'un sakalları göğsüne kadar gelmekteymiş. Bu haliyle ilahi bir kişi olduğuna inanılarak zamanla bu türbeye de İsmail Çavuş Türbesi denmeye başlamış. Halbuki bu şahıs 1878 yılında burayı mesken olarak kullanan birisiymiş ve burada yaşadığından ötürü türbenin diğer adı İsmail Çavuş olarak biliniyormuş.

Eskiden bazı yoksul kadınlar veya erkekler tübelerde, şehitlerin yanında kalırlarmış. Bu türbelerde kalma olayı yakınlarına karşı bir övünme meselesiymiş.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 15/04/2009

Kaynak kişi: Mahmut İslamoğlu

Mesleği: Araştırmacı-Yazar

Yaşı: 75-Evli

Eğitim durumu: Üniversite

Kimden duydu: Halktan öğrendi

B.12 KAÇ KAÇ DEDE TÜRRESİ

Kaç Kaç Dede Türbesi bir zamanlar Lefkoşa'da Vakıflar Genel Müdürlüğü' nün karşında bulunan ayakkabıcı dükkanının bulunduğu yerde bulunuyormuş. Fakat yıkıldığı için günümüzde yattığı yerden hiçbir iz kalmamıştır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre fetih şehitlerinden birine ait olduğu söylenen ve Kaç Kaç Dede olarak anılan bu yatırı gece yarısından sonra askerlerinin başında yürürken ve onlara "Kaçın Kaçın" diye bağırırken görenler olurmuş. Yatırın ismi bilinmediği için halk arasında ona "Kaç Kaç Dede" veya "Gaş Gaş Dede" adı verilmiş.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 18/05/2009

Kaynak kişi: Mustafa Osmanlı

Mesleği: Esnaf

Yaşı: 48-Evli

Eğitim durumu: Lise

Kimden duydu: Rehberlerden öğrendi

B.13 KURT BABA (KUTUP BABA) TÜRRESİ

Kurt Baba veya Kutup Baba olarak bilinen türbe Lefkoşa'da Kurt Baba Sokak'ta köşe başında bulunan tek odalı bir yapıdır. Türbede üç kişi yatmaktadır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre; Kurt Baba 1571 yılında Lefkoşa'nın Osmanlılar tarafından alınışı sırasında iki arkadaşıyla beraber burada şehit düşmüşler ve buraya gömülmüşler.

Kurt Baba ile ilgili bir rivayeti araştırmacı-yazar Mahmut İslamoğlu şöyle aktarmıştır: "Yatırın kabrine çok yakın bir yerde Kebapçı Mehmet adında bir zat vardı. Bu kebabçı arzu eden müşterilerine içki servisi de yaparmış. Kurt Baba birkaç kez bu zatın rüyasına girip bunu yapmamasını tembihlemiş. Kebapçı "Rüyadır" deyip aldırış etmemiş. Etmemiş amma her gece tabakları

tümüyle kırılmaya başlamış. Tabakları kırarak kerametini gösteren bu ermişe inanan Kebapçı Mehmet bir daha içki servisi yapmamaya yemin etmiş”.²⁹

²⁹ Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler, s: 168

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 18/05/2009

Kaynak kişi: Altay Ayrancıoğlu

Mesleği: Motorcu

Yaşı: 70-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Nenesinden ve dedesinden öğrendi

B.14 ÜÇ ŞEHİTLER (MUSALLA ŞEHİTLERİ)

Üç Şehitler veya Musalla Şehitleri olarak bilinen yer Lefkoşa'da Barbaros Burcu olarak bilinen burç üzerinde bulunan üç mezardan oluşmaktadır. Burada adak adanmakta ve mum yakılmaktadır. Kaynak kişiden edindiğim bilgiler şöyledir:

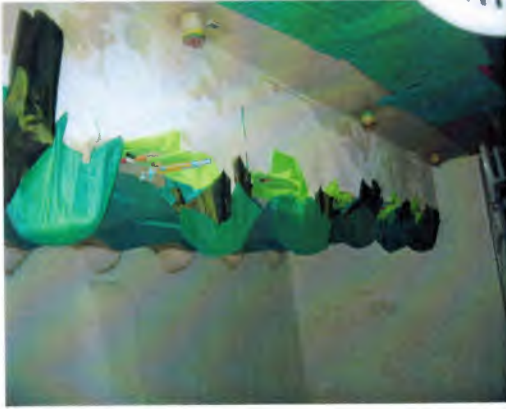
Eskiden Mücahitler Sitesi olarak da bilinen bu yerin karşısında bir zamanlar İngiliz askerleri de varmış. Günün birinde bir İngiliz askeri bu üç türbenin bulunduğu yerden geçerken "Bunlar da nedir" diyerek mezarların üzerine ayağıyla tekme vurmuş. Bu olaydan sonra ayakları sakatlanmış. Ayaklarını iyileştirmek için doktor doktor gezmiş fakat kimse hastalığına bir çare bulamamış. O dönemlerde de Ayasofya'nın altında Mulla Dayı isminde bir kişi kalyormuş. Mulla Dayı adama, okumuşa gitmesini söylemiş. Adam okumuşa gitmiş ve ayağı bir hafta içinde geçmiş.

Kaynak kişim olan Altay Ayrancıoğlu kendisinin de çok kereler burada adakta bulunduğunu ve mum yaktığını; ayrıca bütün adadıklarının da gerçekleştiğini anlatmıştır.

Yediler Tekkesi olarak bilinen tekke Lefkoşa'da Şht. Aytekin Zekai Sokak'ta bulunmaktadır. Tek odalı bir yapının içerisinde yeşil renkte bezlerle örtülü yan yana yedi mezardan oluşmaktadır.

Kaynak kişim olan Naciye Hanım kendisi de bir zamanlar Yediler Tekkesi'nin gerekli bakım ve temizliğini yapan Havva Hanım'dan öğrendiği bilgileri şu şekilde aktarıyor:

Yediler Tekkesi'nde Venedikliler zamanında yapılan savaşa burda şehit düşen ve ismi bilinmeyen yedi kardeş yatmaktadır. Yedi mezardan oluşturulmuş buraya "Yediler" ismi verilmiş. Eskiden buranın ziyaretçi sayısı çokmuş. Belirli günlerde kadınlar burada toplanırlar zikir törenleri yaparlardı ve mevlit okurlarmış. O günlerde buraya adak adamaya, mum yakmaya gelen insan sayısı da çokmuş.

B.15 YEDİLER TEKKESİ

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 17/05/2009

Kaynak kişisi: Naciye Koroglu

Mesleği: Emekli

Yaşı: 82-Dul

Eğitim durumu: Okula gitmedi

Kimden duydu: Havva Hanım'dan öğrendi

Halen bugün eskisi kadar olmasa da buraya dua etmeye, mum yakmaya gelen insanlar vardır. Yediler Tekkesi'nin gerekli bakımı ve temizliği Naciye Hanım tarafından yapılmaktadır.

YEDİLER TEKKESİ'NİN TEMİZLİĞİ

Yediler Tekkesi'nin temizliği, her hafta düzenli olarak yapılır. Naciye Hanım, tekkenin her köşesini titizlikle temizler ve duvarları boyar. Ayrıca, tekkenin bahçesini de düzenli olarak temizler ve sular. Naciye Hanım, tekkenin temizliğini sadece kendisi yapmaz, aynı zamanda diğer üyelerine de öğretir. Böylece, tekkenin temizliği her zaman aynı kalır. Naciye Hanım, tekkenin temizliğini sadece kendisi yapmaz, aynı zamanda diğer üyelerine de öğretir. Böylece, tekkenin temizliği her zaman aynı kalır.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 15/04/2009

Kaynak kişi: Mahmut İslamoğlu

Mesleği: Araştırmacı-Yazar

Yaşı: 75-Evli

Eğitim durumu: Üniversite

Kimden duydu: Halktan öğrendi

B.16 ZAHRA BURCU TÜRBESİ

Zahra Türbesi Lefkoşa'da Çetinkaya Spor Kulübü'nün avlusunda bulunmaktadır. Etrafı demir parmaklıklarla çevrili olan bu mezara adak adanmakta ve mum yakılmaktadır. Ayrıca demir parmaklıkların üzerinde buraya adak yapmaya gelen insanlar tarafından bağlanan yeşil desenli bez parçalarının olduğu görülmektedir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Zahra isimli yatırın Polis Sokağı ile Mahmut Paşa Sokakları'nın kesiştiği yerde duvar köşesinde bulunan Mahmut Paşa adlı yatırın hanımı olduğu söylenmiştir.

Zahra adlı yatır hakkında Naciye Kazaz'dan derlediği bir rivayeti araştırmacı-yazar Mustafa Gökçeoğlu Efsanelerimiz adlı kitabında şöyle anlatmaktadır:

“Ömeriye Camisi’ne yakın oturan iki arkadaş varmış. Her sabah birlikte camiye giderlermiş. Bir sabah arkadaşlarından biri erken kalkmış. Ay aydınlıkmış. Saati kestirememiş. Yalnız başına camiye gitmeye karar vermiş. Cami kapısından içeriye girdiğinde cemaatin her zamankinden daha fazla olduğunu görmüş. Hepsi de yabancıymış. Abdest almış. Namaza durmuş. Bu sırada cemaatten biri:

- İçimizde bir yabancı var, demiş.

İmam yerinden kalkmış. Ömeriyeli kişinin önüne gidip durmuş. Kim olduğunu sormuş. Aldığı cevap üzerine gördüklerini kimseye söylememesini tenbih etmiş. Bu şartla camide kalmasına izin vermiş. Hep birlikte sabah namazını eda etmişler. Namaz bitince cemaat Mekke’ye gidip orada da namaz kılmak istediklerini söylemiş. Ak sakallı kısa boylu görünümdeki hızır önde hep birlikte Mekke’ye uçmuşlar. Kabe’de de namaz kılmışlar. Sonra birlikte Ömeriye Camisi’ ne dönmüşler. Camiye vardıklarında imam olan Zahra, yanındakilerin de Kırklar adı verilen ermişler olduğunu söylemiş. Henüz sabah olmadığını az sonra sabah namazı için yeniden camiye geleceğini söylemiş. Kırkların ayrılacaklarını, olanlardan kimseciklere söz etmemesini tenbihlemiş. Bu sözden sonra kırk ermişler ve Zahra camiden ayrılmış. O da camide kalmamış. Evine gitmiş. Korkuyla onları düşünmeye başlamış.

Sabah namazını kılan arkadaşı gelmiş. Namaza niçin gelmediği sormuş. Önce arkadaşına cevap vermek istememiş. Sonra içini dökmek istemiş. Dayanamamış. Anlatmaya başlamış. Tam bu anda Zahra gelip karşısına dikilmiş. Bir tokat aşkertemiş. Sonra Zahra gözden kaybolmuş ama olanları arkadaşı görmemiş. Bu tokattan sonra adamın yüzüne felç gelmiş. Dili tutulmuş. O günden sonra bir söz bile edememiş”.³⁰

³⁰ Mustafa Gökçeoğlu, Efsanelerimiz, s:169-170

B.17 EVKAF İDARESİ ARKASINDAKİ TÜRBELER

Günümüzde yıkıldığı için bulunduğu yerden hiçbir iz kalmamıştır. Araştırmacı-yazar Mahmut İslamoğlu “Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler adlı kitabında konu ile ilgili şöyle yazmaktadır:

“Lefkoşa’da Evkaf Dairesi’nin arka bahçesinde 1570 yılında Kıbrıs’ın fethi esnasında sokak çarpışmalarında şehit düşen iki Türk paşasının türbeleri bulunmaktadır. Sade, beyaz boyalı bu iki kabrin üzerini çok iri bir badem ağacının dalları örtmektedir. Lefkoşa’nın hiçbir ağacı çiçeğe girmezken bu bademin çiçekleri açılıp yaprakları dökülerek gerek isimleri, gerekse yiğitlikleri Kıbrıs efsane ve öykülerinde dahi yer almayıp unutulmuş bu iki cengaverin kabirleri üzerinde beyaz, yumuşak bir örtü oluşturmuştur. Fakat bu iki meçhul ölü unutulmamış, yaz demeden, kış demeden her akşam yaşlı bir adam gelerek ertesi güne dek ışık veren yağ kandillerini yakmayı sürdürmüştür.

Bundan birkaç yıl önceydi, Lefkoşa sakinlerince yaygın olarak bilinen hikayeye göre bu görevi her gece yerine getiren Hasan adlı ihtiyarın kızının düğünü vardı. Düğünün telaş ve heyecanı ile kandilleri yakmayı unutan Hasan günün yorgunluğu ile kendinden geçerek uykuya dalar. O gece omzunu aniden sarsan bir elin varlığını hisseder. Uyku sersemi Hasan gözlerini açığında karşısında uzun cübbesi, kuşağında hançeri ile kendisine kızgınlık ve hayal kırıklığı ile bakmakta olan sakallı uzun bir adam görür. Adam ona: “Neden dört yüz yıl önce ölen arkadaşımın ve benim türbelerimizdeki kandili yakmayı unuttun? Yoksa bir askerin kabri unutulmaya mı mahkum?” der.

Hasan titreyen dudakları ile yanıt vermeye çalışırken daha bir kelime bile söyleyemeden hayalet kaybolur. Yaşlı adam o telaşla hemen eline bir kutu kibrit alarak giyinmeyi bile düşünmeden uyuyan ıssız sokaklardan geçerek ve elleri korkudan titreyerek küçük yağ kandillerini yakar. O olaydan sonra ne Hasan bir daha görevini unuttur, ne de mutsuz cengaver mezarından doğrularak ona görevini hatırlatma gereğini duyar.”³¹

³¹ Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler, s:166-167

Bu konu ile ilgili anlatılan bir başka rivayeti de Tuncer Bağışkan şöyle anlatmaktadır: “Şehidalarla ilgili ikinci rivayet ise Eskiden Evkaf İdari binasında oturan Hakim Burhan Bey’in ailesiyle ilgilidir. Hakim Burhan beyi ağabey olarak bilen Pembe hanımın kız kardeşinin gölgesi hafif olduğundan, bu şehidayı her gece evin içinde dolaşırken görürmüş. Mavi-mor renkli elbiseler içinde görünen bu kişi ak sakallı ve nur yüzlüymüş. Özellikle Cuma geceleri merdiven ayaklarının altında bir mumun yandığı görülürmüş. Hatta bazı geceler şehidanın geçit yerine oturduğunda, gölgesi haif olan kızı “geçit yerime oturup beni engellen” diye kızarak uyardığı da anlatılmaktadır”.³²

³² Tuncer Bağışkan, Kıbrıs’ ta Osmanlı-Türk Eserleri, s:290

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 09/02/2009

Kaynak kişi: Altay Sayıl

Mesleği: Dr. Fazıl Küçük Müze Müdürü

Yaşı: 59-Evli

Eğitim durumu: Lise üstü

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

B.18 MEVLEVİ TEKKESİ

Mevlevi Tekke'si Lefkoşa surlarıçinde Girne Kapısı'nın yakınında bulunmaktadır. İçerisinde Mevlevihane şeyhlerine ait 16 mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan bir tanesinin eşi ile birlikte gömülü olduğu söylenmektedir.

Kaynak kişiden edindiğim bilgiye göre geçmiş yıllarda sağlık yönünden sorunu olanlar buraya gelirler dua ederler, dilek dilerlermiş. Ayrıca çok eskiden Mevlevi Tekkesi'nde mevlit okutulduğu ve sema gösterilerinin yapıldığı kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Mevlevi Tekkesi günümüzde müze olarak ziyaret edilmektedir.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 16/03/2009

Kaynak kişi: Mehmet Akdal

Mesleği: İşsiz

Yaşı: 39-Bekar

Eğitim durumu: Üniversite

Kimden duydu: Babasından öğrendi

B.19 ABDİ ÇAVUŞ ADAK YERİ

Abdi Çavuş adak yeri Lefkoşa'da Alay Bey Sokak'ta yol kenarındaki bir evin duvarının dibinde bulunmaktadır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Abdi Çavuş 1571 yılında Lefkoşa'nın fethi sırasında şehit düşen bir yeniçeriymiş. Burada iki tane mezar bulunmaktadır. Bu mezarlardan içeride olanın Abdi Çavuş'a diğerinin ise yardımcısına ait olduğu söylenmekteymiş. Savaş sırasında burada şehit düşmüşler ve buraya defnedilmişler.

Abdi Çavuş adak yeri 15-20 yıl öncesine kadar halk tarafından sıkça ziyaret edilirmiş. Buraya adak adamaya, mum yakmaya gelen insan sayısı

çokmuş. Eskiden çok sık ziyaret edilen bir yer olmasına rağmen günümüzde pek ziyaretçisinin bulunmadığı kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 18/05/2009

Kaynak kişi: Altay Ayrancıoğlu

Mesleği: Motorcu

Yaşı: 70-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Nenesinden ve dedesinden öğrendi

B.20 İZZET EFENDİ SOKAĞI ADAK YERİ

İzzet Efendi adlı yatır Lefkoşa'da İzzet Efendi Sokak'ta bulunur. Bulunduğu sokağa adını veren bu yatırın mezarı bir binanın altında bulunmaktadır. Etrafı demir parmaklıklarla çevrili bir adak yeridir. Halen bugün adak amaçlı kullanılmaktadır. Adak adamaya buraya gelenlerin burada mum yaktığı ve demir parmaklıkların üzerine yeşil renkte bez parçaları bağladıkları gözlemlenmektedir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre İzzet Efendi adlı yatır bazı kişilerin rüyasına uzun boylu bir kişi olarak girmiş.

İzzet Efendi adlı yatırıla ilgili anlatılan rivayetleri Tuncer Bağışkan şöyle yazmaktadır:

“Mezarın kime ait oluşu kesin olarak bilinmemekle birlikte, iki ayrı kişinin rüyasına girerek adını söylediği iddia edilmektedir. Evin sahibi Belig Bey’in babası Arif Bey’in rüyasına girdiğinde adının Ahmet Selim olduğunu söylemiş. 87 yaşındaki emekli polislerden Mehmet Derviş Mustafa’nın rüyasına girdiğindeyse “Benim adım Nedim Efendi’ dir. Aydın’ dan gelmeyim. Yok ki Kıbrıs’ ın Aydın’ ı, Türkiya’nın Aydın’ ı” demiş.

O zamanlar bu evde emekli polislerden ve Mehmet Derviş Mustafa Bey’in oğlu olan Osman Nizami Bey’in ailesi oturmaktaydı. Anlatıldığına göre bu evi kiraladıklarında, ev sahibi onlara, mezara her gece bir kandil yakmaları ve oradaki testiye geceleri dolu bulundurmaları tembihinde bulunmuş. Bir gece evin kızlarından İnanç Hanım herkesin uyuduğu bir sırada bir nalın sesiyle uyanmış. Şehidanın mezardan çıkıp koridorun iki duvarına tutunanar banyoya gittiğini, orada abdest aldıktan sonra yeniden mezara dönüp namaz kıldığını görmüş. Beyaz renkli çok uzun bir elbise ile tahta nalın giyen bu kişinin nur yüzlü, sakallı, çok uzun boylu ve cüsseli olduğu öne sürülmektedir.

Eskiden tatlıcı Menteş Bey’e ait olan bu evde annesiyle kız kardeşi oturmuş. Mezar o zamanlar evin giriş odasının içindeymiş. Dışında da şimdiki gibi demir parmaklık yokmuş. Bir gün harap durumdaki bu mezar çökmüş ve yan tarafında bir delik açılmış. Menteş Bey’in annesi de evin zibilini bu deliğin içine süpürmeye başlamış. Bir gece yaşlı kadının rüyasına giren şehida: “Evin zibilini üstüme dökme. Beni temiz tut” dedikten sonra gözden kaybolmuş. Beliren hayal aynı uyarıyı üç gece üst üste tekrarlamış. Ancak kadın uyarılara aldırmış etmemiş. Bir gece mangalın başında oturduğu bir sırada elbiseleri aniden mangaldaki kömürlerden tutuşmuş, acılar içinde yanarak can vermiş.

Diğer bir söylenti ise mezarın tamiriyle ilgilidir. Tatlıcı Menteş Bey bu evi Arif Bey’e sattığında, mezar oldukça bakımsız ve yıkık durumdaymış. Şehida bir gece hem Arif Bey’in, hem de Rum garotsacı Savis’in rüyasına girerek onlardan mezarının tamir edilmesini istemiş. Ertesi gün aynı rüyayı gördükleri ortaya çıkınca, Arif Bey mezarı tamir ettirmiş ve evin dışına şimdiki demir parmaklığı yaptırmış. Eskisen adaklar evin içinde yapılırken, demir

parmaklığın konmasıyla yoldan gelip geçenlerin de dıştan adakta bulunmaları sağlanmış. Arif Bey evi satın aldıktan sonra, geceleri mezarın başucuna suyla dolu bir bardak (testi) konması adet haline getirilmiş. Gece herkes yattıktan sonra evin içinde nalın sesleriyle su şırıltısı duyulur; ertesi sabah da bardak boş bulunmuş. Duyulan sesler, şehidanın namaz kılmak için abdest aldığına ve namaz bitince de mezarına döndüğüne yorumlanırdı.”³³

³³ Tuncer Bağışkan, Kıbrıs' ta Osmanlı-Türk Eserleri, s:293

Derlendiği yer: Lefkoşa

Derleme tarihi: 07/05/2009

Kaynak kişi: Altay Sayıl

Mesleği: Dr. Fazıl Küçük Müze Müdürü

Yaşı: 59-Evli

Eğitim durumu: Lise üstü

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

B.21 MAHMUT PAŞA ADAK YERİ

Mahmut Paşa adak yeri Lefkoşa'da Polis Sokağı'nın Mahmut Paşa Sokağı'na birleştiği yerde duvar köşesinde bulunmaktadır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Mahmut Paşa 1571 yılında Lefkoşa' nın alınışı sırasında şehit düşmüş. Çok eskiden mezarı yolun orta yerinde bulunurken, yolların genişletilmesi döneminde mezarı oradan alınıp şimdiki yere taşınmış. Halen günümüzde burada adak yapıldığı ve yan tarafında bulunan elektrik direğine de yeşil adak bezlerinin bağlandığı gözlemlenmektedir.

Mahmut Paşa'yla ilgili bir rivayet de "Çetinkaya Spor Kulübü'nün avlusunda bulunan Zahra isimli yatacın Mahmut Paşa'nın hanımı olduğu söylenmekteymiş".³⁴

³⁴ Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler, s: 172

Derlendiği yer: Lefkoşa
Derleme tarihi: 27/04/2009
Kaynak kişi: Latife Baransel
Mesleği: Terzi
Yaşı: 73-Dul
Eğitim durumu: Ortaokul
Kimden duydu: Atalarından öğrendi

B.22 KARABABA TÜRBESİ

Karababa Türbesi Lefkoşa'da Karababa Sokak olarak bilinen sokağın köşesinde bulunmaktadır. Tek odalı büyükçe bir odadan oluşan türbenin yol kenarına bakan duvarında yeşil renkte boyanmış demirlerle çevrili dilek penceresi bulunmaktadır. Adak adamaya gelenlerin buraya mum yaktığı ve bu demirlerin üzerine yeşil renkte bez parçalarının bağlandığı gözlemlenmektedir. Karababa Türbesi halk arasında "Garabuba" olarak da bilinmektedir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Karababa adlı zat Osmanlı ordusunda askermiş. 1571 yılında Lefkoşa'da yapılan sokak çarpışmaları sırasında şimdi mezarının bulunduğu yerde şehit düşmüş ve oraya gömülmüş.

Kara Baba hakkında anlatılan çeşitli rivayetler vardır. Bazı geceler burada gezdiği ve bazı kişilere görüldüğü de söylenmektedir. Kara Baba hakkında anlatılan rivayetler şöyledir.

RİVAYET I:

Karababa'nın bazı geceler bulunduğu yerden çıkıp dolaştığı mahalle halkı tarafından sürekli anlatılmış. O yüzden gece olunca yatmadan önce herkes bir bardak su doldurur, masasının üzerine koyar ve ertesi gün kalktıkları zaman da bardakları boş bulurlarmış.

RİVAYET II:

Kaynak kişim olan Latife Baransel bizzat kendisinin yaşadığı iki olayı bana şöyle anlatıyor:

“Bir kış gecesi idi. Babamla birlikte sobayı yaktık ve televizyonun karşısında oturuyorduk. O dönemlerde de bizim evin avlusunda iki tane büyük küp vardı. Küplerin içi sürekli su doluydu. Gece otururken mutfaktan bardak takırtısı gelmeye başladığını duydum. Kalkıp mutfağa gittiğim zaman içi su dolu bıraktığım bardakların boş olduğunu gördüm. O sırada Karababa buraya gelip abdest almış.

Yaşadığı diğer bir olayı ise şöyle anlatmaktadır:

RİVAYET III:

“Bir gece Karababa rüyama girdi ve uykumun içerisinde bana makas fırlattı. Çok korktum. Yaşadığım bu olayı ertesi gün babama anlattım. O da bana: “Sen bişey adadın ve bu dileğini yerine getirmedi. Çok gecikmeden adağımı yerine getir” dedi. Gördüğüm bu rüyanın çok etkisinde kaldım. Ertesi gün Karababa'ya gidip adağımı yaptım ve mum yaktım”.

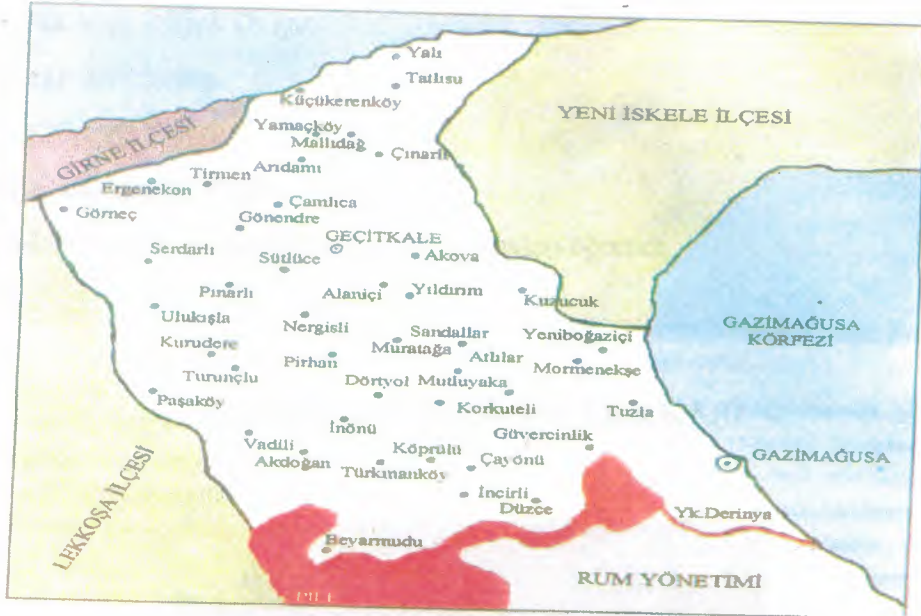
RİVAYET IV:

Uzun yıllar önce Karababa mahalle sakinlerinden birisinin rüyasına uzun boylu, esmer, sakallı bir kişi olarak girmiş.

RİVAYET V:

Bir rivayete göre de zamanın birinde kadının birinin Karababa Türbesi'nin bulunduğu yerin duvarına küçük abdestini yaptığı ve sonradan bu kadının felç olduğu, ağzının eğildiği anlatılmaktadır.

C- MAĞUSA BÖLGESİ

Adanın doğusunda deniz kıyısında bulunan Mağusa bir liman kentidir. Gazimağusa Limanı, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti' nin en büyük limanıdır. Üniversitesi, geniş kumsalları, fabrikaları, tarihi eserleri ve turistik tesisleriyle adanın en canlı bölgelerinden biridir. Mağusa ilçesine bağlı 42 yerleşim yeri bulunmaktadır.

Mağusa surlar içi, Görneç, Serdarlı, İnönü, Gönendere ve Çınarlı köylerinde adak yerleri bulunmaktadır.

Derlendiği yer: Mağusa

Derleme tarihi: 29/04/2009

Kaynak kişi: Melek Doğan

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 70-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Annesinden ve komşusundan öğrendi

C.1 AĞLAYAN DEDE TEKKESİ

Mağusa'nın en eski Osmanlı tekkelerinden biri olarak bilinen Ağlayan Dede Tekkesi Mağusa'da surlar içinde bulunmaktadır. Fakat burası yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir. Bir zamanlar bu tekkenin kapalı bir mekan olduğu, konaklama yeri olarak kullanıldığı, burada mevlit okutulduğu, ayrıca adak adamaya gelenlerin burada mum veya buhur yaktıkları kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Ağlayan Dede hakkında anlatılan rivayetler şöyledir.

RİVAYET I:

Bu rivayete göre Ağlayan Dede Tekkesi'nde 1571 yılında Mağusa savunmasında burada şehit düşen Mustafa ve Mehmet adında iki kardeş yatmaktaymış.

RİVAYET II:

Bu rivayete göre ise burada yatanların Mağusa'nın fethi sırasında şehit düşen; fakat adları bilinmeyen iki askere ait olduğu söylenirmiş. Herkes tekkenin bulunduğu yoldan fatiha okuyarak geçermiş. O dönemlerde de tekkenin iki yöne açılan kapısı varmış. Ayrıca dışarıda da çeşme bulunurmuş. Tekkenin içerisinde o dönemlerde şeyhler kalırmış. Şeyhler her gece çeşmenin yanına takunya, temiz yüz havlusu ve ımbık bırakırlarmış. Gece Ağlayan Dede buraya gelip abdest almış. Şeyhler şır şır diye seslerini duymuş. Sabah kalktıkları zaman havluları ıslak bulurlarmış.

Ayrıca çok eskiden tekkenin karşısında Zehra Tahsiner isminde bir kişi kalıyormuş. Bu kişi biri yaşlı, diğeri genç iki kişinin namaz vakti buraya gelip buradaki sudan abdest aldıklarını gördüğünü anlatırmış. Hatta 1974 Barış Harekati' nda kazanılacağını Ağlayan Dede, Zehra Tahsiner'e görünerek şöyle söylemiş: "Sana yedi zaman veririm. Beklediğimiz hadise bizim için olacak". Fakat daha sonraları burası bakımsız olmaya başlamış. İnsanlar buraya çöp dökmeye başlamışlar. Bu durumdan rahatsız olan Ağlayan Dede yine Zehra Tahsiner'e görünerek: "Biz artık bu mahalden ayrılıyoruz. Çünkü artık burada abdest alabileceğimiz temiz bir yer kalmadı" demiş.

RİVAYET III:

Kaynak kişim olan Melek Doğan kendisinin yaşadığı bir olayı şöyle anlatıyor:

"İlkokula gittiğim zamanlardı. Birgün sabah dayımın işi vardı. Ağabeyimde ona yardım etmek için gitmişti. Vakit ikindi olmuştu. Annem bana: "Gidip ağabeyine çağır eve gelsin" dedi. Kapıyı açıp dışarıya çıktığımda yüksek sesle ağabeyime çağırmaya başladım. Tam o sırada sokak kapısının içinde biri beni tutup savurdu. Yere düştüm ve sürüklendim. Sonra yolun ortasında bulunan bir taşa çarpıp ancak durabildim. Ne olduğunu anlayamadım, telaşa kapıldım. Komşulara, "Çabuk bana annemi çağırın" diye bağırmağa başladım. Yaşadığım bu olayı anneme anlattım. Ne olduğunu merak ettik, gidip kitap açtık. O saatlerde şehitlerin namaz saatleri olduğunu ve benim yüksek sesle çağırmandan rahatsız olduklarını öğrendik".

Derlendiği yer: Mağusa

Derleme tarihi: 29/04/2009

Kaynak kişi: Melek Doğan

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 70-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Annesinden ve dedesinden öğrendi

C.2 ÖKSÜZ DEDE KABRİ

Öksüz Dede Kabri Mağusa surlar içinde Mehmetali Görmüş Sokak'ta yol kenarında, duvar dibinde bulunmaktadır. Üzeri yeşil renkte boyalı olan bu mezarın bitişiğinde bulunan yerin içerisinde pencere şeklinde görünümü olan bir yer vardır. Adak yapmaya gelenlerin yaktıkları mumları buraya koydukları gözlemlenmektedir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Öksüz Dede Osmanlılar'ın Mağusa'yı fethi sırasında şehit düşen bir kişiymiş. Hakkında anlatılan rivayet şöyledir:

Zamanın birinde alkolik bir adam varmış. Evi de yatırın bulunduğu yerin biraz ilerisindeymiş. Adam içkili olmadığı zamanlarda buradan rahat rahat geçip evine gidermiş. Fakat ne zaman içki içse bu yoldan geçmeye

korkarmış. Çünkü içkili olduğu zamanlarda buradan geçerken yatacın bulunduğu yerden zincirli Arap biri karşısına çıkar ve ona görünürmüş.

Halen bugün adak amacıyla ziyaret edildiği ve mum yakıldığı gözlemlenmektedir.

Derlendiği yer: Mağusa

Derleme tarihi: 29/04/2009

Kaynak kişi: Melek Doğan

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 70-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Annesinden ve dedesinden öğrendi

C.3 CANBULAT TÜRBEŚİ

Kilis Sancak Bey'i olan Canbulat Paşa'nın Türbesi Mağusa'da Canbulat Burcu'nda yer almaktadır. Canbulat Burcu Venedik döneminde Arsenal olarak bilinmekteydi.

RİVAYET I:

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Canbulat Paşa Mağusa'nın Osmanlılar tarafından kuşatılması sırasında şehit düşmüş. O dönemlerde Venedikliler Osmanlı ordusunun kaleye girmesini engellemek için Arsenal Burcu'nun girişi üzerine bıçaklar bulunan bir çarkıfelek yerleştirmişler. Canbulat Paşa ise Osmanlı ordusunun kaleye girmesini sağlamak için atının üzerine binmiş ve çarkıfeleğin üzerine saldırarak onu işlemez hale getirmiştir.

Rivayete göre dönen çark Canbulat Paşa'nın başını gövdesinden ayırmış. Canbulat Paşa başını yerden alarak bu şekilde üç gün savaşmaya devam etmiş.

RİVAYET II:

Yakın geçmişimizde Canbulat Burcu üzerinde bir incir ağacı varmış. Bu ağaç adak amaçlı olarak kullanılmaktaymış. Hamile kadınlar burada adak adarlar ve bu incirden yedikleri zaman Canbulat Paşa gibi güçlü, kuvvetli erkek çocukları doğuracaklarına inanırlarmış. Fakat bu ağaç günümüze kadar gelememiştir.

RİVAYET III:

Kaynak kişim olan Melek Doğan Canbulat Paşa'nın, dedesinin rüyasına nasıl girdiğini şöyle anlatıyor:

Melek Hanım'ın dedesinin Ülviye, Cemile, Amber, Ayşe ve Fatma isminde beş kızı varmış. Bir gece Canbulat Paşa rüyasına girerek ona; "Mehmet Ağa Mehmet Ağa kalk" diyerek onu uyandırmış. Ve ondan "Ülviye, Cemile ve Amber isimli kızlarının isimlerini değiştirmesini istemiş. Ayşe ve Fatma isimleri Peygamber ismi olduğu için onların isimlerinin değişmesini istememiş. Kızlarını alıp Canbulat Paşa'ya gitmesini, orada kurban kestirmesini ve o kurbanın kanından kızların alınına sürmesini" istemiş. Fakat adam gördüğü rüyaya pek aldırış etmemiş. Rüyadır deyip geçmiş.

Sonra çok büyük bir fırtına çıkmış, yangın olmuş. Dedesinin bahçesi ve hayvanları zarara uğramış. Canbulat Paşa gene adamın rüyasına gelmiş.

"Mehmet Ağa nasıl bir zarar isten sana vereyim? Hala daha inat edip çocuklarının ismini değiştirmeyecek misin?" demiş.

Adam bu ikinci rüyadan sonra olayı karısına anlatmış. Karısı da "Çok gecikmeden gidip kurbanı kestirelim ve çocukların ismini değiştirelim" demiş. Dedesi yine umursamamış. Aradan birkaç zaman geçtikten sonra bir kızı rahatsızlanmış ve kısa bir süre sonra da ölmüş. Bu olayların ardından adam bu zararların Canbulat Paşa'dan geldiğini anlamış ve gidip kurbanı kestirmiş üç kızının da ismini değiştirerek Ülviye'ye Zehra, Cemile'ye Hatice Amber'e Melek ismini vermiş.

RİVAYET IV:

1968 olaylarında Rumlar ve Türkler savaşıyormuş. O dönemlerde de Birleşmiş Milletler'in Canbulat Paşa'nın üst kısmında çadırı varmış. Askerler orada nöbet tutarlarmış. Günün birinde bir İngiliz askeri Canbulat Paşa'nın mezarının bulunduğu yere küçük abdestini yapmaya kalktığı bir sırada Canbulat Paşa beyaz atının üzerinde sinirli bir şekilde askerin karşısına dikilmiş. Korkudan ne yapacağını şaşırarak asker "Help help" diye bağırılmaya başlamış.

RİVAYET V:

Canbulat Paşa'nın bazı insanların rüyasına girdiği ve bundan dolayı çocuklarının ismini Canbulat koyanların olduğu da söylenmekteymiş.

C.4 KUTUP OSMAN TEKKESİ

Kutup Osman Tekkesi Mağusa'da Namık Kemal Lisesi'nin yanında bulunmaktadır.

Kutup Osman Tekkesi ile ilgili Ahmet C. Gazioğlu şöyle yazmaktadır:

“Kutup Osman, Bulgaristan'ın Şümnü kasabasında doğdu. 17 yaşında ilme büyük merak salarak önce Edirne'ye oradan da İstanbul'a giderek Zakirzade Şeyh Abdullah Efendi'den özel dersler aldı. Din ve tarikat üzerine birçok eser yazdı.

Kutup Osman, Padişah IV. Mehmet zamanında Sarayda vaizlik ve imamlık yapan bir din adamıydı. Bu görevi esnasında, bazı devlet adamlarıyla onu çekemeyen Padişaha yakın bazı kişilerin iftirasına uğradı. Bu yüzden, 1690 yılında Mağusa'ya sürgün edildi. Bir yıl sonra ise burada ölünce, bugün Namık Kemal Lisesi'nin bahçesi olan eski Türk mezarlığına gömüldü.

Kutup Osman'la ilgili olarak Lefkoşa Mevlevi Tekkesi dervişlerinden Hafız Seyit Feyzullah Dede'nin yazdığı ahşap türbe yazıtında bu bilgilere yer verilmektedir. Bu yazıt, halen Mağusa'da limanın giriş kısmındaki Canbulat Paşa müzesinde bulunmaktadır.

1691 yılından itibaren, 133 yıl, kimse Kutup Osman'ın mezarıyla ilgilenmemiştir. Bir tarikat mensubu olan Kıbrıs muhassılı Seyid Mehmet Ağa, 1824 yılında Kutup Osman'ın mezarı ile ilgilenmiş ve hem mezarı yeniden yaptırmış, hem de mezarın olduğu yere onun anısına türbe, mescit ve bazı odalar inşa ederek burayı kutsal bir ziyaret yerine dönüştürmüştü. Kutup Osman Tekkesi olarak bilinen yapılar bu şekilde ortaya çıkmış oldu.

Kutup Osman Tekkesi'nin 3 odasından ikisi birer kubbe ile örtülüdür, diğerinin ise tonos bir tavanı vardır. Kemerli giriş bölümünün sağ yanındaki odalar da tekkeye aittir".³⁵

³⁵ Ahmet C. Gazioğlu, Kıbrıs' ta Türkler (1570-1878), s:415

Derlendiği yer: Mağusa

Derleme tarihi: 13/05/2009

Kaynak kişi: Bülent Fevzioğlu

Mesleği: Araştırmacı yazar

Yaşı: 50-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

C.5 MEMESİNDEN SÜT AKAN EVLİYA

Memesinden Süt Akan Evliya Mağusa'da Akkule giriş kapısı yakınlarında bulunmaktadır.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre eskiden buradan beyaz akıtlar akıyormuş. Halen bugün bu beyaz akıtların burada bulunduğu gözlemlenmektedir.

Halk arasındaki inanişaya göre doğum yapıp da sütü olmayan kadınlar burayı ziyarete gelirler ve buradaki beyaz akıttan alıp göğüslerine sürerlermiş. Bu sayede sütünün geleceğine inanırlamış.

Derlendiği yer: Girne

Derleme tarihi: 01/02/2009

Kaynak kişi: Süeda Kemal Çarkıcı

Mesleği: Ev hanımı

Eğitim durumu: İlkokul

Yaşı: 76-Dul

Kimden duydu: Nenesinden öğrendi

C.6 DURMUŞ DEDE TÜRBEŚİ

Durmuş Dede Türbesi Mağusa kazasına bağlı, Lefkoşa'nın 32 km doğusunda, Mağusa'nın 40 km batısında olan Serdarlı' da bulunmaktadır. Çatoz ismiyle de bilinen ve yaklaşık olarak 1020 civarında nüfusu bulunan Serdarlı Türk köyüdür. İsmi Şato'dan almaktadır. El sanatları bakımından da önemli bir yere sahip bulunan bu köy sele, sepet ve sesta yapımında ünlüdür.

Köyde Antik Şato bölgesinde halk tarafından sıkça ziyaret edilen önemli bir adak yeri olan Durmuş Dede'nin Türbesi bulunmaktadır. Türbede yatan kişinin Kıbrıs'ın fethi sırasında şehit düşen bir asker olduğuna inanılmaktadır. Durmuş Dede hakkında bilgi edinmek için görüştüğüm kaynak kişim olan Süeda Kemal Çarkıcı Durmuş Dede'yle ilgili rivayetleri bana şöyle anlatıyor:

RİVAYET I:

Köyde yaşayan Şerif abla isminde yaşlı bir kadın varmış. Mayıs ayında bir gün köyde bulunan çeşmeden su almaya gitmiş. Ergatlarına pilav yapacaktı. Çeşmenin yanına gittiği zaman orada oturan iki çocuk görmüş. Çocuklar ellerinde birer salkım beyaz üzüm yerlermiş. Çocukların üzüm yediğini gören kadın çok şaşırılmış. Çünkü bu mevsimde üzüm yetişmezmiş. Bunun üzerine kadın merak etmiş ve çocuklara sormuş.

- Çocuğum bu mevsimde üzüm bulunmaz. Siz elinizdeki üzümleri nereden buldunuz, demiş.

Çocuklar da:

- Dedemiz verdi, demişler.

- Siz nerelisiniz? Kimin çocuğusunuz diye sormuş kadın.

Çocuklar da:

- Biz burada dedemizle kalırık. Dedemizin ismi Durmuş Dede'dir diye cevap vermişler.

Sonra kadın ve çocuklar konuşa konuşa yürümeye başlamışlar. Bir mezar taşının yanına kadar birlikte yürümüşler. Mezar taşının yanına gelince çocuklar aniden orada kaybolmuşlar. Kadın bu işe çok şaşırılmış. Daha sonra evine dönmüş. Yaşadığı bu olayın etkisinden kurtulamayıp gördüğü insanlara anlatmaya başlamış. Fakat kimse kadına inanmamış. Bu olay gece kadının rüyasına gelmiş. Rüyasında çocuklar ona: "Madem ki bizi gördün ve insanlara anlatın bize ev yaptır, çünkü bizim evimiz yoktur güneşin altında yatırık" derlermiş. Kadın bu olayı iki-üç defa rüyasında görmüş. Daha sonra çocukları gördüğü yere yani taşın yanına kerpiçten bir ev yaptırmış. Evin doğu bölgesi yarılmış ama yıkılmamış. Bu olay daha sonra tekrar kadının rüyasına gelmiş. Rüyasında şehida ona: "Temel ayağımın üzerine geldi, bu ağırlığı ayaklarımın üzerinden kaldırın" dermiş. Bunun üzerine evi yıkmışlar ve daha geniş bir yere yaptırmışlar. Ev gene aynı yerden yarılmış ama gene yıkılmamış. Sonra evi tekrar yıkmışlar ve betondan yaptırmışlar, kenarlarına demir çerçeve koymuşlar. Ev gene yarılmış, ama yıkılmamış. Daha sonra gonnodur toprak yürür diyerek eski türbenin içinden kemikleri almışlar ve bulunduğu yerden daha ileriye taşıyarak oraya yeni türbe yaptırmışlar. Fakat halk arasında

Durmuş Dede'nin bu yeni yeri beğenmeyip tekrar eski yerine döndüğü de söylenirmiş. Bu yüzden köy halkı tarafından hem eski yeri hem de yeni yeri ziyaret edilirmiş. Adak adamak için buraya gelenler dua okurlar, mum yakarlar, ayrıca kurban keserler.

RİVAYET II:

İnsanlar arasındaki diğer bir söylenceye göre de gece olunca bu evden bir mum ışığı çıkar yana söne yürüyerek Koca Hüseyin'in kıracına kadar gider sabah namazı olunca yerine geri dönermiş.

RİVAYET III:

1974 savaşında Rumlar Serdarlı'ya gelmişler, şehidanın bulunduğu yerin hizasına kadar ilerlemişler; fakat burayı geçip de köyün içerisine girememişler. Halkın inanisına göre onların köye girmesini engelleyen Durmuş Dede'ymiş.

Durmuş Dede'yle ilgili daha önce de araştırmalar yapılmış ve yayınlanmıştır. Yaptığım araştırmalar sonucu ortaya çıkan bulguların büyük bir çoğunluğu diğer yayınlanmış olanlarla ortak özellikler taşımaktadır. Bunun yanında küçük farklılıklar da yok değildir.

Örneğin; Tuncer Bağışkan'ın Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri adlı kitabında "Bu konu ile ilgili olarak, Durmuş Dede'nin ilk türbesinin dağıtılmasına neden olan ve köydeki bir kişinin rüyasına girerek "o dilinden bulacaktır" diye sözünü ettiği köy imamı Mehmet Veli Efendi'nin 1955 yılında dil kanserinden, şirket bakkaliesini çalıştıran Yusuf Hasan'ın bindiği attan düşmesi sonucu atın altında kaldığından ve köy muhtarı Mustafa Mehmet Ali Serdar'ın ise 1957 yılı veya hemen sonrasında Lefkoşa'da geçirdiği kalp krizinden öldükleri söylenmektedir".³⁶

³⁶ Tuncer Bağışkan, Kıbrıs' ta Osmanlı-Türk Eserleri s:306

**İNÖNÜ'DE BULUNAN ÜÇ ADAK YERİ:
HASAN HÜSEYİN EVLİYA, UZUN ETEKLİ MEHMET
EFENDİ VE HÜRREM DEDE ADAK YERLERİ**

Derlendiği yer: İnönü

Derleme tarihi: 25/02/2009

Kaynak kişi: Feriha Bomboz

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 79-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Kayınvalidesinin kayınvalidesinden öğrendi

C.7 HASAN HÜSEYİN EVLİYA ADAK YERİ

Mağusa-Lefkoşa anayolunun güneyinde bulunan İnönü eski ismiyle Sinde köyü yaklaşık olarak 1250 civarında nüfusa sahip bir Türk köyüdür. Mağusa kazasına bağlı Mesarya köyüdür. Lefkoşa'ya yaklaşık 40 km, Mağusa'ya ise 30 km uzaklıktadır. Köyün içerisinde Osmanlılar zamanında şehit düşen Hasan Hüseyin, Hürrem Dede ve Uzun Etekli Mehmet Efendi

isminde üç tane yatır bulunmaktadır. Bu üç yatırdan biri olan Hasan Hüseyin, Feriha Bomboz isimli kişinin evinin avlusunda bulunmaktadır. Tuğlalarla örülmüş küçük bir yer olan Hasan Hüseyin Evliya köy halkı tarafından sıkça ziyaret edilen bir adak yeridir. Hakkında anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Feriha Hanım'ın anlattığına göre günümüzden yaklaşık 60 yıl önce bu evde kayınvalidesinin kayınvalidesi oturuyormuş. Bir akşam kadın çamaşır yıkamak için kalkmış, avluda bulunan ocakta su kaynatmaya gitmiş. O sırada ocağın yanında oturan sarıklı bir adam görmüş. Ve çok korkmuş. Kadının kortuğunu anlayan adam ona: "Benden korkma" demiş. "Ben de insanım. Adım Hasan Hüseyin'dir. Komşun olan Eşmenoğluna söyle develerini üstüme bağlamasın. Bütün gece beni rahatsız ediyorlar. Onların ayaklarını kurutan benim" demiş. (O zamanlar kadının evinin yanında Eşmenoğlu isimli komşuları kalırmış. Eşmenoğlu' nun develeri varmış ve develerini kadının duvarına bağlamış. Fakat sabah kalktığı zaman develerin ayaklarını sakat bulurmuş ve neden böyle olduğuna bir anlam veremezmiş.) Sonra da beni gördüğünü sakın kimseye söyleme. Ben giderken sana yerimi belli edeceğim. Beni takip et nerede kaybolursam benim yerimi oraya yapın. Pazartesi ve Perşembe günleri de beni aydınlatın demiş ve sonra kaybolmuş. Bu durum karşısında kadın telaşa kapılmış. Ne yapacağını bilememiş. Hemen koşup eve gelmiş. Kadını telaş içinde gören kocası:

- "Hayırdır ne oldu da bu kadar telaşlısın" diye somuş.

Kadın:

- "Bir şey yok" demiş.

Bu yaşadığı olayı kocasına anlatmaya korkmuş. Çünkü gördüğü şehida ona kendisini gördüğünü kimseye söylememesini tembih etmişti. Fakat kadının kocası karısının başkasıyla buluştuğundan şüphe etmeye başlayınca kadın yaşadığı olayı kocasına anlatmaya mecbur olmuş. Ertesi gün kalktıkları zaman şehidanın "ben giderken sana yerimi belli edeceğim" dediği yerde bir kül yığını bulmuşlar. Ondandır şehidayı gören olmamış.

RİVAYET II:

Bu olaydan yaklaşık iki yıl gibi bir zaman geçtikten sonra şehida tekrar görünmüş. Yaz gecelerinde Feriha Hanım ve eşi dışarıda yatarlarmış. Bir akşam Feriha Hanım dışarıya çıkıp dinlenmek için uzanmış. Eşi ise o sırada ektiği mahsüllere bakmak için ovaya gitmiş. Bu arada Feriha Hanım uyuyakalmış. Uykusunun içinde bir ses duymuş. Ve eşinin geldiğini sanarak uyanmış. Uyandığı zaman avlusunda evin boyunu kaplayacak şekilde büyük bir gölge görmüş. Gördüğü gölgeyi hırsız sanıp bağırmaya başlamış. Gölge duvar boyunca gitmiş ve daha önce Feriha Hanım'ın kayınvalidesinin kayınvalidesine görünüp yerini belli edip de kaybolduğı yere kadar gitmiş ve orada kaybolmuş. Feriha Hanım'ın bağırıldığını duyan komşuları buraya gelmişler ve ona gördüğünün hırsız olmadığını şehida olduğunu söylemişler.

RİVAYET III:

Yine bir gece Feriha Hanım gece yarısı yaklaşık 04.00 sularında çamaşır yıkamak için yatağından kalkmış. Avluya çıkıp suyu ısıtmış. Isıttığı suyu çamaşır teknesine dökeneği sırada kaplumbağaya benzer bir şey çok hızlı bir şekilde önüne geçmiş ve teknenin üzerine vurarak "ben sana söylemedim mi gece çamaşır yıkamayasın" diye onu uyarmış. Kadın bu durum karşısında çok korkmuş.

Yaşadığı bu olaylardan sonra şehidanın yerine etrafı tuğlalarla çevrili küçük bir yer yaptırdı. Adak adamak isteyenler buraya gelirler dua ederler, mum veya buhur yakarlar.

Derlendiği yer: İnönü

Derleme tarihi: 25/02/2009

Kaynak kişi: Aysel Ayter

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 64-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Burada yaşayan eski ev sahibinden öğrendi

C.8 UZUN ETEKLİ MEHMET EFENDİ ADAK YERİ

Uzun Etekli Mehmet Efendi adak yeri köy sakinlerinden Aysel Ayter isimli kişinin evinin avlusunda bulunmaktadır. Taştan yapılmış küçük bir yapı olan bu adak yeri köy halkı tarafından sıkça ziyaret edilmektedir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Uzun Etekli Mehmet Efendi 1571 yılında Osmanlılar zamanında yapılan savaşta şehit düşmüş bir kişidir. Şehidanın bulunduğu bu evde Aysel Ayter'den önce Çatozlu Mehmet isiminde bir kişi kalıyormuş. Şehidanın bulunduğu yer de o zamanlar ağıl olarak kullanılmaktaymış. Fakat daha sonra Aysel Hanım bu evi satın almış. Şehidanın bulunduğu yer de Aysel Hanım'ın oğlu tarafından yaptırılmış. O zamandan sonra ailenin parasal sıkıntısı son bulmuş. Eski ev sahibinin uyarısı üzerine Aysel Hanım gece yatmadan önce bir testi su doldurur, yaklaşık olarak

saat 00.00 sularında şehidanın bulunduğu yere koyarmış. Ertesi sabah kalktığı zamansa testiği boş bulurmuş. Yine bir gece yatmadan önce testiği dolurmuş ve şehidanın yanına koymuş. Yatmak için içeriye girmiş. Biraz zaman geçtikten sonra dışarıdan bir ayak sesi duymuş. Besmele çekip hemen dışarı çıkmış. Fakat kimseyi görmemiş. Testinin içi de boşmuş. O saatlerde şehida oraya gelir abdest alır ve ağzını çalkarmış. Günümüzden yaklaşık olarak 50 yıl kadar önce köyde yaşayan Namiye Havutçu isimli kişiye ak sakallı, beyaz elbiseli, parmaklarının üzerinde renkli mumlar yanan bir kişi olarak görüldüğü kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: İnönü

Derleme tarihi: 25/02/2009

Kaynak kişi: Şevkiye Şenay Kiracıoğulları

Mesleği: Hizmetli

Yaşı: 51-Bekar

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Annesinden ve yaşlı komşularından öğrendi

C.9 HÜRREM DEDE ADAK YERİ

Şevkiye Şenay Kiracıoğulları'nın evinin avlusunda bulunan Hürrem Dede, Osmanlılar zamanında şehit düşen bir kişiymiş. Kimliği hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Etrafı tuğlalarla örülmüş küçük bir yer olan Hürrem Dede adak yeri köy içerisinde sıkça ziyaret edilen üç adak yerinden bir tanesidir. Buraya adak adanıp, mum yakılmaktadır.

Derlendiği yer: Gönendere

Derleme tarihi: 26/02/2009

Kaynak kişi: Salih Kuset

Mesleği: Emekli polis

Yaşı: 92-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyde yaşayan yaşlı insanlardan öğrendi

C.10 KONEDRA ŞEHİDASI

Konedra Şehidasi Mağusa kazasına bağlı Konedra'da bulunmaktadır. Yeni ismi Gönendere olarak bilinmektedir. Ercan-Karpaz anayolu üzerinde Serdarlı ile Sütlüce köyleri arasındaki yolun kuzey tarafında bulunan bu köy bir Türk köyüdür.

Köyün içerisinde bir dere kenarında bulunan Konedra Şehidasi köy halkı tarafından az da olsa ziyaret edilen bir yerdir. Kimliği konusunda herhangi bir bilgi bulunamayan bu yataının ne zaman şehit düştüğü de bilinmemektedir. Fakat çok eskiden köyde yaşayan birkaç kişiye görüldüğü kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

Bunun üzerine köy halkı şehidayı gördükleri yere oda şeklinde bir yer yapmışlar ve burayı adak amaçlı olarak kullanmaya başlamışlar. İçerisinde taş

bir mermer üzerine yazılmış Fatiha Süresi'nin, ayrıca adak adamak için buraya gelenler tarafından yakılan mumların bulunduğu gözlemlenmektedir.

Yapıldığı zamandan kısa bir süre sonra yıkılan binanın, daha sonra köy halkı tarafından tekrar yapıldığı kaynak kişiden aldığım bilgiler arasındadır.

ÇİFT GÖZLÜK YÜZLÜ YAZI

Derlendiği yer: Görneç

Derleme tarihi: 26/02/2009

Kaynak kişi: Düriye Şensoy

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 34-Evli

Eğitim durumu: Lise

Kimden duydu: Kayınvalidesinden öğrendi

C.11 GÖRNEÇ EVLİYASI

Görneç Evliyası Mağusa kazasına bağlı Görneç köyünde bulunmaktadır. Yaklaşık olarak 1600 yılından sonra kurulan ve Türklerin yaşadığı bir yer olan Görneç'in şu anda yaklaşık 700 civarında nüfusu bulunmaktadır.

Görneç Evliyası isimli adak yeri köyün içerisinde yamaç bir alan üzerinde bulunmaktadır. Kimliği konusunda herhangi bir bilgi bulunamayan yatırın çok uzun yıllar önce yapılan savaşta şehit düşen bir kişi olduğu söylenmektedir. İsmi bilinmediği için köy halkı tarafından ona Görneç Evliyası ismi verilmiş. Hakkında anlatılan rivayet şöyledir:

Bir zamanlar evliyanın bulunduğu yerin altından su çıkmış. Bunu gören insanlar yerinin belli olması için oraya bir taş koymuşlar. Aradan zaman geçtikten sonra etrafını taşlarla kapatarak orayı adak yeri olarak kullanmaya başlamışlar. Adağı olanlar, adak adamak isteyenler buraya gelirler dua ederler. Burada bulunan tenekelerin içerisine temiz beyaz çaput veya yağ koyup yakarlar. Adak bittikten sonra evliyaya arkalarını dönmeden yedi adım sayarak geri çıkmaları adettenmiş.

Geçmiş yıllarda civar köylerden de gelip buraya adak adayan insan sayısının çok olduğu, fakat günümüzde sadece köy halkı tarafından ziyaret edildiği kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

Derlendiği yer: Çınarlı

Derleme tarihi: 13/04/2009

Kaynak kişi: Kemal Latif

Mesleği: Emekli öğretmen

Yaşı: 62-Evli

Eğitim durumu: Öğretmen Koleji

Kimden duydu: Köyün büyüklerinden öğrendi

C.12 DEĞİRMİÇAM ADAK AĞACI

Değirmiçam adak ağacı Mağusa kazasına bağlı Çınarlı köyünde bulunmaktadır. Eski ismi Bladan olarak bilinmektedir. Geçitkale'nin 9 km kuzeyinde, Mağusa'ya 25 km uzaklıkta olan Çınarlı yaklaşık 350 nüfuslu bir Türk köyüdür.

Köyün yaklaşık 1 km uzağında bulunan gerek maddi gerekse manevi değeri olduğu söylenen Değirmiçam (Adak Çamı)'ın yaklaşık 400 yaşından fazla olduğu tahmin edilmektedir. Halen bugün ağacın üzerinde buraya adak yapmaya gelen insanların bağladıkları beyaz, kırmızı, sarı renkten oluşan rengarenk çaput parçalarının bulunduğu gözlemlenmektedir. Bir kısmı ağacın alt kısımlarına bağlıken, bir kısmı da erişilmesi zor üst kısımda bulunmaktadır.

Değirmişam hakkında bilgi edinmek için görüştüğüm kaynak kişim olan Kemal Latif Değirmişam'la ilgili anlatılan rivayetleri ve adak yeri haline gelmesinin nedenlerini şöyle anlatıyor:

RİVAYET I:

Çınarlı köyü Vurmes Deresi denilen yerdeki akarsu yakınına kurulan bir köydür. Eskiden kadınlar ve kızlar belirli günlerde toplanırlar ve çamaşır yıkamak için dere kenarına giderlermiş. Evlilik çağına gelmiş köy gençleri de kızları görebilmek için bu dere kenarına gelirlermiş. Bunların arasında iki cüce varmış. Bunlar birbirlerinden habersiz köyün sarı saçlı, yeşil gözlü, güzeller güzeli kızına aynı anda sevdalanmışlar. Cüce bu boyu küçük gururu büyük derler. Bu yüzden kimseye sırlarını söylemezlermiş. Cücelerden biri ayakkabıcıymış, diğeri de elek yapıyormuş. Ayakkabıcı olan ayakkabılarının altına çivileri sevdiği kızın isminin baş harflerine uygun çakarmış. Böylece toprak yolda yürürken aşkını yayacak ve aşkının büyüyeceğini düşünürmüş. Elek yapan ise eleğin ortasına sevdiği kızın adının baş harfini delermiş. Böylece hem elekler hem de elenen ürünün rüzgara kapılıp aşklarını yayacağına inanırmış.

Günün birinde cüceler aynı kıza aşık olduklarını anlamışlar ve oturup bir anlaşma yaparak güreşmeye karar vermişler. Fakat güreş sırasında kan akıtıcı hiçbir alet kullanmayacaklarmış. Güreşi kim kaybederse kıza olan aşkından vazgeçecekmiş. Güreş başlamış, günlerce devam etmiş sonra ikisi de güçsüz kalmış ve ölmüşler. Köylüler cesetlerini gömmüşler. Aradan zaman geçtikten sonra cesetlerin gömüldüğü yerde bir çam fidanı doğmuş. Fidan büyümüş, gelişmiş. Arazinin sahibi tarafından kesilmek istenmiş. Adam baltayı ağaca vurduğu zaman çam ağacının içerisinden kırmızı bir sıvı akmış. Bunu gören adam korkmuş ve ağacı kesmekten vazgeçmiş. Daha sonra bu olayı köylülere anlatmış. Köyün ileri gelenleri de bu kırmızı sıvının cücelerin akmayan kanı olduğunu söylemişler.

Günümüzde bu ağacın dalları kucaklaşmış iki cüceyi andırmaktadır.

RİVAYET II:

Yıllar önce verem hastalığına yakalanan bir ihtiyar adam varmış. Doktorlar ona şehirden uzak, havası temiz, bol güneşli bir yerde yaşamasını önermişler. Adam da karısını alıp bu ağacın altına gelip yerleşmiş. Bir süre burada kaldıktan sonra adam eski sağlığına yeniden kavuşmuş. Evine döndükten sonra da burayı sık sık ziyaret etmeye başlamış. Bir gün ihtiyar adam ziyareti sırasında kuşağını ağaçta asılı unutmuş. Bunu gören insanlar da burada adak yapıldığını sanmışlar. Böylece ağacın ziyaretçileri günden güne çoğalmış.

RİVAYET III:

Bir zamanlar çocuk sahibi olmak isteyen Cemal adında bir kişi varmış. Çocuğu olduğu zaman buraya su getirmeyi adanmış. Daha sonra çocuğu olmuş. Fakat adam su getirmeyip ağacın kovuğuna yüklü miktarda para bırakmış. Bu olaydan sonra adağı olanlar buraya para da bırakmaya başlamışlar.

D- YENİ İSKELE

Yeni İskele kazasına bağlı 43 yerleşim yeri vardır. Mehmetçik, Dıpkarpaz, Ziyamet, Yeni Erenköy ve Büyükkonuk en büyük yerleşim yerlerindedir.

Yeni İskele kazasına bağlı yerleşim yerlerinden **Kilitkaya**, **Yeşilköy**, **Mehmetçik**, **Balalan**, **Ağullar** ve **Sınırüstü** köylerinde adak yerlerine rastlanmaktadır. Fakat bunların bir kısmı yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir. Günümüze kadar gelenlerin sayısı az olmakla birlikte bunların bir kısmı halk tarafından unutulmuştur.

Derlendiği yer: Kilitkaya

Derleme tarihi: 10/03/2009

Kaynak kişi: İrfan Tumbo

Mesleği: Emekli

Yaşı: 80-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyde yaşayan yaşlılardan öğrendi

D.1 KİLİTKAYA ŞEHİDASI

Kilitkaya Şehidası, Yeni İskele kazasına bağlı, Mağusa'ya yaklaşık 40 km uzaklıkta olan Kilitkaya'da bulunmaktadır. Eski ismi Kırıkya olarak bilinmektedir. Büyükkonuk ve Ergazi köylerinin ortasında yer alan Kilitkaya yaklaşık 350 civarında nüfusu bulunan bir Türk köyüdür.

Köy içerisinde kimliği bilinmeyen, fakat Osmanlılar döneminde yapılan savaşta burada şehit düşen bir kişiye ait olduğu söylenen Kilitkaya Şehidası adlı bir yadır varmış. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre taştan yapılmış fırın şeklinde bir yer olan Kilitkaya Şehidası eski mezarlık alanının içerisinde bulunuyormuş. Köy halkı tarafından da ziyaret edilip mum yakılan bir adak yeriymiş. Fakat burası günümüzden çok yıl önce yıkıldığı için yeri belli

değildir. Fotoğrafta da görüldüğü gibi yerinde eskiye ait herhangi bir kalıntı bulunmamaktadır.

O dönemlerde köyde yaşayan kadınların gece vakti kamışın üzerine binip şehidanın bulunduğu yere gittikleri ve oradan toprak alıp büyü yaptıkları kaynak kişiden öğrendiğim bilgiler arasındadır.

**YEŞİLKÖY'DE BULUNAN ÜÇ ADAK YERİ:
AY. FODİ, AYANDRONİGO VE AYNAGOFO ADAK
YERLERİ**

Derlendiği yer: Yeşilköy

Derleme tarihi: 01/02/2009

Kaynak kişi: Ayşe Bayram

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 82-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyün yaşlılarından öğrendi

D.2 AY. FODİ ADAK YERİ

Ay. Fodi adak yeri Yeni İskele kazasına bağlı, Mağusa'ya 50 km, Yenierenköy'e ise 5 km uzaklıkta olan Yeşilköy'de bulunmaktadır. Eski ismi Ayandroniko olarak bilinen bu köy 1974 senesinden önce Rumlar'ın ve Türkler'in birlikte yaşadığı karma bir köydü. Şu anda yaklaşık 900 civarında nüfusu bulunan Yeşilköy'de Ay. Fodi adak yerinin yanı sıra Rumlar tarafından

ziyaret edilen Ayandronigo ve Aynagofo adlı adak yerleri de bulunmaktadır. Fakat bunlar arasında halen bugün günümüzde ziyaret edilen Ay. Fodi adak yeri'dir. Ayandronigo ve Aynagofo adak yerleri yıkılmıştır. Buralara yapılan ziyaretler daha çok sağlık problemleri nedeniyle yapılmaktaymış.

Ay. Fodi adak yeriyle ilgili anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Ay. Fodi çok eski zamanlarda içerisinde akarsu akan bir mağaraymış. Söylenceye göre günün birinde çocuğun biri mağaranın bulunduğu yere yakın bir yerde oyun oynarken mağarayı görmüş ve içerisine girmiş. İçerisinde bulunan akarsuya düşmüş. Fakat ölmemiş. Koyun karşı tarafında bulunan su yatağından çıkarak kurtulmuş. Bunu gören insanlar da buranın suyunun şifalı olduğuna inanmışlar. Bunun üzerine Rumlar mağaranın yanına kilise yapmışlar ve orayı adak amaçlı kullanmaya başlamışlar. Halen bugün eskisi kadar olmasa da burayı ziyarete gelen ve burada mum yakan insanlar varmış. Mağaranın içerisinde eski zamandan kalma Meryem Ana figürleri ve

mumların bulunduğu gözlemlenmektedir. Burayı ziyarete gelen Rumlar burada dilek dilerler ve mum yakarlarmış. Fakat artık içerisinde akan su kalmadı.

Bu konuda görüştüğüm ikinci kaynak kişim olan Osman Uyguner kendisi de bir zamanlar köyün yaşlılarından duyarak öğrendiği Ay. Fodi ile ilgili anlatılan rivayetleri şöyle anlatmaktadır:

RİVAYET II:

Çok eski zamanların birinde Esenköy'de yaşayan hayat kadınlığı yapan bir kadın varmış. Bu kadın günün birinde kendi köyündeki insanlar tarafından kovulmuş ve Yeşilköy'e gelmiş. Burada bulunan yeraltı mağarasına sığınmış ve buradaki akar sudan yıkanmış. Daha sonra bu kadının bütün günahlarından

arındığı ve iyi bir hayat sürmeye başladığı halk arasında söylenmeye başlamış. Bunu duyan insanlar da buranın suyunun şifa vereceğine inanmışlar. Kendi günahlarından arınmak için buraya gelirler, mağaranın içerisinde bulunan akarsudan içerler ve yüzlerine sürerlermiş.

RİVAYET III:

Bir başka rivayete göre de gözleri görmeyen bir adam veya kadın günün birinde buraya gelmiş. Buradaki akarsudan alıp yüzüne sürmüş ve o saatten sonra gözleri görür olmuş. Bu olaydan sonra da gözleri görmeyen veya az gören insanlar burayı ziyaret etmeye başlamışlar. Buradaki sudan alıp yüzlerine sürerek şifa bulacaklarına inanmışlar.

Derlendiği yer: Yeşilköy

Derleme tarihi: 01/02/2009

Kaynak kişi: Peyker Uyguner

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 45-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Ailesinden ve çevresinden öğrendi

D.3 AYANRONİGO ADAK YERİ

Ayandronigo adlı adak yeri de köy içerisinde bulunan sağlık problemleri nedeniyle ziyaret edilen bir duvardır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre çok eskiden baş ağrısı olan insanlar buraya gelirler ve burada bulunan duvara çivi çakarlar, ardından da mum yakarlarmış. Böyle yaparak baş ağrılarının geçeceğine ve eski sağlıklarına yeniden kavuşacaklarına inanırlarmış. Bugün burası otlarla çevrili bir yer olup kullanılmaz durumdadır.

Derlendiği yer: Yeşilköy

Derleme tarihi: 01/02/2009

Kaynak kişi: Mehmet Kızılörs

Mesleği: Çiftçi

Yaşı: 83-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Eskiden köyde yaşayan Rum arkadaşlarından öğrendi

D.4 AYNAGOFO ADAK YERİ

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Aynagofo adak yeri eskiden bir kiliseymiş. Kulakları ağrıyan Rumlar buraya gelirler dua ederler, kilisenin avlusuna para atarlar ve mum yakarlarmış. Ayrıca kilisenin avlusundan toprak alırlar ve onu çamur haline getirip ağrıyan kulaklarına sürerlermiş. Bu şekilde yaparak ağrılarının geçeceğine inanırlarmış. Fakat günümüzde burası yıkıldığı için kullanılmamaktadır.

Fotoğrafta da görüldüğü gibi kilisenin bulunduğu yer bugün taş kalıntılarıyla doludur.

Derlendiği yer: Mehmetçik

Derleme tarihi: 10/03/2009

Kaynak kişi: İsmail Bayramoğlu

Mesleği: Emekli memur

Yaşı: 73-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyde yaşayan yaşlılardan öğrendi

D.5 GALATYA ŞEHİDASI

Galatya Şehidası Yeni İskele kazasına bağlı Mehmetçik köyünde bulunuyordu. Eski ismi Galatya olan Mehmetçik 1250 nüfuslu bir köy olup Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti sınırları içerisinde yer alan Türk köyleri arasında en büyüklerindedir. Mağusa'ya uzaklığı 40 km'dir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre yaklaşık 1967 yılı öncesinde köyde şimdiki belediye parkının bulunduğu alan içerisinde yol kenarında Galatya Şehidası adlı bir adak yeri varmış. Köy halkı tarafından ziyaret edilip adakta bulunulur, mum veya yağ yakılmış. Yatırın kimliği hakkında pek bilgi bilinmezmiş. Hakkındaki bilgiler nesilden nesile aktarılan rivayetlere dayanmaktadır.

Rivayete göre; 1571 yılında Osmanlılar bu köye geldikleri zaman Osmanlı askerleri arasında bulunan iki arkadaş burada atlarıyla beraber yarış

yapıyorlarmış. Yarış sırasında önde giden atlı asker attan düşmüş. Geriden gelen atlı ise onu farketmeyip basmış. Asker orada ölmüş. Öldüğü yere etrafı taşlarla çevrili bir yer yapılmış ve adak yeri olarak kullanılmış. Yaklaşık 1967-1968 yıllarına kadar böyle devam etmiş. Fakat 68 yılında burası yıkılmış ve şehidanın bulunduğu alan köy gençliği tarafından saha olarak kullanılmaya başlanmış. Daha sonra saha da bozulmuş. Günümüzde bu alan içerisine belediye parkı yapıldı.

Fotoğrafta görülen yer şehidanın yıkılmadan önce bulunduğu alandı.

Derlendiği yer: Balalan

Derlenme tarihi: 10/03/2009

Kaynak kişi: Necati Canova

Mesleği: Emekli

Yaşı: 78-Evli

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köydeki yaşlılardan öğrendi

D.6 AY. MARİNA ŞEHİDASI

Ay. Marina Şehidasi Yeni İskele kazasına bağlı Mehmetçik köyünün 7 km ilerisinde olan Balalan'da bulunmaktadır. Eski ismi Bladanisya olarak bilinmektedir. Yaklaşık 77-78 kişilik nüfusu bulunan Balalan Türk köyüdür.

Burada bulunan Ay. Marina Şehidasi adlı adak yeri köy camisinin aşağısında bulunan su kuyusunun yanında kayalık bir alan üzerindedir. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre köy halkı tarafından da hakkında pek bilgi bilinmezmiş. Kendisi de bir zamanlar köyün yaşlılarından öğrendiği bilgiyi şöyle aktarıyor:

Yıllar önce şehidanın bulunduğu bu yerden su akarmış. İnsanlar da buranın suyunun şifalı olduğuna inanırlar, buraya gelip bu sudan ellerini, yüzlerini yıkarlar ve dua edip adakta bulunurlarmış. Fakat daha sonra köyde kuraklık başlamış ve su akmaz olmuş.

Derlendiği yer: Ağıllar
Derleme tarihi: 10/03/2009
Kaynak kişi: Durmuş Serfoş
Mesleği: Çiftçi
Yaşı: 81-Dul
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Kendisi gördü

D.7 MEMELER DERESİ ADAK YERİ

Memeler Deresi adak yeri Yeni İskele kazasına bağlı Ağıllar köyünde bulunmaktadır. 1974 yılından önce Rumların ve Türklerin birlikte yaşadığı karma bir köy olan Ağıllar, Mağusa'ya 40-45 km uzaklıktadır. Şu an yaklaşık nüfusu 160-170 kişidir.

Burada bulunan Memeler Deresi adak yeri bugün yıkılmış durumda olduğu için yeri belli değildir. Bu yüzden fotoğrafı da bulunmamaktadır.

Kaynak kişiden edindiğim bilgiye göre beyaz renkte, taştan yapılmış, arkası toprak olan bu yerin üzerinde kadın memesini andıran ortası delik sıra sıra şekiller bulunmuş. Derenin arkasından gelen su meme şeklinde olan bu şekillerin arasından akarmış. Buradan akan suyun kutsallığına inanılmış. Daha çok Rumlar tarafından ziyaret edilmiş. Burayı ziyarete gelen insanlar buradaki sudan ellerini ve yüzlerini yıkarlar ve adakta bulunurlarmış.

Derlendiği yer: Ağıllar

Derleme tarihi: 10/03/2009

Kaynak kişi: Durmuş Serfoş

Mesleği: Çiftçi

Yaşı: 81-Dul

Eğitimidurumu: İlkokul

Kimden duydu: Kendisi gördü

D.8 BULUŞA MANASTIRI

Ağıllar köyünde bulunan Buluşa Manastırı Venedikliler zamanında yapılmış.

Manastırın yanında yaklaşık olarak 1000 senelik bir ardıç ağacı bulunmaktadır. Ayrıca bir de çeşme vardır. Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre eskiden içerisinden hiç su eksilmezmiş. Fakat bu çeşme bugün akmamaktadır. Burası daha

çok Rumlar tarafından ziyaret edilirmiş. Burayı ziyaret eden Rumlar burada adak adayıp, mum yakarlarmış.

Köy halkı ise Mart 9'unu kutlamak için buraya gelirler, piknik yaparlarmış.

Derlendiği yer: Kilitkaya

Derleme tarihi: 10/03/2009

Kaynak kişi: İrfan Tumbo

Mesleği: Emekli

Yaşı: 80-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Köyde yaşayan yaşlılardan öğrendi

D.9 AYA BEKYA

Aya Bekya Yeni İskele kazasına bağlı Sınırüstü köyünde bulunmaktadır. Eski ismi Singrasi olarak bilinen köy İskele'ye 3 km uzaklıktadır. Yaklaşık nüfusu 150 kişidir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre içerisinden akan suyun şifalı olduğuna inanılan Aya Bekya sağlık amaçlı olarak Rumların ve Türklerin ziyaret ettiği bir adak yeriymiş. Adak adamak için buraya gelen insanlar buradaki şifalı sudan alıp içerler, yüzlerini yıkarlarmış. Halen günümüzde kullanımdadır, fakat içerisinden su akmaz.

Derlendiği yer: Girne

Derleme tarihi: 07/05/2009

Kaynak kişi: Emetullah Sertel

Mesleği: Ev hanımı

Yaşı: 80-Dul

Eğitim durumu: İlkokul

Kimden duydu: Annesinden öğrendi

D.10 APOSTOLOS ANDREAS MANASTIRI

Kıbrıs'ın Zafer Burnu'nda bulunan Apostolos Andreas Manastırı hem Türkler hem de Rumlar tarafından kutsal sayılıp ziyaret edilen bir adak yeridir.

Kaynak kişiden aldığım bilgiye göre Apostolos Andreas Manastırı eskiden buraya gelen ziyaretçiler tarafından konaklama yeri olarak da kullanılmış. O dönemlerde manastırda sorumlu rahibeler varmış. Burada yemek pişirirler ve buraya gelenlere ağırlarlarmış. Uzaktan gelenlere ise burada kalmaları için oda verilirmiş.

İnanışa göre herhangi bir yerinden rahatsız olan insanlar bu durumdan kurtulmak için ağrıyan yerleri neresiyse onun mumdan şeklini yaparlar ve adanın herhangi bir yerinden denize atarlarmış. Bu yapılan adağın Apostolos Andreas Manastırı'nın bulunduğu yere çıkacağına inanılmış.

görmeyen kapitan getirilen sudan içinde görmeyen gözü görmeye başlamış. Diğer bir söylentiye göre, Aziz önce kapitanı gemide tedavi etmiş, sonra da su almak için karaya gıkmış. Aziz'in bu hizmetine karşılık kapitan ona altın ve gümüş vererek ödüllendirmek istemiş. Ancak o bunu kabul etmemiş. Böylece yolcuların tümü de aziz tarafından vaftiz edilip Hristiyan olmuşlar. Kapitan azize duyduğu hürmet ile saygıyı ifade etmek için azizin çok kıymetli bir

görmeyen kapitan getirilen sudan içinde görmeyen gözü görmeye başlamış. Diğer bir söylentiye göre, Aziz önce kapitanı gemide tedavi etmiş, sonra da su almak için karaya gıkmış. Aziz'in bu hizmetine karşılık kapitan ona altın ve gümüş vererek ödüllendirmek istemiş. Ancak o bunu kabul etmemiş. Böylece yolcuların tümü de aziz tarafından vaftiz edilip Hristiyan olmuşlar. Kapitan azize duyduğu hürmet ile saygıyı ifade etmek için azizin çok kıymetli bir

RİVAYET 1:

yazmaktadır:

Apostolos Andreas Manastırı ile ilgili rivayetleri Tuncer Bağışkan şöyle

Halen bugün manastırın içerisinde bal mumundan yapılmış olan adaklar olduğu görülmektedir

rahatsız olanlar ayak şekli yapılar ve denize atarlar.

Örneğin; elinden rahatsız olanlar bal mumundan el şekli, ağzından

ikonunu Kudüs'ten satın alıp dönüş yolculuğunda su kuyularının yanına koymuş. Böylece bu noktada başlayan söylentilerin temeli atılmış olur".³⁷

RİVAYET II:

"Apostolos Andreas ile adak yeriyle ilgili diğer bu söylentiye Kudüs'ten kaçıyla ilgilidir. Söylentiye göre, M.S 31 yılında Kudüs'teki Yahudilerin azizler ile Hristiyanlara karşı uyguladıkları baskılar, onların komşu ülkelere göç etmelerini zorunlu kılmıştı. Bu nedenle Apostolos Andreas önce Karpaz yarımadasına gelmiş, sonra da buradan ayrılmak istemiş. Bir gün şimdiki manastırın olduğu yerdeki bir kayanın üzerinde otururken Salamis' ten gelen bir gemi görmüş. Durmalarını ve kendisini bir sandalla gemiye almalarını işaret etmiş. Onu gemiye almışlar. Ne var ki 4 mil kadar yol aldıktan sonra, Karpaz yarımadasının en uç kısmındaki Aphrodite Acraea Tapınak kalıntılarının bulunduğu CASTROS bölgesinde rüzgar aniden durmuş; gemi akıntıya kapılmış. Rüzgar olmadığından üç gün süreyle gemi ordan kımıldayamamış. Bu arada su stakları tükenmiş. Kaptan, gemiye yeni binen yolcusuna, bu bölgede su kaynağı bulunup bulunmadığını sormuş. O da gemiye alındığı yerde su kaynağı bulunduğunu söylemiş. Kaptan da gemideki keçi derisinden yapılmış su tulumlarını doldurmaları için askerlerini oraya göndermiş. Ancak askerler su kaynağını bulamamışlar. Bu olay kaptanın çok canını sıkmış ve azizi denize atmakla tehdit etmiş. Bunun üzerine Apostolos Andreas askerlerle karaya çıkmış. Su kaynağı, üstten yuvarlanan bir kayayla kapanmış durumdaydı. Aziz bu kayayı kaldırıp denize atar atmaz ordan su fişkırmaya başlamış. Gemiciler de tulumlarını doldurup gemiye dönmüşler. Gemideki yolcular arasında kaptanın 10 yaşındaki oğlu da varmış. Bu çocuğun gözleri altı yaşındayken kör olmuş ve o günden sonra da hiç görmemişti. Aziz güverteye çıkınca çocuğun yanına gidip onu sevmiş ve gözlerini yıkaması için karadan sağladığı sudan vermiş. Sonra yanına oturarak, geminin hareket etmesini sağlayacak rüzgarın çıkması için dua etmeye başlamış. O anda çocuğun gözleri görmeye başlamış ve rüzgar çıkmış. Bu mucizeler karşısında etrafına oturan yolculara Hristiyanlık dinini anlatmış. Onları ikna etmiş olacak

³⁷ Tuncer Bağışkan, "Apostolos Andreas Manastırı ve Adak Yeri, Halkbilimi Dergisi, Sayı:27, s:4-5

ki, önce kaptan ile oğlu, sonra da yolcuların tümü vaftiz edilerek Hristiyan olmuşlar. Bu arada kaptanın oğluna Andrew (Andreas) adı verilmiş. Aziz İstanbul'da gemiden inmiş ve Hristiyanlık öğretisini yayarak Yunanistan'daki Patras kentine ulaşmış. Uzun yıllar kentte kaldıktan sonra orda bir ağaca çakılmak suretiyle öldürülmüş. Bu olayı öğrenen geminin kaptanı, kendilerine su sağladığı kayalıkta ona bir kilise yaptırma adağında bulunmuş. Ancak aradan aylar ve yıllar geçmesine karşın adağını yerine getirememiş. Aziz bir gece rüyasına girip ona adağını hatırlatması üzerine, ertesi gün azizin bir ikonunu almış ve oraya yaptırdığı dua yerine (şapel'e) asmış".³⁸

³⁸ Tuncer Bağışkan, a.g.m, s:5-6

D.11 AHMET SEYDÜL BEDEVİ

Ahmet Seydül Bedevi Kıbrıs'ın Zafer Burnu diye bilinen yerde Apostolos Andreas Manastırı'nın yanında bulunmaktadır. Hem Türkler hem de Rumlar tarafından kutsal sayılıp ziyaret edilmektedir.

Ahmet Seydül Bedevi hakkında Mahmut İslamoğlu şöyle yazmaktadır: “Bu yatıra halkımız “Mühr ü Süleyman” adını da verirmiş. Bu yatırı çok yaşlı kişiler dışında bilen kalmamıştır. Yatırın mezarı Kıbrıs'ın “Zafer Burnu” diye bilinen doğudaki en uç kısmında “Apostolos Andreas” adıyla maruf manastırın teknil sahile yakın bölümünde yer alır. Yaşlılara göre yatırın mezarı küçük bir kubbe ile örtülü olan eski kilisenin küçük bir penceresinden görülebilmekteymiş. Rivayete göre Aeydül Bedevi İslam fütuhâtı esnasında sahile çıkmış ve susayan mümünlere su temin etmek için elindeki asayı yere vurmuş ve denizin dibi olmasına rağmen yerden tatlı su fişkırmış. Bu su hala akmakta olup asırlar sonra oradainşa edilen manastırı ziyarete giden Hristiyanlarca “kutsal su” anlamına gelen “Ayazma” adını almıştır. Manastırı ziyarete giden Rumlar bu sudan mutlaka içer ve kaplara doldurarak evlerine de götürürler.

İslam yatırının burada bulunması nedeniyle olsa gerek bu manastır eski yıllarda ada Türklerince de ziyaret edilirdi. Hatta bir kısım hanımların Mevlit kitabı bulundurarak burada Mevlit dahi okuduklarını yaşlılar biliyor.”³⁹

³⁹ Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı, Araştırma-İnceleme Yazıları Tebliğler, s:162-163

E- GÜZELYURT BÖLGESİ

Güzelyurt İlçesi Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin batısında bulunur. Güzelyurt ve etrafındaki köyler adada en çok narenciye yetiştirilen yerlerdir. Güzelyurt ilçesinin 30 yerleşim yeri vardır. Güzelyurt'un batısında yer alan Lefke en büyük yerleşim yeridir.

Yapmış olduğum araştırmada Güzelyurt'a bağlı **Lefke**'de bulunan Acendu Suyu ve Osman Paşa'nın mezarı halk tarafından ziyaret edilen adak yerleridir.

Derlendiği yer: Lefke

Derleme tarihi: 30/03/2009

Kaynak kişi: Şenol Çiner

Mesleği: Emekli elektrik mühendisi

Yaşı: 50-Evli

Eğitim durumu: Üniversite

Kimden duydu: Kendisi araştırıp öğrendi

E.1 ACENDU SUYU (ACENDU ÇEŞMESİ)

Acendu Suyu veya Acendu Çeşmesi olarak bilinen bu yer Lefke'de İzzet Efendi Hoca Sokak' ta yamaç bir alan içerisinde bulunmaktadır.

Kaynak kişiden öğrendiğim bilgiye göre Acendu Çeşmesi 15.-16. yüzyıllar arasında Lefke' nin su ihtiyacını gidermek için Cento isimli bir Venedikli komutan tarafından yapılmış ve adına hitaben Cento'nun Suyu veya Agua de Cento olarak isimlendirilmiştir. Fakat bu isim zamanla halk arasında Acendu Suyu olarak yayılmış ve bulunduğu bölgeye de adını vermiştir. Bu suyun bir özelliği tadının acımtrak olması ve içene acıkıyor hissi vermesiymiş. Bu özelliği nedeniyle insanlar bu suyun kutsallığına inanmışlar. Anneler yemek yemeyen çocuklarını her gün buraya getirirler ve bu sudan bir kaşık alıp çocuklarına içirirlermiş. Bu sayede onların acıkıp yemek yiyeceklerine inanırlarmış. Günümüzde bu su akmaya devam eder.

Derlendiği yer: Lefke

Derleme tarihi: 30/03/2009

Kaynak kişi: Şenol Çiner

Mesleği: Emekli elektrik mühendisi

Yaşı: 50-Evli

Eğitim durumu: Üniversite

Kimden duydu: Büyüklerinden öğrendi

E.2 OSMAN PAŞA'NIN MEZARI

Osman Paşa'nın mezarı Lefke'de Piri Paşa Camisi'nin avlusunda bulunmaktadır. Piri Paşa Camiisi Piri Mehmet Paşa Cami olarak da bilinmektedir. Osman Paşa hakkında anlatılan rivayet şöyledir:

Osman Paşa 1839 yılında Tanzimat Fermanı'nı yaymak için görevlendirilip Kıbrıs'a gelmiş. Larnaka Limanı'ndan adaya giriş yapmış. Limanda onu genç kızlar sarı güllerle karşılamışlar. Karşılama töreninden sonra onu Lefkoşa'ya götürmüşler ve orada misafir etmişler. Ona kahve yapmışlar ve çeşitli ikramlarda bulunmuşlar. Fakat Osman Paşa Kıbrıs'a geldikten kısa bir süre sonra rahatsızlanmış. Bu rahatsızlığının sebebi gelişi karşısında onu karşılayan kişilerin sarı güllerin içerisine veya içtiği kahvenin içerisine etkisini yavaş gösteren bir zehir koyarak onu zehirlemeye çalıştıkları söylencesi yayılmış. Dönemin doktorları havası temiz, suyu ve yeşilliği bol

olan bir yerde bir süre kalmasını söylemişler. Bunun üzerine Osman Paşa doktorların tavsiyesi üzerine Lefke'ye getirilmiş. Bir süre burada kalmış. Fakat hastalığı bir türlü iyileşmemiş ve günden güne daha kötüye gitmiş. Zehrin etkisinden kurtulamayan Osman Paşa Kıbrıs'a geldikten kısa bir süre sonra burada ölmüş ve şimdiki mezarının bulunduğu yere yani Piri Paşa Camisi'nin avlusuna gömülmüş. Üzeri çeşitli motiflerle kabartmalı olarak işlenen türbesi Osman Paşa'nın eşi tarafından İzmir'de yaptırılıp buraya getirilmiş.

Burası Lefke halkı tarafından adak amaçlı olarak ziyaret edilmektedir. Adak adamaya buraya gelenler dua okurlar, mum veya buhur yakarlar, ayrıca mezarın yanında bulunan taşın üzerine para atarlar.

4.2 GÜNEY KIBRIS'TA BULUNAN VE MÜSLÜMANLAR TARAFINDAN KUTSAL SAYILAN ADAK YERLERİ

Güney Kıbrıs'ta bulunan ve Müslümanlar tarafından kutsal sayılan iki adak yeri bulunmaktadır. Bunlar Hala Sultan Tekkesi ve Turabi Tekkesi' dir. Fakat Turabi Tekkesi yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir.

Derlendiği yer: Esentepe
Derleme tarihi: 01/05/2009
Kaynak kişi: Keziban Övgün
Mesleği: Ev hanımı
Yaşı: 86-Dul
Eğitim durumu: İlkokul
Kimden duydu: Nenesinden öğrendi

4.2.1 HALA SULTAN TEKKESİ

Hala Sultan Tekkesi Kıbrıs'ın Güney kesiminde Larnaka'da Tuz Gölü yakınlarında bulunmaktadır. Müslümanlarca çok kutsal sayılan bu tekke özellikle Ramazan ve Kurban Bayramları'nda Müslüman halk tarafından sıkça ziyaret edilmektedir.

Hakkında anlatılan rivayetler şöyledir:

RİVAYET I:

Halk arasından sıkça bilinen bir rivayete göre burada Hz. Muhammed'in süt halası Ümmü Haram yatmaktadır. Söylenceye göre Ümmü Haram Kıbrıs'ın fethi sırasında bindiği attan düşüp boynu kırılmış ve burada ölmüş. Daha sonra öldüğü yere türbesi yapılmış ve Müslümanların kutsal ibadet yeri olmuş. Türbe yapıldıktan kısa bir süre sonra Kudretten mezarın

üzerine bir taş gelmiş ve orada durmuş. Günün birinde türbeyi ziyarete gelen hamile bir kadın burada boşlukta duran taşı görünce korkuya kapılıp bebeğini düşürmüştü. O zamandan sonra taşın etrafına duvar inşa edilmiş.

RİVAYET II:

Bir zamanlar şu anda Tuz Gölü'nün bulunduğu yerde bir bağ tarlası bulunuyormuş. Bu bağ yaşlı ve cimri bir kocakarıya aitmiş. Günün birinde Hala Sultan oradan geçerken susamış ve susuzluğunu gidermek için bağın sahibi kadından bir salkım üzüm istemiş. Cimri olan kadın ona bir salkım üzüm vermeyi reddetmiş. Bunun üzerine Hala Sultan bağın sahibi kadına "bağın tuzla buz olsun" demiş. O zamandan sonra bağın yeri Tuz Göl'ü olmuş.

Bu konuda görüştüğüm ikinci kaynak kişim olan Emetullah Sertel, Hala Sultan hakkında anlatılan diğer rivayetleri şöyle anlatıyor:

RİVAYET III:

Hala Sultan savaş zamanı Kıbrıs'a gelmiş. Atıyla birlikte dolaşırken başında da şemsiye gibi bir bulut dolaşmaktaymış. Savaş sırasında atından düşmüş boynu kırılmış ve ölmüş. Öldüğü sırada başında şemsiye gibi dolaşan o bulut taş olmuş ve Hala Sultan'ın şehit düştüğü yerin başucunda durmuş. Daha sonra buraya mezarı yapılmış.

RİVAYET IV:

Eskiden çocuk sahibi olmak isteyen kadınlar burayı ziyarete gelirler ve çocuklarının olması için adakta bulunurlarmış. Eğer kız çocukları olursa ona Sultan ismini verirlermiş.

Hala Sultan Tekkesi ile ilgili anlatılan rivayetleri Mahmut İslamoğlu şöyle yazmaktadır:

RİVAYET IV:

“Hala Sultan zevci ile Filistin’e Kur’an talimi için gittiklerinde bir Yahudinin kapısı önünde gayet büyük üç taş görür ve Yahudi’ nin bu taşları satıp satamayacağını sorar. Olumlu yanıt alınca taşların parasını öder. Yahudi istihza ile “Taşları ne zaman kaldıracaksınız?” diye sorunca Hala Sultan “Lazım olduğu zaman” yanıtını verir. Şehit olduğu zaman bu taşların kabri üzerinde bulunması mucizesinden bahsolunur. Bu taşların ikisi dikey, diğeri de bunlar üzerinde yatay vaziyette bulunmaktadır. Taşların evinin önünden kalktığını gören Yahudi durumu öğrenip Kıbrıs’a varmış. Hala Sultan’ın başında görünce İslamiyeti kabul ederek Kıbrıs’ ta yaşayıp ölmüş.”⁴⁰

RİVAYET V:

“İkinci bir efsaneye göre türbenin üzerinde muallakta duran çok ağır ve kalın taş Hala Sultan’ın mezarına gölge etmek üzere melekler tarafından Sina Dağı’ ndan getirilmiştir. Çok eski yıllarda örtüsüz olarak boşlukta duran bu çok iri taşı gören hamile bir kadın korkuya kapılıp çocuğunu düşürmüştü. Bunun üzerine taş ve türbedeki mezar büyük bir örtüyle örtülmüştü.”⁴¹

“Kıbrıs’taki Hala Sultan Yatırı ve Aynı Dönemdeki Anadolu Sahabileri” adlı makalesinde Kutlu Özen, Hala Sultan’la ilgili şöyle yazmaktadır:

“Hala Sultan, Peygamberimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v) “Ümmü Haram” yani “Kutsal” ünvanı ile yücelttiği en ünlü İslam yatırılarından. Hz. Osman zamanında Abdullah İbn Kays kumandasına verilen büyük bir İslam ordusu ve gönüllüler Tarablusşam’dan Kıbrıs’a hareket ediyor. Kıbrıs seferine katılan gönüllüler arasında kocası Ubade b. Sabit ile birlikte yaşının hayli ileri olmasına rağmen, Hala Sultan da yer alır. Dünyanın ilk hemşiresi kabul edilmesi gereken bu hanımın ordudaki görevi, yaralıları tedavi etmek ve askere moral vermektir.

İslam ordusuna öncülük edenlerin büyük bir kısmı Larnaka bölgesine çıkıp bu bölgede ilerlerken Cenevizlilerin saldırısına uğruyor. Hala Sultan bu

⁴⁰ Mahmut İslamoğlu, Kıbrıs’ ta Türk İslam Yatırıları ve Bunlara İlişkin Efsaneler, s:168

⁴¹ Mahmut İslamoğlu, a.g.e, s:168

esnada attan düşüyor ve boynu kırılarak hemen orada şehit oluyor. Kıbrıs Seferi'ne katılan ve ilk şehitlerden biri olan Hala Sultan, şehitlik mertebesine ulaştığı yere defnediliyor

Buna göre Hala Sultan'ın şehit düşmesi 649 veya 653 yılında olmuştur.”⁴²

Mustafa Haşim Altan “Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi-I” adlı eserinde Hala Sultan'la ilgili şöyle yazmaktadır:

“Birgün Hz. Muhammed Ümmü Haram'ı ziyaret amacıyla evine gitmiş ve otururken uyuya kalmış, biraz gülümseyerek uyanmış; Ümmü Haram da gülme sebebini sormuş; Hz. Muhammed ise şöyle yanıt vermiştir: “Bir insan zümresinin Allah yolunda bir deniz seferi yapacaklarını gördüm” demiştir. Ümmü Haram da bu rüyasında yer almıştır. “İslam tarihinde Halife Hz. Osman zamanında Abdullah İbn Kays kumandasına verilen büyük bir İslam ordusu ve gönüllüler Trablus Şam'dan Kıbrıs'a hareket etmiştir. Kıbrıs seferine katılanlar arasında Ubadetü'bni Samit ve eşi Ümmü Haram'da bulunuyordu. İslam Ordusuna öncülük edenlerin büyük bir kısmı Tuzla İskelesi'ne yakın bir bölgede çıkış yaparak ilerlerken Cenevizlilerin saldırısına uğrayan Hala Sultan bu esnada attan düşmüş ve boynu kırılmış, şehit olmuştur. Bu tarihte Kıbrıs seferine katılan şehit olanların ilki durumundadır. Şehit olduğu yere defnedilmiştir.”⁴³

⁴² Kutlu Özen, “Kıbrısta'ki Hala Sultan Yatırı ve Aynı Dönemdeki Anadolu Sahabileri”, III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, s:366-367

⁴³ Mustafa Haşim Altan, Belgelerle Kıbrıs Türk Vakıflar Tarihi-I, s:502-503

4.2.2 TURABİ DEDE

Turabi Tekkesi Kıbrıs Türkler'i tarafından çok kutsal sayılan bir yerdi. Fakat yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir.

Turabi Dede hakkında Mustafa Gökçeoğlu şöyle yazmaktadır:

“Kıbrıslı Türklerin inancına göre Dede, Arap akınları sırasında şehit düşmüştür. Bu kişi Hala Sultan'ın Arap olan lalasıdır. Şehit düştüğü yere mezarı yapılmıştır. Türbenin yanında da cami vardır. Türbenin içinde Dedenin olduğu söylenen tahta saplı bir kılıç, mızrak, miğfer, kalkan ve ortasında ay motifi bulunan yeşil renkli bir bayrak vardı. Türbenin iki kapısı vardı. Birinden erkekler birinden kadınlar girer.

Turabi Dede'yle ilgili söylenceler ve inanışlar çoktur.

Bunlardan birincisi derisi kara, saçları kıvrıkcık, orta boylu, kalın yapılı bu kişinin gece yarısı gölgesi hafif olanların gözüne görükmesidir. Uzun yeşil cübbesini giyip sarıgını sarar ve altın nalın giyen bu kişinin tam gece yarısı türbesinin kapısını gıcirtarak açtığı söylenmektedir. Kapının açılmasının ardından su şırıltısı gelirmiş. Dede altın nalınlarıyla abdest almaya gidermiş. Dede, türbedar Hüseyin Fetin'e üç kez görünmüş.

Türbedarı tekkenin avlusuna soğan ve kespere (kolyandro) ekermiş. O yıl yine ekmiş. Dede düşünce gelmiş. Bu iş bitti demiş. Türbedar sabah kalkıp baktığında ekili soğanlar ve kespareler yerlerinde yokmuş.

Türbeden kimi geceler nefes ve zincir seslerinin geldiği de söylenmektedir.

Turabi Dede'nin mezarı taştan yapılmıştır. Türbenin üzeri de sandukayla örtülüdür. Sandukanın üzeri adak olarak getirilen yeşil renkli çaputlarla doludur. Türbenin yan tarafından türbenin içine doğru uzanan bir delik vardır.

Dileğinin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini anlamak isteyen kişiler ellerini bu delikten içeri sokarlar. “Dileğim gerçekleşecekse Turabi Dede bana toprak versin” derlerdi. Toprak alabilenler, toprağı bir mendile sararlardı. Dilekleri gerçekleşince toprağı yine yerine koyarlardı. Ardından da getirdikle kurbanı keserlerdi. Bunu yaparken de toprağın yere dökülmemesine dikkat ederlerdi.

4.3 KAYNAKLARIN KİMLİKLERİ

ADI-SOYADI	YAŞI	MESLEĞİ	EĞİTİM DURUMU	YAŞADIĞI YER
Salih Kanak	73	İnşaat müteahiti	İlkokul	Tepebaşı
Hasan İnel	68	Emekli	İlkokul	Hisarköy
Afet Kıran	63	Emekli hemşire	Hemşirelik okulu	Zeytinlik
Ayşe Gökalp	78	Ev hanımı	İlkokul	Ozanköy
Emine Hacıahmet	68	Ev hanımı	İlkokul	Ozanköy
Emete Bora	62	Ev hanımı	Ortaokul	Ozanköy
Mustafa Çırakoğlu	67	Emekli öğretmen	Öğretmen Koleji	Girne
Şenay Kelebek	66	Ev hanımı	İlkokul	Ağırdağ
Havva Karamehmet	84	Ev hanımı	İlkokul	Pınarbaşı
Esat Faik Muhtaroglu	81	Emekli öğretmen	Öğretmen Koleji	Lapta
Ali Avcısoy	60	Emekli	İlkokul	Arapköy
Cemaliye Efendi	48	Ev hanımı	İlkokul	Karşıyaka
Hatice Beşiktepeli	45	Serbest	Lise	Kozanköy
Mustafa Gökçeoğlu	62	Araştırmacı-yazar	Üniversite	Gönyeli
Halide Aksaç	80	Emekli aşçı	Okula gitmedi	Gönyeli
Vedat Karaokçu	73	Emekli	İlkokul	Gönyeli
İbrahim Çolakoğlu	91	Kunduracı	İlkokul	Lefkoşa
Ziya Öztürkler	30	Öğretmen	Master	Lefkoşa
Ahmet Özer	74	Marangoz	İlkokul	Cihangir
ÖmerMeraklı	54	Emekli memur	Lise üstü	Kalavaç

Talat Karapeli	72	Emekli	İlkokul	Dilekkaya
Arif Çocuk	48	İşçi	İlkokul	Hamitköy
İzzet Canpolat	57	Kayyum	İlkokul	Lefkoşa
Altay Sayıl	59	Dr. Fazıl Küçük Müze Müdürü	Lise üstü	Lefkoşa
Mahmut İslamoğlu	75	Araştırmacı- yazar	Üniversite	Lefkoşa
Mustafa Osmanlı	48	Esnaf	Lise	Lefkoşa
Altay Ayrancıoğlu	70	Motorcu	İlkokul	Lefkoşa
Naciye Koroğlu	82	Emekli	Okula gitmedi	Lefkoşa
Mehmet Akdal	39	İşsiz	Üniversite	Lefkoşa
Latife Baransel	73	Terzi	Ortaokul	Lefkoşa
Melek Doğan	70	Ev hanımı	İlkokul	Mağusa
Bülent Fevzioğlu	50	Araştırmacı- yazar	İlkokul	Mağusa
Süeda Kemal Çarkıcı	76	Ev hanımı	İlkokul	Girne
Feriha Bomboz	79	Ev hanımı	İlkokul	İnönü
Aysel Ayter	64	Ev hanımı	İlkokul	İnönü
Şevkiye Şenay Kiracıoğulları	51	Hizmetli	İlkokul	İnönü
Salih Kuset	92	Emekli polis	İlkokul	Gönendere
Düriye Şensoy	34	Ev hanımı	Lise	Görneç
Kemal Latif	62	Emekli öğretmen	Öğretmen Koleji	Çınarlı
İrfan Tumbo	80	Emekli	İlkokul	Kilitkaya
Osman Uyguner	56	Makinist	İlkokul	Yeşilköy
Ayşe Bayram	82	Ev hanımı	İlkokul	Yeşilköy

Peyker Uyguner	45	Ev hanımı	İlkokul	Yeşilköy
Mehmet Kızılörs	83	Çiftçi	İlkokul	Yeşilköy
İsmail Bayramoğlu	73	Emekli memur	İlkokul	Mehmetçik
Necati Canova	78	Emekli	İlkokul	Balalan
Durmuş Serfoş	81	Çiftçi	İlkokul	Ağıllar
Şenol Çiner	50	Emekli elektrik mühendisi	Üniversite	Lefke
Keziban Övgün	86	Ev hanımı	İlkokul	Esentepe
Emetullah Sertel	80	Ev hanımı	İlkokul	Girne

5. BÖLÜM

5.1 YERSİZ YURTSUZ ABU DARDAR DEDE

Kimliği konusunda herhangi bir bilgi bulunamayan Abu Dardar Dede'nin türbesinin Halep'te olduğu inancı söylene biçiminde dolaşmaktadır.

Efsaneye göre eski zamanların birinde bir kadının çocuğu kaybolmuş. Aradan günler geçmiş çocuğu gören olmamış. Üzüntüden kahrolan kadın bir gece rüyasında çocuğunun deniz kıyısında tek başına oturur görmüş. O anda yanında ak sakallı yaşlı bir adam belirmiş. Ve kadına; oğlunun sağ olduğunu ve üç gün sonra yanında olacağını söylemiş. Gördüklerine çok sevinen kadın yaşlı adama sormuş. "Dile benden ne dilersen. Sana ne vereyim?" demiş. Yaşlı adam da "Bol mercimekli, bol soğanlı bulgur pilavı yapmasını istemiş. Ve yaptığı pilavla insanları toplayıp yedirmesini, sonra da ona dua etmesini söylemiş. Kadın rüyasında gördüğü adama nerede oturduğunu sormuş. Adam da benim yerim yurdum yoktur demiş. Kadın rüyasında gördüklerini sabah kalkar kalkmaz gerçekleştirmiş. Bol mercimekli, bol soğanlı bulgur pilavı pişirmiş ve gelip gidene yedirmiş. Gelmeyenlere götürmüş. Oğlu da söylendiği gibi üç gün sonra gelmiş. O günden sonra dileği olanlar Abu Dardar Dede'ye pilav adamaya başlamışlar.

5.2 ABU DARDAR PİLAVI

Adak pilavı olarak bilinen Abu Dardar Pilavı bol mercimek ve bol soğanla yapılan bulgur pilavıdır. Bir dileğin veya isteğin erken zamanda gerçekleşmesi için adanan ve bu istek gerçekleşince yerine getirilen bir törendir.

Dileklerin konularına gelince hasta olan çocuğun iyileşmesi, üniversiteyi bitiren oğlunun iş bulabilmesi, evlenme çağına gelmiş kızının eş bulmasına kadar her şey olabilir.

Abu Dardar Pilavı adağını yerine getirecek olan kadınlar kendilerine uygun bir günde konu komşuyu, akrabalarını evlerine davet ederlerdi. Davetliler evde toplandıktan sonra evin bir köşesinde buhur yakarlardı. Tören bir mevlitle başlardı. Tören sırasında konuşmamak temek kuraldı. Mevlit okutulurken bütün başlı bir kadın pilavı pişirmeye başlardı. Pilav pişene kadar mevlit de bitmiş olurdu. Mevlit bittikten sonra hazırlanan pilav odaya getirilirdi ve adak sahibi pilavın ortasına bir mum yakardı. Aynı zamanda törene katılan davetlilere birer mum dağıtırdı. Davetliler mumlarını adak sahibinin mumundan yakarlar ve üç kez pilavın etrafında dönerlerdi. Dönüş tamamlandığı zaman tekbir getirilip Abu Dardar Dede'ye dualar okunurdu. Sonra da hacet duası okunurdu. Az miktarda alınan pilav tabağa konurdu. Bu sırada dualar okunur ve dilekte bulunulurdu. Dualar okunup, dilekler bitince mumlar söndürülürdü. "Eğer dileğim gerçekleşirse Abu Dardar Dede'ye bol mercimekli, bol soğanlı bulgur pilavı pişireceğim" diyerek adakta bulunulurdu. Pilav yenip bitince konuşmak serbestti. Tören bitince adak sahipleri mumlarını evlerinde götürüp saklardı.

SONSÖZ

Halk kültürünün vazgeçilmez unsurları olan adet ve inanışlar eski zamandan günümüze değin insan yaşamına karışmıştır. Halen bugün günümüzde devam etmekte olan birçok örf, adet, inanış, gelenek ve göreneklerin eski zamanlara dayandığını bilmekteyiz.

Sözlü halk geleneklerinin sürdüğü bir ülke olan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yatırları ve kutsal sayılan yerleri ziyaret etmek, onlara dua etmek, adak adamak, mum yakmak ve ağaçlara bez bağlama gibi inanışlar halen bugün devam etmektedir. Fakat eskiye oranla daha az uygulanmaktadır. Bu kutsal ziyaret yerlerinin bir kısmı halen bugün günümüzde varlığını devam ettirirken, bir kısmı çeşitli nedenlerle yıkıldığı için günümüze kadar gelememiştir.

Büyük çoğunluğunu 1571 yılında yapılan savaş sırasında şehit düşen kişilerin oluşturduğu bu yerler zamanla türbeler, odalar ilave edilerek genişletilmiş ve Müslüman Türk halkının manevi yaşamında çok önemli bir yere sahip olmuştur. Mübarek gün ve gecelerde kabirleri ziyaret edilerek kandillerle aydınlatılmıştır. Halk buralarda çeşitli dertlerine derman aramış, adaklar adamış, dualar eder olmuştur.

Ayrıca gerek Müslümanlar gerekse Hristiyanlar tarafından kutsal kabul edilen tekke, türbe, kilise ve sular da halk tarafından çeşitli dertlere derman aramak için yıllar boyunca ziyaret edilen kutsal yerler arasındadır.

Bu yerlerle ilgili anlatılan rivayetlerin büyük çoğunluğu yaşlılar tarafından bilinmektedir. Bunları yaşayan ve esas bilen kişilerin yaşlılık nedeniyle artık hayatta olmaması sonucu bunların bir kısmı unutulmuştur. Bilen kişilerin de bir zamanlar onlardan öğrendiği ve nesilden nesile aktararak günümüze ulaştığı bu rivayetlerin yazıya aktarılmasıyla yeni nesillere bir ışık tutacağına ve bu inanışların devam ettirileceğine katkı sağlayacağına inanıyorum.

Türbeleri, yatırları ve kutsal yerleri ziyaret etmek, onlara dua etmek, buldukları yerlerin çevresini temiz tutmak ve bu yerlerin yok olmasını önlemek, geçmişimizi unutmamak, geleceğimize ışık tutmak, onlara olan

saygımızı ve sevgimizi belirtmek, kendi ülkemizin kültürüne, tarihine ve coğrafyasına sahip çıkmak bizim için en büyük değerdir.

KISALTMALAR

T.R.N.C: Turkish Republic of Northern Cyprus

a.g.e: Adı geçen eser

a.g.m: Adı geçen makale

s: Sayfa

c: Cilt

KAYNAKÇA

- 1-Akay, Hasan, (2005), İslami Terimler Sözlüğü, İşaret Yayınları, İstanbul
- 2-Akbulut, Dr. İlhan, (1998), Kuzey Kıbrıs Tarihi ve Tarihi Eserleri, Girne
- 3-Altan, Mustafa Haşim, (1986), Vakıflar İdaresi Yayınları, Kıbrıs
- 4-Andız, Sevinç, (1990) Kıbrıs'ta Vakıf Tarihi Eserleri, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Vakıflar ve Din İşleri Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayını, Lefkoşa
- 5-Anıl, Engin, "Abudardar Pilavı", Halkbilimi Dergisi, 86/3, Halk Sanatları Derneği Yayını, Aralık, 1986
- 6-Anıl, Engin, "Hz. Ömer Tekkesi", Halkbilimi, Sayı:87/5, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs, Kasım 1987
- 7-Huban Arıç (Hakas Türklerinin Kadın Yiğitlik Destanı), (2006), Türksoy Yayınları, Ankara
- 8-Ateş, Prof. Dr. Süleyman, İslam İlmihali, 1. Cilt
- 9-Ateş, Prof. Dr. Süleyman, İslam İlmihali, 2. Cilt
- 10-Bağışkan, Tuncer (2003) "Ağırdağ Köyü İle Çevresinin Uzak Ve Yakın Geçmişi Üzerine Bir Ön Çalışma", Halkbilimi Dergisi, Sayı:51, Halk Sanatları Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs
- 11-Bağışkan, Tuncer, (1992) "Apostolos Andreas Manastırı ve Adak Yeri", Halkbilimi Dergisi, 92/3 Yıl:6, Sayı:27, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa
- 12-Bağışkan Tuncer, "Kıbrıs Türk Halkbiliminde Yemekli Adak Törenleri", Halkbilimi Dergisi, Sayı:22, Halk Sanatları Derneği Yayını, Nisan-Haziran 1991
- 13-Bağışkan, Tuncer (2005) Kıbrıs'ta Osmanlı-Türk Eserleri, Kuzey Kıbrıs Müze Dostları Derneği Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs
- 14-Başçetinçelik, Okt. Ayşe, "Adana Halk Kültüründe Kısmet Açma", III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana, 1999
- 15-Bilmen, Ömer Nasuhi, Büyük İslam İlmihali, Bilmen Basım ve Yayınevi, İstanbul
- 16-Büyük Larousse Sözlük Ve Ansiklopedisi, İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş. Cilt:24, İstanbul

- 17-Çağınlar, Öğr. Gör. Zekiye, “Adana Halk Kültüründe Ziyaretler”, III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana, 1999
- 18-Gazioğlu, C. Ahmet, (2000), Kıbrıs'ta Türkler (1570-1878), Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi (CYREP), Lefkoşa
- 19-Gökçeoğlu, Mustafa (2004) Efsanelerimiz, Gökçeoğlu Yayınları, Lefkoşa
- 20-Hakeri, Bener Hakkı (2008) Kıbrıs'taki Tarihi Eserler, Kıbrıs Türk Eğitim Vakfı Yayını, Lefkoşa
- 21-Hançerlioğlu, Orhan, (1975), İnanç Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul
- 22-Hançerlioğlu, Orhan, (1975), İslam İnançları Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul
- 23-İslamoğlu, Mahmut (1994) Kıbrıs Türk Kültür ve Sanatı Araştırma - İnceme Tebliğler, Yakın Doğu Üniversitesi Matbaası, Lefkoşa
- 24-Kıbrıs Coğrafyası, (2000), Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları,
- 25-Kıbrıs'ta Türk Eserleri, (1982), Kıbrıs Türk Federe Devleti, Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü Yayını, Lefkoşa
- 26-Köksal, M. Asım, (1993), İslam İlmihali, İstanbul
- 27-Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, Cilt:19
- 28-Nesim, Ali (2003) “Templos-Zeytinlik” , Halkbilimi Dergisi, Sayı:51, Halk Sanatları Vakfı Yayını, Lefkoşa-Kıbrıs
- 29-Özcan, İsmail, (1991), İslam Ansiklopedisi, Milliyet Tesisleri
- 30-Özen, Kutlu, “Kıbrıs'taki Hala Sultan Yatırı ve Aynı Dönemdeki Anadolu Sahabileri”, III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana, 1999
- 31-Özen, Kutlu, “Adana Yöresindeki Üç Adak Yeri: Çoban Dede, Hasan Dede ve Durhasan Dede Yatırları”, III. Uluslararası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) Bildiriler, Adana, 1999
- 32-Sayın, Mustafa Kemal (2003) Efsane Toprakları, Kıymet Kültür ve Sanat Yayınları, Lefkoşa-Kıbrıs

- 33-Sayın, Mustafa Kemal, "Girne Bölgesinde Anlatılan Şehit Mezarları İle İlgili Dört Söylence", Halkbilimi Sempozyumları IV, KKTC Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayınları-50, Ankara, 2002
- 34-Türkçe Sözlük 2, (1988), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara
- 35-Türksoy-Zamanı Gök Paylaştırır, (2009), Öncü Basım Yayım Tanıtım Ltd. Şti. Ankara
- 36-Yeni Rehber Ansiklopedisi, (1993), İhlas Gazetecilik Holding A.Ş. Cilt:18, İstanbul
- 37-Yeni Rehber Ansiklopedisi (1993), İhlas Gazetecilik Holding A.Ş. Cilt:19, İstanbul
- 38-Yeni Rehber Ansiklopedisi (1993), İhlas Gazetecilik Holding A.Ş. Cilt:7, İstanbul
- 39-Ülkemi Tanıyorum, İlkokul 3. Sınıf, Sultan Offset Matbaası, Lefkoşa